

הישיבה המאה-ושלושים-ותשע של הכנסת האחת-עשרה

יום שלישי, ו' בכסליו התשמ"ו (19 בנובמבר 1985)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

החירשים, וכן בנושא סבלם של נכים נוכח קיצוצי תקציב, וכן בנושא התעסוקה בירוחם.

עוד הונחה על שולחן הכנסת, לקראת ראשונה, הצעת חוק התכנון והבנייה (תיקון מס' 22), התשמ"ו – 1985, מאת חברי הכנסת אמל נסרלדין וזיירן עטשי.

היו"ר ד' תיכון:
תודה למזכיר הכנסת.

היו"ר ד' תיכון:
אני פותח את ישיבת הכנסת.

הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:
ברשות היושב-ראש, הנני מחבד להודיע, כי הונחה על שולחן הכנסת: הודעת שר העבודה והרווחה בעקבות מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא הקלות וזכויות לציבור

ב. דברי ברכה של היושב-ראש למשלחת הבונדסראט מגרמניה

פון-רייציקר ופמלייתו וביקור המשלחת של האגודה לידידות בראשות הגברת אן-מרי רנגר, מעיד הביקור הנוכחי על רצון כן להעמקת הקשרים בינינו ולהרחבתם.
חברי המשלחת נפגשו עם נשיא המדינה ועם אישים רמי מעלה, ואני מאחל להם ביקור פורה ושהות נעימה בארצנו.

היו"ר ד' תיכון:
חברי הכנסת, אני מבקש לדבר בברכה את משלחת הבונדסראט של הרפובליקה הפדרלית של גרמניה: כראש המשלחת עומד מר וילפריד הסלמן, שהוא שר ממשלת סכסוניה-התחתית. לאחר ביקורו של נשיא גרמניה, ד"ר ריכרד

ג. הצעות סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, הרשימה המתקדמת לשלום ותנועת "כך"

להביע אי-אמון לממשלה בגין המשך כהונתו של השר אריאל שרון בממשלה

טענותינו בתחום המדיני, הנוגע לא רק לממשלה אלא לגורלו של כל עם ישראל בימים אלה, אנחנו נחזרו ונעלה את ההצעה כאן, תודה רבה.

היו"ר ד' תיכון:
תודה רבה לך. רשות הדיבור לחבר הכנסת מתתיהו פלד, בבקשה.

היו"ר ד' תיכון:
אני עובר לסעיף הבא, רבותי: הצעות סיעת ר"צ, סיעת הרשימה המתקדמת לשלום וסיעת "כך" להביע אי-אמון לממשלה בגין המשך כהונתו של השר אריאל שרון בממשלה. תפתח את הדיון חברת הכנסת שולמית אלון, בבקשה.

שולמית אלון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, לממשלת ישראל יש ראש ממשלה ויש לו ממלא מקום ויש לו שני סגנים. עם כל הכבוד הראוי לשר האנרגיה – הוא כוודאי אדם אנרגטי וראוי – איננו סבורים שיש משום סיכוד הכנסת וכיבוד האופוזיציה בהעברת התשובה על הצעת אי-האמון היום לשר האנרגיה. אנחנו עדים לכך שהחישוקים בבית הזה הולכים ומתפוררים, הן במילאתו והן בוועדותיו, והיום היינו עדים גם לבית-דין-שרה שניסו לערוך ליועץ המשפטי לממשלה.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני יכול להבין את המוטיבציה של סיעת ר"צ בבקשתה להשהות את הצעת האי-אמון שלה, אבל אני לא אנהג כך. אני חושב שהאירועים של השבוע שעבר והשלכותיהם המיידיות בתחום הפעילות המדינית של הממשלה מחייבים להסביר לציבור מדוע הממשלה במצבה הנוכחי איננה ראויה לאמון, לפי דעתנו, וזה מה שאני אעשה עכשיו.

לפני כן אני רוצה לומר מלים מספר על היעדרו של ראש הממשלה מהדיון היום. למעשה, אין בכך כדי להדהים לאחר הפאוסה של השבוע שעבר, שמכונה מטעמי נימוס "משכר שרון". בשבוע שעבר נהרס נדבך חשוב במבנה המשטר הפרלמנטרי של ישראל. משטר שבנוי על תפיסת עולם פוליטית ולא על כמה נהלים טכניים. חלק אינטגרלי של תפיסת עולם זו הוא עניין האחריות הקולקטיבית של חברי הממשלה והאמון שיש לראש הממשלה בכל אחד משוריו, שאותם הוא כוחר בעצמו. בשבוע שעבר נסחם הגולל על חלק זה של תפיסת עולם הפרלמנטרית.

לנוכח התנהגות הממשלה – אף שיש לנו אי-אמון בממשלה הזאת וקשה שיהיה בה אמון לאחר האחרות המוזרה שנתגלתה בה בשבוע שעבר – אנחנו משהים את הצעת אי-האמון מבחינה פורמלית ומבקשים מיושב-ראש הכנסת והסגנים, ואם יש צורך גם מוועדת הכנסת, לדון מי, כיצד ומתי חייב לענות לאופוזיציה על הצעות אי-אמון. אנחנו עושים זאת לא משום כבודנו אלא משום כבודו של הבית הזה ולמען מנוע תקדים מזלזל בבית, במסדר, בכנסת כולה ובאופוזיציה. נחכה להחלטת היושב-ראש והסגנים ונאזור רוח עד אשר כבוד המקום יחזור למקומו ואני מקווה שכך יהיה. כשהיה משיב על

— הצעות סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, הרשימה המקדמת לשלום ותנועת "כך" להביע אי-אמון לממשלה —

וכי מה שקורה עכשיו, כלומר לאחר שתוכנית ראש הממשלה אושרה בכנסת בתמיכת השר שרון עצמו, יעלה בדבר רב יותר, שרון מעולם לא חזר בו מן ההאשמה שראש הממשלה נהג לגלות ציניות ולגלוג, הוא רק הבהיר לאחר שנועץ במתווך, שר הפנים, כי הדם בא מטורר ולא מהציניות של ראש הממשלה. הווי אומר, ראש הממשלה אומנם נהג בציניות ולגלג, אך לא זה גרם לשפיכת הדם אלא הטורר גרם לכך. ראש הממשלה קיבל זאת כהתנצלות מספקת.

שלישית, שרון אמר על ראש הממשלה שהנא אדם ציני שאין דוגמתו וכי תוך זולזול בכל סדרי מנהל חקין הוא מוליך את הממשלה בדרך עקלקלה. ועוד אמר על ראש הממשלה, כי בגלל מדיניותו הרופפת והרופסת, נתון השלום עם מצרים מסכנה. על שתי פגיעות אלה כתב שרון במכתבו המבהיר לראש הממשלה, מכתב שנכתב תוך התייעצות עם שר הפנים. כי הביע צער עליון בישיבת הממשלה מ"13 בנובמבר.

כל מה שאני יכול לומר בעקבות הבהרה חמקמקת זו הוא מה שכבר כתב חיים צדוק במאמרו "הבהרות רופפות" ב"דבר" מ"17 בחודש, לאמור: "אינני יודע מה אמר שרון בישיבת הממשלה. בהודעת ההתנצלות הפומבית שנתפרסמה אחרי ישיבת הממשלה אין זכר להאשמות הספציפיות האלה. בהודעת ההתנצלות אמר רק כי אם הדברים התפרשו כפגיעה אישית בראש הממשלה, שרון מתנצל, אך אין הוא חוזר בו מאף אחת מן ההאשמות, כמובן".

מעניין לציין כי שר הפנים, יועצו הכללי נלאה של שרון, סירב לקבל התנצלות בלשון זהה מראש עיריית אוס-אל-פחם, בקשר לכרוז שזה פרסם והעלה את המחו של שר הפנים. הוא כתב: "אם מישנה ראה בכרוז שפרסמתי פגיעה והשמצה, הרי לא התכוונתי לכך". לשר הפנים היה ברור שזוהי התחמקות ולא התנצלות כאשר היה מדובר בו עצמו, אך כשמדובר בכבודו של ראש הממשלה, הוא נעשה סלחן יותר וראה בהבהרה, שאיננה הבהרה אלא תוספת כלימה על חרפה, נוסח המספק את הצרכים.

אך בכך עדיין לא נגדשה הסאה. שרון גם הטיח בראש הממשלה, כי לא במקרה סירב הוא לומר מפורשות "בלא אש"ף", אלא רק בדרך של התחכמות נלווה, על כך הבהיר שרון, כי לאחר שקרא את הודעתו של ראש הממשלה, מקובלים עליו דבריו שאין ולא יהיה כל משא-ומתן עם אש"ף. והנה, כפי שמציין צדוק בצדק, לא רק שאין שרון חוזר בו מדבריו על התחכמות נלווה, אלא הוא מואיל לאשר, כי הבהרתו של פרס מקובלת עליו.

ולבסוף, שרון קבע, שדרישתו להודיע לירדן שלא יהיה משא-ומתן לפני שיסולקו מפקדות אש"ף נענתה בציניות. זאת אמר בפומבי, על כך נדהש להתנצל, אך הגיב הוא לישנא: "הנושא נדון בקבינט ואני מכבד את החלטת הדרב. נ.ב. עם זאת אנסה לשכנע את עמיתי בממשלה בנושא זה". האם התנצל על דברי הבלע שהטיח בראש הממשלה? רק פתי יאמין כי כך עשה. זאת על אף שיש לו אישור מהרב פרץ שאכן התנצל כראוי.

בסופו של דבר הביע שרון אמון בראש הממשלה פעם נוספת, לאחר שהביע בו אמון בכנסת. אך הפעם הוא ככל את ידי ראש הממשלה קבל עם ועדה, שלא ינסה לארגן ועידה בין-לאומית, שלא יקיים כל מגע עם אש"ף, והתיר את ידי שלו לפעול בחופשיות נגד משא-ומתן עם ירדן כל עוד לא תסלק זו את מפקדות אש"ף מתחומה.

בדברי אבהיר, כי מהלכו של שרון לא זו בלבד שגרם השפלה לראש הממשלה ולממשלתו, אלא גם חסם בפני ראש הממשלה כל אפשרות לנקוט יוזמה מדינית בכך ששרון חייב את פרס להתחייב בפומבי שאין לו ולא היתה לו כל כוונה לנקוט מהלכים מדיניים מסוימים.

לאחר הריסת חלק כה חשוב של תפיסת העולם שעליה מבוסס המשטר הפרלמנטרי, אין להתפלא על כך שהיום נהרס חלק חיוני נוסף של המשטר הזה. בשום פרלמנט הידוע לנו לא היה עולה על הדעת שראש הממשלה יעדר בעת דיון על הצעת אי-אמון ולא יחייב להגן על עמדתו. אך לאחר השכרע שעבר ייתכן שאין דבר טבעי יותר מהתחמקות זו של ראש הממשלה. הן משמיעת הביקורת והן ממחן התשובה אישית על הביקורת המושמעת.

לאחר שובו של ראש הממשלה מארצות-הברית הוא הציג בכנסת את רעיונותיו בדבר המשכת מה שהוא כינה תהליך השלום. הוא ביקש את אמון הכנסת בו ובממשלה. סיעת הרשימה המקדמת לשלום הצביעה נגד תוכניתו של ראש הממשלה ובכך הביעה אי-אמון בממשלה. אין ספק כי ראש הממשלה נהג בהתאם לנוהל הפרלמנטרי הדמוקרטי בדורשו את אמון הכנסת, וגם אין לי ספק שסיעתנו נהגה בהתאם לאותו נוהל כאשר לא ראתה כל אפשרות להעניק לממשלה את האמון שביקש.

אבל, כל ההליך הפרלמנטרי הזה הפך לחסר משמעות כאשר התברר, שלאחר שזכתה הממשלה באמון הכנסת ולאחר שראש הממשלה קיבל להלכה את התמיכה שביקש בתוכניתו, נחשף ראש הממשלה לביקורת משולחת רסן מתוך הממשלה, מצד שרים אחדים מהליכוד, אך בייחוד מצד שר התעשייה והמסחר אריאל שרון. ברור כיום לגמרי, כי השר שרון החליט לתמוך בכנסת בראש הממשלה על-מנת שהממשלה לא תיפול, אך עם זאת גמלה בלבו ההחלטה שלא לתת כל סיכוי לתוכניתו של ראש הממשלה. זאת הוא עשה בשורה של פגיעות קשות באישיותו של ראש הממשלה, שבמהלכן חקף גם את עיקרי התוכנית שאושרה בכנסת, וזאת, כאמור, במגמה לחייב את ראש הממשלה לחזור בו בפומבי מעיקרי תוכניתו, ויותר מכך, לחייבו שלא לנקוט כל יוזמה דיפלומטית המתחייבת מתוכניתו.

כידוע, התמקדו דבריו של שרון בשישה עניינים. ראשית, הוא האשים את ראש הממשלה שהוא מקיים מגעים חשאיים עם ירדן ועם הפלשתינים, ואף סיכם אתם לשלב את סוריה במשא-ומתן על ועידת שלום בין-לאומית. אילו האמנו כי ראש הממשלה מסוגל למהלך כזה, כי אז הייתי סבור שיש לתת אמן בתוכניתו, אך, אנחנו מנענו ממנו אמן זה משום שהיה לנו ספק ביכולתו לנקוט צעד כזה.

והנה, באמת ראה ראש הממשלה בדבריו אלה של שרון פגיעה המחייבת התנצלות. כלומר, ראש הממשלה לא זו בלבד שלא נקט צעד מבטיח זה, אלא ראה בעצם העלאת החשד פגיעה המחייבת התנצלות. ואומנם שרון הבהיר כי החשד לא עלה על דעתו, כי הוא מעולם לא העלה אותו על דל שפחיו. "מעולם לא אמרתי", הבהיר שרון וכך הציג את ראש הממשלה כמי שהעליל עלילת שווא על שרון, וגם הגיח את דעתו של ראש הממשלה שהסיר מעליו את החשד הנורא שניסה לגבש עמדה משותפת עם ירדן, סוריה והפלשתינים למען כינוס ועידת שלום.

שנית, שרון הטיח בראש הממשלה, שהציניות שלו ושל חבריו מהמערך בממשלה עלו לישראל הרבה דמים כל השנים.

— הצעות סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום. 'הרשימה המהקדמת לשלום ותנועת "כך" להביע אי-אמון לממשלה —

באונים. יכולים להצמיח ולו גם את היוזמה ההסניט ביותר, הצנועה ביותר.

ידוע כי יש לממשלה מעין אליבי: היא לא קמה כדי לפתח יוזמות מדיניות אלא רק כדי לחלץ את צה"ל מלבנון ולטפל במשבר הכלכלי. אך כיום רבים כבר מבינים כי טענה זו מופרכת. אומנם מלבנון כמעט יצאנו, אבל המשבר הכלכלי לא רק שאינו מתקרב לקצו אלא הוא אף הולך ומחריף מיום ליום. ומדוע? משום שהתפיסה הביטחונית המנחה את מדיניותה של הממשלה מחייבת אותה לקיים חקציב ביטחון ענק של 5 מיליארדי דולר, ובו אין מוכנים לגעת. משום כך אין הממשלה מסוגלת לקצץ בחקציבה הענק, ובלי קיצוץ כזה לא יימצא פתרון למשבר הכלכלי.

התוכנית הכלכלית כבר הצליחה לגרום לחוסר עבודה בממדים אירופיים, אף שההכרזת האינפלציה לא הגיעה לממדים אירופיים. מפעלים ששגשגו בעבר הקרוב ביותר מתמוטטים ואין מציל: משקים חקלאיים פושטים רגל ואין מרפא — והממשלה אינה יכולה להחליט על קיצוץ נוסף בחקציבה. משום שאין היא מסוגלת להנחות את המטה הכללי בתפיסה מדינית, שתשרטט לו תמונה אחרת וזולת זו של מלחמה ועוד מלחמה.

כדי להצדיק בעיני הציבור חוסר נכונות זו לקצץ בחקציב, מספרים לו שכבר נעשו כביכול קיצוצים שגורמים נזק ליכולתו המבצעית של הצבא, או מספרים על התעצמות רמיונית של הצבאות השכנים, סיפורים שכל מחקר אובייקטיבי מסוגל להפריכם.

אך לא בזה אני רוצה לעסוק עתה, אלא בהנחת הכוזב, שאפשר לפתור את המשבר הכלכלי בלי לשנות את המגמות המדיניות של ישראל ובלי לצמצם באורח חריף את הוצאות הביטחון. ואם זו אומנם הנחה כוזבת, הרי ברור שאין ממשלת האיתור הלאומי מסוגלת לעשות ולו גם דבר מעיל אחד, בגלל אייכולתה לקוט יוזמה מדינית משמעותית. במלים אחרות ופשוטות יותר: בהעדר יוזמה מדינית לא תוכל הממשלה לחלץ את המדינה מן המשבר הכלכלי, ונשאלת השאלה לשם מה נחוצה ממשלת האיתור הלאומי. כיום, לאחר משבר שרון, יש לכך רק תשובה אחת, והיא, שממשלת האיתור קיימת כדי לאפשר לליכוד לחזור לראשות הממשלה. לאחר המשבר של השכיבוע שעבר ברור, שאין ייעוד אחר לממשלה, ולכן אין כל טעם לחלות כל תקוות וציפיות בממשלה זו.

עם נסיגתו של פרס מפני שרון אבר הסיכוי האחרון שממשלה זו תוכל לחלץ את ישראל ממצוקותיה. ולכן לא נותר אלא לחזור ולהביע אי-אמון בה, הפעם ביתר הצדקה, כי אומנם אין היא ראויה לאמון כלשהו.

היו"ר ד' תיכון:

חוריה. הצעה שלישית — של חבר הכנסת מאיר כהנא. בבקשה.

מאיר כהנא (תנועת כך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הבעיה איננה הבעת אי-אמון לממשלה בגין המשך כהונתו של אריאל שרון, כי אם בגין המשך כהונתה של הממשלה גופה.

בתורתנו הקדושה נאמר: "ואת אלה תשקצו מן העוף, לא יאכלו, שקץ הם: את הנשר ואת הפרס. כל שרץ העוף ההולך על ארבע, שקץ הוא לכם".

לפני שבוע ימים הלך הפרס ועלה על חבצלת השרון. וכך צפצף העוף על הפרס הנחמד של הליכוד: העלכת אותו, איך

מה נותר מכל הפרשה המבישה הזאת? מעט חופש הפעולה, שראש הממשלה קיווה להשיג לאחר נאומי בכנסת ולאחר הצבעת האמון שזכה בה, תוסל. מעתה אין לראש הממשלה כל מרחב חמרון, והדברים ניכרים מיד.

לפי העיתונים, אמר חבר הכנסת שבח וייס, כי ראש הממשלה לא רצה להכניס את המדינה למצב של תוהו ובוהו ולכן נסוג מהחלטתו לפטר את שרון. יש מקום להטיל ספק באמינותה של קביעה זו. כשם שאין ספק כי כל זמן ששרון נמצא בממשלה יימשך התוהו ובוהו, אך מקום ליוזמה מדינית לא נותר.

בעצם הימים שבהם התחולל משבר שרון-פרס עשה שר הביטחון בארצות-הברית ומסר כמה הכרזות שנועדו בעליל לקדם את תוכניתו של ראש הממשלה, זו שאושרה בכנסת. הוא הודיע כי תיתכן אפשרות של משאומתן בליווי בין-לאומי בהשתתפות ירדן וסוריה, ואף הרחיק לכת והכריז, כמו חיים בר-לב בתקופה שלפני הקמת ממשלת האיתור הלאומי, כי ישראל תהיה מוכנה לנהל משאומתן עם סוריה על רמת-הגולן — עמדה שהיינו מברכים עליה כמסמנת תמורה חיובית ביותר בעמדתה של ישראל. אין לי ספק, כי רבין לא היה מעז למסור הכרזות אלה אלמלא ידע כי זו היא המדיניות שראש הממשלה התכוון לפתח לאחר שובו מארצות-הברית ולאחר נאומי בפני העצרת הכללית, ואלמלא האמין כי יהיה בכוחו להגשימה הלכה למעשה. אך עתה, משנסוג פרס מפני שרון, ממחר רבין להכחיש את אשר וכבר ברור שאותו זיק של גמישות מדינית, שפרס ביקשו להכניס למדיניותה של ישראל, כבה בטרם יכול היה להתפתח ליוזמה מדינית משמעותית.

ערכה של אותה יוזמה, אותו שמץ של יוזמה מדינית שניתן היה אולי להציל מתוך הרעיונות שהעלה ראש הממשלה בנאומו בכנסת, היה בכך שהיא היתה מהווה אולי ראשיתה של תוהו, וכתוהו זו יכולה היתה אולי להתגלות ברכה כלשהי. היינו מסקנים מאוד לגבי אפשרות זו, ונראה היה לנו כי יש צורך ברעיונות נועזים יותר, ברורים יותר, כדי לפתח דינמיקה של הידברות, גם תוך מגבלות קשות והמורות המוכתבות עליידי ארצות-הברית מחד גיסא והליכוד מאידך גיסא. אילו התגלה שביב של סיכוי לפתח אף יוזמה מוגבלת על יסוד ההנחות של ראש הממשלה, היינו מעודדים זאת בשמחה. היינו במצב של מי שאין לו אמון בממשלה, אין לו אמון במה שהממשלה מציעה, אך קיוונו להימצא שונים מתוך נכונות להורות בכך בכל רגע שהיינו רואים עדות כלשהי לכך שטענינו.

חוסר האמון שלנו נבע אומנם מדלות הרעיונות שהעלה ראש הממשלה, כפי שהכענו זאת באותו ריזן, אך לא פחות מכך נבע חוסר האמון שלנו מהערכה, כי ממשלת האיתור הלאומי אינה מסוגלת לפתח יוזמה מדינית חיובית. עוד מלחמה יש בכוחה, בלא ספק, לפתח, ויש להניח כי סכנתה של מלחמה נוספת, אם באמתלה של סילוק מפקדות אש"ף מירדן או באמתלה של הקמת מדינה פלשתינית במקום ירדן — כל אלה הם רעיונות שהליכוד ובייחוד אריק שרון כבר פיתחו בפומבי — סכנה זו היא ממשית. רומני כי תהיה זו הערכה מציאותית ביותר לומר, כי אם תוגשם הרעיונות, צפויה ישראל להידרדר למלחמה נוספת דוגמת מלחמת לבנון, וספק רב אם יהיה למערך כוח לסכל את הדבר, כפי שהליכוד מצליח לסכל כל ניסיון של המערך לפתח יוזמה מדינית.

עתה, לאחר משבר שרון, כפי שמגדירים את הפארסה שהתחוללה בשבוע שעבר, קשה גם לשגות באשליה, כי רעיונותיו הדלים של ראש הממשלה, שאותם הביא מביקורו

— הצעות סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום. הרשימה המתקרמת לשלום ותנועת "כך" — להביע אִי־אמון לממשלה —

הממשלה הזאת חייבת ליפול, על כל העופות הטמאים שבתוכה. על הקן הטמא חייבים להכריז: "סורו, סורו, צאו משם, טמא, אל תגעו —" הכרו נושא כלי ה"ה" הממשלה הזאת — וכוונתי לשני בעלי השמחה, המערך והליכוד — הביאה ומביאה על מדינת היהודים ועל היהודים בתוכה טרגדיה ושואה, חס ושלום. צמד החמד פרס ושמיד, העוף השוכן בין הקוצים, הזוג המזרחי, מהווים אסון לאומי. הממשלה הזאת משקרת, מזויפת. "לעולם לא נדבר עם אש"ף, לעולם" — מצפצף הפרס, והנה הסכים "העוף" שארצות־הכרית תחליף את דרישתה בת עשר השנים, שאש"ף יכיר בזכות קיומה של ישראל, בהסכמה למשא־ומתן ישיר עם ישראל. ודעו, שאם יסכים לזה "רב הטכאים" ערפאת, בוודאי ובוודאי ייכנע העוף ההולך על ארבע ללחץ הגויים, יישב וידון אתם על חלוקת ארץ־ישראל.

והרי, הוא כבר הסכים לזה, עם המלך הקטן, הערמומי, המתון — "מתון", אין ערבי מתון. קיימים שני סוגי ערבים: פיקחים וטיפשים. הטיפש אומר בדיוק מה שהוא חושב: לחסל את המדינה הציונית, "ארכת אל יהוד", הפיקח — חוסיין, פרייג, שואפים לזה, אך כפיקחים וממולחים, כבעלי ניסיון, היוצרים שלעת עתה לא ניתן להגשים את החזון, הם סומכים על הפרס, על שרירי הערב רב כאן, דגל ירדן יונק על הרהבית, יהודה ושומרון יהיו הקונדומיניום של ישראל וירדן, יהיה משא־ומתן על הגולן — יהיה, יהיה.

שמעון פרס והממשלה האומללה הזאת כבר הרסו את הקונסנזוס בעם, הם טיפחו אשליות בקרבנו, שכנעו את צעירינו בשקר של "שלום אפשרי", עכשיו, אם רק נותר על שטחים, הם זרעו את זרעי הפזרנות: נכונות השמאל לסרב לפקודות צה"ל, יש גבול לכל דרישה לאומית, לשרת בצבא, לשרת כשטחים — כלבול מוחות הצעירים, המסופקים בצרקת וכוונתו להיות ביהודה ושומרון, בעזה ובסופו של דבר בצפון תל־אביב.

למעשה הקפואו את התנחלויות, גזרו על הערים כיהודה ובשומרון גורדין — "יודניקין", ואם מדובר כאן בכנסת על גזירות נירנברג, מה נגיד לגזירה הזאת, יהודה ושומרון "יודניקין"? במעשיהם, רמזו לעולם על חולשת המדינה: "אנחנו פוחרים מלחץ הגויים", הם התחילו בקרבנו את "הווייטנמיזציה" של מדינת ישראל, כאשר השרידים ואלוני הסרק בכנסת, אלה הרצים לכבוד, יקרקרו מראש כל גג, בשם המוסר וההומניזם: לסרב לציית להוראות צה"ל בלתי מוסריות וגזעניות, ריבאו את העם — הם הם, השמאלנים — ליד מלחמת אחים.

מכף רגל ועד ראש אין בה מתום, בממשלה, ממשלת העופות הטמאים. הרסו את העם בישראל, היום, יהודים פוחדים ללכת בערב דרך שער־שכם לכותל המערבי, מסקר טנק ששירת שנתיים בלבנון, ויצא משם בלא פגע, כראש ושלם, נדקר בסמך לשער־שכם, יהודים פוחדים ללכת לעיר העתיקה בטכס, היום פוחדים יהודים לנסוע בלילה דרך כפרים ערביים בגליל. הורים פוחדים היום לתת לילדיהם לשחק בחוף בערב, וכאשר הילד בושש לכאוב הביתה, הורים נאחזים אימה — שמא, שמא, שמא, חיללים פוחדים היום לנסות בטרמפאדות, זו הצלחתו הגדולה ביותר של אש"ף, הם הצליחו להחזיר פחד לתוכנו, לתוך העם היושב בציון, העם שנשט את הגלות, את הגטו ואת הפחד, וכשחזרו לארצו הקים שוב גטו, מפחד, זה חלקנו מכל עמלנו, זאת הצלחתם של פרס ושמיד — גם זה עוף, בת היענה, המתעלם מהטרגדיה ושקוע רק בספירה לרוטציה.

תעזו לומר שאני למעשה נוכל פוליטי המוכן להיכנע עם אש"ף, המסכים לויתורים מרחיקים לכת על ארץ־ישראל? אם לא התנצל — תפוסר מייד, ואז, אז אלק לאן שאני מחויב ללכת. כך אמר.

איזו הזדמנות פז התמצת, אריאל שרון, איזו הזדמנות, סוף סוף להזמין את הפרס ללכת בדיוק לאן שהוא מחויב ללכת.

היז'ר ד' תיכון:

חבר הכנסת כהנא, מבקשים שלא תעלוב בראש הממשלה, לפחות לא מעל הדוכן.

מאיר כהנא (תנועת כך):

קשה לי להאמין שאחרי מה שאומרים על מאיר כהנא כאן, זה ייתכש עלבון, על כהנא מותר לומר נאצי, פשיסט וגזעני, וזה עלבון?

היז'ר ד' תיכון:

תתקדם, תתקדם.

מאיר כהנא (תנועת כך):

נתקדם, לדאכוננו תבצלת השרון, פרט הליכוד, הוכיח שוב שבעימות עם עוף עיקש המגלה את הציפורניים, דווקא הוא הפך לעוף ההולך על ארבע. ביום רביעי בשעה שש אמו הפרח הנלכד: "אני מוצא לנכון להבהיר, כי אם דברים שאמרתם התפרשו כפגיעה אישית בראש הממשלה, אני מכיע בזאת את התנצלותי לפניו". אל הפרס לא מסתפק במועט. העוף מבקש כניעה, מפלה, "על מפתו יאכלנו כל עוף השמים", הוא גומר ואומר: "והציקותי לאריאל והיתה תאניה ואניה", הוא דורש כניעה גדולה יותר, התנצלות מבישה יותר. ו"מלך ישראל" הולך ככבש חמים לקראת העוף ושבעים הזאבים של המערך, הוא מתקן את ההתנצלות ואומר: "אני חומך במדיניות הממשלה כפי שנקבעה בקווי היסוד, כמובן".

אך חיל פרס ומדי, שיכורי ניצחון למדי, תוכעים מהפרח המלוכד והלכמט מתפוצץ לשורת עוד מכוס התורעלה — את כולה, ואכן מתנצל שר הביטחון לשעבר, שלאחר שאיבד את שדרתו נעלם גם ביטחונו, ההר הגדול הפך ל"היה השרון כערבה", והיה השרון לשפלה, לשפלות, הוא מתרס לפני הפרס, וזה מסכים להעניק לו פרס: תוכל להישאר בממשלה, אך הוזהרת, על תעזו לפתוח פה נגד עוף טמאים כארץ.

ובכן שר המסחר מוסחר ונשאר על כנו, כעבר הממשמש את הרב כדי לקבל פרס. הרי אריאל, אריאל, אילו היית עומד איתן מול העוף הזה, שהוא וממשלתו אכן ממשלת עבריינים פוליטיים הם, כדברי הזמיר, ואילו עמדת על דבריו והכרת: אכן מדובר בממשלה של "כל שרץ עוף ההולך על ארבע לפני וושינגטון" — אוי' יכולת להיות אריאל, נושא דגל האומה, מקדש ששם — אריאל חירף נפשו על ארץ־ישראל, אך נרתעת, אתה שהלכת על ארבע לפני הפרס, פחדת להעלות את ארץ־ישראל השלמה על ראש שמחתן, מעל לשרדה, מעל לכיסא, נסכלת, מלך ישראל, לא שמרת את מצוות ה' אלוךך. נתת לעופות הטמאים את הלגיטימציה, את האפשרות לכגוד בארץ־ישראל, בארץ הקודש, נתת להם אפשרות להכשיר את המדינה הפלשתינית הארורה, לטבול את השרץ הפלשתיני ב"מקוה" הכשרה של רב־עמקן, של חוסיין, הערבי הערמומי, זה שהרס את בתי־הכנסת ובתי־העלמין היהודיים בירושלים, שהשפיל את כבוד ישראל, שניאץ את קרש ישראל.

הוי, אריאל, אריאל, הרי לא אמרת, אף לא מקצת הגנאי שהיית צריך להכריז בפניהם, כפני ממשלת האחדות השקרנית, נסכלת, "מלך ישראל", ואילו עמדת כאריאל, כיעתה הכין את ממלכתך אל ישראל.

חוברת ו' ישיבה קל"ט

— הצעות סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, הרשימה המתקדמת לשלום ותנועת "כך" —
להביע איאמון לממשלה —

היו חכמים בעיניכם, חברי הליכוד, העולה על רוחכם היה לא תהיה. שמעון פרס לעולם לא ייתן לכם — הוא ייתן לכם גט, גירושין. הזוג המזור יתגרש, אבל לא לפני שאתם, אנשי הליכוד, כמו ידיכם תצטיירו בציבור, ובצדק, כפוליטיקאים קטנים שבגדו בעקרונות התנועה.

אני קורא לממשלה, ממשלת בוגדי ארץ-ישראל: התפטרו. הנוכם שותפים ברצח אידיאולוגי וגם ברצח פסי של יהודים. אני קורא לכם להתפטר.

אני קורא לאריאל שרון, המובס והמושפל, שהופיע שלושם בלוס-אנג'לס ובקול רממה דקה, כאשר איום הפרס מרחף עליו הצהיר: אני מאמין בממשלת האחדות, אזור אומץ — אתה לא מאמין בה, אף אחד לא מאמין בה. חוזר כך, חוזר כך.

אני קורא לכנסת הזאת להבין, שאם אנחנו לא נפיל את הממשלה הזאת — קום תקום מדינה פלשתינית. שמעון פרס מכשיר את הדרך, אתם, חניכי ראש בית"ר, אתם תהיו שותפים בטרגדיה.

היו"ר ד' חיוכן:

ישיב בשם הממשלה השר משה שחל, בבקשה.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בפנינו שלוש הצעות איאמון. ההצעה הראשונה היא הצעת סיעת ר"צ: השנייה — הצעת סיעת הרשימה המתקדמת, וההצעה השלישית — הצעת "כך".

באשר להצעה הראשונה — סיעת ר"צ מצאה לנכון לוותר על הצעתה מנימוק שאין לו כל קשר עם הנוהל הפרלמנטרי, ואולי יהיה נכון יותר לומר, כי למעשה לא היתה הנמקה סבירה להצעה ועל כן העדיפה סיעת ר"צ לוותר. לפיכך, צריך להודיע כי הצעה זו איננה עומדת בפני הכנסת.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לא היה תקדים שהממשלה שלחה — — —

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

היו תקדימים רבים.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לא היה תקדים. אחרת הממשלה תשלח כל פעם — — —

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

חבר הכנסת יוסי שריד, מאחר שזיכרוני חזק קצת יותר משלך, אני גם אצטט לך את התקדימים שהיו. בכל מקרה, התירוך עצמו איננו לעניין.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

חבר הכנסת שריד, אין חובה על הממשלה להשיב.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אין חובה, אבל יש נוהל.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

הממשלה רשאית לקבוע את מי שישב. עם כל הכבוד, לו היה העניין רציני ולו סיעה חשבה שיש לה דברים של ממש להביע עליהם איאמון ולו הציעה איאמון מפני שהיה לה סיכוי להגיע לרוב שביע איאמון לממשלה — מילא, עם כל הכבוד, הנימוק איננו פרלמנטרי, איננו נוגע לעניין.

כמו כן, מינה פרס שר בישראל, שר הערבים, הלוא הוא ה"עזר" כנגדנו. עזר ויצמן שנפל מגדולתו ומחפש נואשות עוד עז להיתלות בו, והוא הפך לשר הערבים. אין כמעט חטא שלא מותר להם לעשות, השר ויצמן מתעלם מכל ההתבטאויות נגד המדינה, נגד הציונות, נגד צה"ל, ממש "שר מרע". ערבים בנו ללא רשיון בגליל והוציאו נגדם צווי הריסה — הרי עוד "כנגדם" לבטל את הצווים הגזעניים. הערבים מסח'ין כוכים על "שטח 9". מלכתחילה הם תפסו את הקרקעות.

אמנון לין (המערך):

— — —

מאיר כהנא (תנועת כך):

מלכתחילה הם תפסו אותן, חבר הכנסת לין, והם מאיימים לפעול באלימות. יושב-ראש המועצה בסח'ין — אולי מחר תהיה גם היא עיר כמו אוס-אל-פחם, קהילה קדושה אוס-אל-פחם — מאיים באלימות, והרי עזר טס לעזרתו. אוס-אל-פחם, קן השרצים, מוקד שנאת ישראל, הופכת לעיר, הודות לשר השובב, הנחמד, ומה אכפת לו אם ראש העירייה הוציא כרוז שטנה נגד צה"ל? אין חטא, אין פשע במגזר הערבי, עזר הצדיק, מוחל על כבודו אפילו כאשר שוכרים לו את השמשות ברכב שלו. הוא הפך לצדיק — "ונפשי כעפר לכל תהיה". אף אם ישברו את השמשות של המדינה, אף אם ישברו את המדינה.

אותו פרס, העומד כחומה בצורה על כבודו, מול חבצלת אחרון — מוכן משום מה להצטרף ולוותר על כבודו, כאשר מדובר על עלבונות ובושות מצד המצרים. מה לא עשו לנו המצרים? מה לא עשו לנו? הזלזול המופגן של החזרת השגריר למצרים, קבלת הפנים המפוארת לרוצח ערפאת, מאמרי שטנה המופיעים בכל יום בעיתוני קהיר, הפגנות שטנה, הכוללות שרפת הדגל של ישראל מול השגרירות הישראלית. מתעללים ביהודים, בתיירים, רוצחים יהודים בדם קר. והפרס — הופך לצדיק, לחסיד, מוותר על כבוד העם והמדינה. המצרים פורצים בצחוק של כוז וממשיכים להצטייד בנשק אדיר ומתוחכם, נשק שכעתיד הלא רחוק יהיה מכוון, חס ושלום, כלפי צה"ל וכלפי מדינת ישראל.

הליכוד ומנהיגו יצחק שמיר פשוט את הרגל. הם הסכימו מלכתחילה לממשלה הזאת ובכך הם החזו אדם שהוא פגר מח. שמעון פרס הובס בבחירות בשנת 1977, בשנת 1981, בשנת 1984. אדם שהיה שנוא על הציבור, אדם שהגיע לסוף דרכו הפוליטית. והנה נס גדול היה פה. הליכוד, שמיר, החזו את המת.

קמה ממשלת אחדות לאומית. לא לצאת מלבנון — זה שקר; לא להציל את הכלכלה, כי אם להציל את עצמם מהשר של שרון, ממסכים לתת לפרס לכהן כראש הממשלה בתנאי, בהבטחה, בשבועה — השבועה של שמעון פרס — שלאחר שנתיים הוא ימסור את כס המלוכה לשמיר, לליכוד, למפלגת אריק שרון. הרי, פתי יאמין לכל דבר.

מה שהצליח הליכוד לעשות הוא להחיות את הפגר, להעניק לו את המעמד של ראש הממשלה, רבר שאוטומטית מביא לו הערכה, רגשי כבוד מאותם המונים שרק אתמול ראו בו, ובצדק, אסון ונוכל פוליטי.

מאז, בולע הליכוד כל צפרדע פוליטית ואידיאולוגית. הבגידה בארץ — בארץ-ישראל — בעיצומה. שמיר, בת היענה, טומן את ראשו בחול ולא רואה כלום, לא רוצה לראות כלום. העיקר להגיע לרוטציה.

— הצעות סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, הרשימה המתקדמת לשלום ותנועת "כך" — להביע אי-אמון לממשלה —

באחריות להם ולמעשיהם. אלא שבמציאות הפוליטית של ישראל, שעליה דיברו גבוהה במשך שנים רבות, ובשל המבנה הקואליציוני של ממשלות, נתקלנו בתופעות של פיצול אישיות פוליטית — שרים היוצאים נגד הממשלה או מי משריה, או נגד ראש הממשלה, וממשיכים להחזיק בכהונתם כאילו לא אירע דבר.

רכותי חברי הכנסת, זאת הסיבה לכך שעל אף הקביעה שיש אחריות משותפת בחוק יסוד: הממשלה ועל אף הצורך שהיה ב-1962 להגביר את המשמעת הקואליציונית על-ידי תיקון חוק המעבר, התשי"ט-1949, מצא המחוקק לנכון, בהצעת חוק שהוגשה בשנת 1981 על-ידי חברי הכנסת דאז רובינשטיין ושחל, להקנות לראש הממשלה סמכות בחוק יסוד לפטר שר בלי לתת נימוק לסיבה ולעילה לפיטוריו, ובכך למעשה קבענו לראשונה, כי וולת האחריות המשותפת, שר אחראי אחריות אישית כלפי ראש הממשלה, לפני שבוע השתמש ראש הממשלה בסעיף זה כדי להביע את דעתו הכרוה והחד-משמעית, שההתבטאויות של השר שרון נגדו אח עקרון האחריות האישית, נגדו את ההסכם הקואליציוני ונגדו את קורי הסוד של הממשלה ואת החלטותיה.

מבחינה עובדתית, בעבר לא-רחוק היו מקרים שהתבטאויותיהם של שרים הביאו ראשי ממשלה לומר דברים חמורים וקשים על המצב שאליו נקלעו, ולא עלה בידם לטפל באותו מצב, להתייחס אליו כהלכה או להיחלץ ממנו. די בכך אם אצטט את דבריו של ראש הממשלה מר בגין ב-20 במרס 1979, שאמר: "דברי שנהא סובכוני וילחמוני חיים". הוא אמר דברים אלה, במקרה או שלא במקרה, על שר שהיה אז כמו גם היום נושא לוויכוח ציבורי, לא אלאה אתכם בציטוטים נוספים, אבל עלינו לזכור שגם לאחר תיקון החוק ולאחר שהוענקה סמכות לראש ממשלה לפטר שר, לא מצאו ראשי ממשלה בעבר לנחות, או לנכון, או לא היו להם התעוזה והאומץ להשתמש בסעיף זה, שנתקבל בכנסת ב-1981, כמעט מיד לפני פיזור-ולפני הבחירות.

והיו דברים חמורים יותר, היו דברים חמורים מאוד, היו התבטאויות אישיות שמקומן לא יכיר כשום מילון פרלמנטרי או כשיח כלשהו כמסגרת ציבורית, הרברים האלה נאמרו על-ידי שרים, וגם על-ידי שר מיוחד, שום ראש ממשלה, במקרה הקיצוני ביותר, לא מצא לנכון להפעיל את הסמכות הזאת, ולעומת זאת, במקרה זה הרפועלה הסמכות והתפועלה מתוך כוונה להשתמש בה, מפני שנתקבלה קביעה בסיסית, שממשלה זו איננה מוכנה וראש ממשלה זה אינו מוכן לעבור לסדר-היום עם התבטאויות הנוגדות כללים של משטר מתוקן, יש רגעים בחיי שר כל אומה שלגביהם לא נשאלת שאלה טקטית או שאלה מפלגתית, אלא שאלה עקרונית ממדרגה ראשונה, הוויכוח איננו על אמון או אי-אמון בממשלה או בשר; הוויכוח הוא על אמון העם בממשלה ועל אמינותה של הממשלה.

ראש הממשלה מצא לנכון להתרועע על התופעה הזאת עוד בחורש אוגוסט 1985. הוא אמר בישיבתה של הממשלה את הדברים האלה, בלי שהדבר זה להערה כלשהי או להתנגדות כלשהי מצד השרים השותפים לממשלה, ואני מצטט: "בשבועיים האחרונים היו התבטאויות כלתי וסבלות של שרים נגד מדיניות הממשלה והחלטותיה, שרים אחרים וראש הממשלה, אילו היתה זו ממשלה גרילה, היה ראש הממשלה נוקט את מה שמחייב אותו החוק כאשר נפגעת האחריות הקולקטיבית בצורה כה ברוטלית, קיימתי שיחה ביום ו' עם מר שמיר והעמדתי על חומרת המצב, הבהרתי לו כי לא אוכל

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לו היתה זו ממשלה רצינית, היא לא היתה שולחת אותך.

היו"ר ד' תיכון:
חבר הכנסת יוסי שריד, הרי אתם דחתם למועד אחר את ההצעה. תן לנואם להמשיך בדבריו.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
אני מבין שהיתה גם תחרות ביניכם, בתוך סיעת ר"צ, מי ינמק את הצעת אי-אמון. גם שם אפשר היה לטעון לגבי מי שרשאי לנמק הצעת אי-אמון בשם הסיעה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא העלבנו אותך. זו לא בעיה אישית.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
אני רוצה להתייחס לשתי ההצעות הנוספות. אחיחם אליהן במישור העקרוני, במישור העובדתי, וגם עם מבט לעתיד.

המנמקים הביעו שני נימוקים: חבר הכנסת מתי פלד טען כי הממשלה וראש הממשלה יתרו, או למעשה נכנעו, וכתוצאה מהאירוע שהתרחש בשבוע שעבר, הממשלה וראש הממשלה כאילו נצטמצמה יכולתם לפעול על-פי התוכנית שהם הציגו, אני קובע כאן בצורה חד-משמעית — לא מינה ולא מקצתיה, אסביר את דברי בהמשך.

טענת המנמק השני היתה הפוכה: השר אריאל שרון הפך להיות מבזה, מושפל ורתון והתנצלותו הביאה אותו לכך שכל אשר אמר לא היה לו כל ערך או משמעות.

מיכאל איתן (הליכוד):
נחלה באילנות גבוהים.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני מציע לך לא לענות.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
אלה שני המנמקים שנימוקו את הצעת אי-אמון וזה מה שיש לפנינו.

אמרתי שאשיב קודם כול על הצד העקרוני. מבחינה עקרונית, הממשלה קמה על-פי חוק יסוד: הממשלה והיא גוף קולגיאלי, ההכרעה היא באחריות משותפת בפני הכנסת, כידוע, מכהנת הממשלה מכוח אמונה של הכנסת, אשר ניתן לממשלה כגוף, ומכאן חובת הקולגיאליות והאחריות המשותפת של השרים.

לאחריות המשותפת של הממשלה יש שני היבטים: האחד — הממשלה אחראית למעשיו של שר יחיד; השני — כל שר נושא באחריות למעשי הממשלה, אפילו מתנגד הוא להחלטה כלשהי או לקווי פעולה כלשהם. משנתקבלה ההחלטה, ההחלטה מחייבת אותו בין שהיה נגדה ובין שהיה בעדה.

הכרח פוליטי הוא שהממשלה תופיע כגוף מאוחד, והכרח פוליטי זה מתבטא באופן משפטי בכך שהממשלה כולה נושאת באחריות משותפת לפעולותיה ולפעולות כל אחד מחבריה. האחריות המשותפת מחייבת שר שלא לחלוק בפומבי על הממשלה או על מי משריה, ואם שר חולק על דעת הממשלה, יש לו הברירה לשחק ולהסכים, או להפטר. לכאורה, אין מקום לסנקציות כלפי שר בשל הפרת האחריות המשותפת. שכן, אם שר חש שאינו יכול לשאת באחריות למעשה או להחלטה של הממשלה או מי משריה, הברירה בידיו לקום ולהתפטר. שאם לא כן, הוא יישא מבחינה משפטית ומוסרית

חוכרת ו'. ישיבה קל"ט

— הצעות סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום. הרשימה המתקדמת לשלום וחונעת "כך" — להביע אי-אמון לממשלה —

יוצא מכאן, כי קטגורית מוקנית לראש הממשלה הסמכות להעביר שר מכהונתו, לפי סעיף 21(א) לחוק-יסוד: הממשלה, ואם ראש הממשלה בחר שלא להשתמש בסמכות זו, לאחר שהודיע על כך, הרי אני מתייחס כאן למישור העובדתי.

חברי הכנסת, היה כאן ויכוח, חלק טען כי לא היתה למעשה בדבריו של השר שרון משום חזרה ממה שהוא אמר, וחלק טען שהוא התקפל התקפלות מוחלטת מכל מלה שהוא אמר. הרשו לי לומר לכם, כי אין לפנינו אלא מה שענינו רואות ואני לפנינו אלא מה שכתוב. אם שר צוטט שהוא אמר — ואנייחם לדברים סעיף-סעיף — כי "שבעה חודשים מנהל שמעון פרס מגעים בחשאי עם ירדן ועם הפלשתינים וכבר סיכם לנסות לשלב את סוריה במשאומתן ועל ועידה בין-לאומית", ואחר כך הוא אומר: "מעולם לא אמרתי דברים אלה", והוא הותם על מכתב ברוח זאת. הרי אני בימי חיי לא שמעתי ולא ראיתי התנצלות כזו גורפת, כה מרחיקה לכת, כאשר תוכנה ומשמעותה, רבותי, ניתנים לשיפוטו של כל אחד.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

חברי הכנסת, אם הוא אמר את הדברים האלה כפי טענים חבר הכנסת וירשובסקי ואחרים והוא חתם כמו ידיו על כך שהוא לא אמר אותם, ארשה לכם להתיתם לכך.

באשר לסעיף 2, השר שרון צוטט כמי שאמר, כי "הלגלוג והציניות שלהם כבר עלו הרכה דמים כל השנים, ומה שקורה עכשיו יעלה בדם רב יותר". על כך עונה השר שרון וחותרם כמו ידיו על המכתב: "הדם בא מטרור, ומי שהבין מדברי שהדם הוא תוצאה של ציניות ולגלוג — לא לכך התכוונתי". כוונותיו של שרון מונחות במכתב הזה, הנושא את חתימתו.

באשר לסעיפים 3 ו-5 אומר השר שרון — ואני רוצה לרענן את זיכרונם של חברי הכנסת: "אנחנו עומדים היום במצב חמור מאוד שאדם בציניות שאין דוגמתה תוך זלזול בכל סדרי מינהל תקין מוליך את הממשלה בדרך עקלקלה". על כך עונה השר שרון: "על התבטאויותי בסעיפים אלה הבעתי צערי בהודעתי מיום 13 בנובמבר בישיבת הממשלה". זוהי התנצלות חריג-משמית, בלי כל גמגום.

באשר לסעיף 4 — — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

סעיף 4 הוא המעניין.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

סעיף 4 הוא הכי מעניין.

היו"ר ד' תיכון:

קיים גם סעיף 6. נא להמתין לסעיף 6.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אומר השר שרון: "אשר לאי-שיתוף אש"ף במשאומתן, לאחר שקראתי את הודעותיו של ראש הממשלה, מקובלים עלי בדבריו שאין ולא יהיה כל משאומתן עם אש"ף".

גאולה כהן (התחייה צמח):

— — —

היו"ר ד' תיכון:

חברת הכנסת גאולה כהן, הרי את תעלי לדוכן בעוד כמה דקות.

להשלים עם תופעות אלו. אני מבקש להודיע לחברי הממשלה, כי שר שניקוט סגנון אשר איננו מאפשר פעילות משותפת, שר שיצא נגד החלטות הממשלה, נגד פעולותיה, נגד שר אחר או נגד ראש הממשלה, נוטל מעתה על עצמו אחריות לעצם קיום ממשלה זו. הודעה זו היתה מעין תמרור "עצור" האומר גם במבנה הקואליציוני הקיים, כי מי שפועל בניגוד לכללים אלה, מקבל על עצמו את האחריות לכל מעשה ממעשיו.

אני רוצה להודיע, כי כוונת הממשלה הזאת וכוונת ראש הממשלה להפעיל את הסמכות שהחוק העניק לו כלי לחשוב פעמיים אם יישנו מקרים מן הסוג שנקבע בהודעה הזאת של 25 באוגוסט. ראש הממשלה יפעל בכל החוקף להבטיח תפקוד מחוקק של הממשלה ויחייב את שירה לנהוג בהקפדה על-פי אחריותם האישית ואחריותם המשותפת ועל-פי מחויבותם לקווי היסוד של הממשלה. הממשלה וראש הממשלה ימשיכו לפעול על בסיס תוכנית השלום שהוצגה בפני עצרת האו"ם ובפני הכנסת ועל בסיס קווי היסוד. השאלה אינה אמון בשר או אי-אמון בו. השאלה המרכזית שעומדת בפנינו היא אמון העם בממשלה ואמינותה של הממשלה. ראש הממשלה, משהודיע בהודעה בכנסת וזכה לאמון הכנסת בהודעתו, מחויב על-פי ההודעה הזאת, ושום נימוק מן הנימוקים שנאמרו אין לו כל אחיזה במציאות, אין לו כל קשר לפעולתה היומיומית של הממשלה ואין לו כל יחס למאמץ הרב שראש הממשלה משקיע בקידום המאמצים לשלום על-פי התוכנית שהוא התווה.

זו היתה הסיבה של ראש הממשלה להפעיל את סמכותו על-פי החוק, ורק לאחר התנצלותו של השר שרון ורק לאחר שחזר בו מדבריו בכל הנושאים אחד לאחר, רחה ראש הממשלה את השימוש בזכותו על-פי החוק, אך קבע כי לא יעבור בשום פנים ואופן לסדר-היום אם יישנו מקרים כאלה בעתיד, והמסקנה חוסק כלפי כל שר בלי יוצא מן הכלל. אין להעלות על הדעת שהסעיף בהסכם הקואליציוני יהיה מקלט, ואני מניח שגם השותפים הקואליציוניים אינם מתכוונים לכך שהסעיף הזה יהיה מקלט שניתן לשר העובר על החוק או הפועל בניגוד לחוק או ההסכם. אינני מעלה על דעתי שהשותפים בקואליציה התכוונו לכך, או מנסחי ההסכם כאשר ניסחו את הסעיף בהסכם הקואליציוני כוונתם היתה שסעיף זה ייתן מקלט או חסות לשר העובר על החוק, לא יעלה על הדעת ששר העובר על החוק לא תהיה אפשרות לראש הממשלה להפעיל נגדו את הסמכות שהחוק העניק לו.

אין כל ויכוח, חברי הכנסת, כי במישור הקונסטיטוציוני, סמכות שהוקנתה על-פי דין אינה ניתנת להתנאה או להגבלה על-פי הסכם, וכל אימת שיש התנגשות בין הוראות הסכם להוראות הדין, הוראת הדין גוברת. על זה אין לי ויכוח. אבל גם מכוח ההסכם, ונטענה טענה שיש סעיף בהסכם, גם במישור ההסכמים אין תחולה לטענה זו. בנסיבות המקרה הנדון, היסוד שעליו הושג ההסכם הקואליציוני הוא הקמת ממשלה אחדות לאומית, אשר תפעל על-פי קווי היסוד המצורפים להסכם במשך כל תקופת כהונתה של הכנסת האחת-עשרה. ממשלה כאמור פועלת על-פי עקרונות האחריות המשותפת, ומי שמפר אחריות זו חותר תחת הממשלה וממילא משמיט את היסוד שעליו הושג ההסכם הקואליציוני. מי שמפר ההסכם אינו ראוי לאחר מכן לתבוע סדר על-פיו, בבחינת עושה מעשה כזמרי ומבצע שבר כפנסה.

יתר על כן, אין להניח שכונת מנסחי ההסכם בסעיף 1.8 היתה ליתן הגנה אבסולוטית לשר שמנה עם מחנהו של אחד הצדדים מפני שימוש בסמכותו של ראש הממשלה להעברה מתפקיד במקרה שהיתה חריגה מן התפקוד שנקבע על-פי חוק.

— הצעות סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, הרשימה המתקדמת לשלום ותנועת "כך" להביע אי-אמון לממשלה —

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

מאחר שהשר שרון היה השר שהמליץ בכנסת הקודמת לחברי הכנסת שייגשו לספרייה ויקראו ויעיינו בכתובים, אני רק מצטער שהוא לא קרא את הדעתו של ראש הממשלה לפני שאמר את הדברים האלה. כיוון שלפי ההתנצלות וההתייחסות שלו מתברר, שרק לאחר שהוא קרא את הדעותיו בעבר של ראש הממשלה, הוא ראה שאמר דברים מבלי לבדוק אותם. אני יכול להמליץ שלהבא, לפני שהוא יאמר את דבריו, אכן כדאי שיעיין בהודעות, ויקרא אותן, ורק אחר כך יתייחס אליהן ויצא בתגובות לאחר שיעבור מידע מדויק ולאחר קריאה מדוקדקת.

כאשר לסעיף 6, תשובת השר שרון היא: "הנושא נדון בקבינט ואני מכבד את החלטת הרוב". מה אמר השר שרון בסעיף 7? — "תבעתי שנודיע לידון שלא יהיה כל משא-ומתן לפני שיגורשו מפקדות אש"ף מרבת-עמון. נענית בצניות".

אינני מכיר מקרים רבים שבהם טען שר טענה שממנה השתמע שלא היתה החלטה, לא היה דיון ולא היתה הצבעה, ולאחר מכן הוא אומר בצורה מפורשת, כי "הנושא נדון בקבינט ואני מכבד את החלטת הרוב". סתירה, התנצלות, חזרה ממה שנאמר באופן מפורש.

אשר להערה שהוסיף השר שרון, רבותי חברי הכנסת — היא איננה נחוצה לגופו של עניין. רשאי כל אדם, וגם שר ככלל, לנסות ולשכנע, אבל כאשר השר אומר: אני מקבל את החלטת הרוב, ומודה כי לא היה בסיס למה שנאמר על-ידו בהודעה הזאת, כאילו, הוא נענה בצניות, אלא אכן היה דיון, אני חושב שבמקרה כזה המשמעות היא התנצלות מלאה וחד-משמעית.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

השר מודיע שהוא מקבל את החלטת הרוב. האין זה מובן מאלי? —

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

חבר הכנסת יוסי שריר, אולי לך ולי זה מובן מאלי. במקרה זה נדמה לי כי עצם האמירה היתה חשובה. תלוי גם מי אומר.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מעריך אותך שאתה עוד מאמין לו.

הו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת רן כהן, הרי אינך רוצה שאקרא אותך לסדר.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

חבר הכנסת רן כהן, אני יכול לומר לך דבר אחד. קודם כול, אני רשאי להאמין לעצמי ואני יודע למה אני מתכוון. שנית, אני רשאי גם להאמין לראש הממשלה. אני יכול לומר לך בצורה ברורה וחד-משמעית: אין כוונה ולא יעלה על הדעת לעבור לסדר-היום על תופעה ששר לא יקבל החלטת רוב, ששר יתקוף או יצא נגד החלטת ממשלה, ששר יצא נגד שר אחר, ששר יצא נגד ראש הממשלה. אני מודיע בצורה ברורה וחד-משמעית, שאין כוונתנו לעבור לסדר-היום על תופעות כאלה.

חברי הכנסת, השכועות הקרובים הם שבועות של מבחן מתמיד ורצוף לממשלה בתחום הכלכלי, החברתי והמדיני. אלה הם נושאים חשובים ויסודיים שחייבו את מירב האחריות. אך לא פחות מזה הם מחייבים הכרעה ולא טשטוש. קביעה ולא קיפאון. אני רשאי לקבוע, כי כך גם תנהג הממשלה. היא לא תסכים לקיפאון, היא לא תסכים לטשטוש, היא תמשיך בדרך שראש הממשלה מייצג אותה, על דעת הממשלה, על דעת רוב

חברי הכנסת, כפי שהדבר מצא את ביטויו אך לפני שבועיים בבית הזה, בתמיכת הרוב המכריע של חברי הכנסת. אין כל כוונה לסטות או להגיע לאי-יוזמה או להתקפלות בנושאים אלה. נהפוך הוא. ראש הממשלה מתכוון ללכת עם הממשלה על-פי ההחלטות וההכרעות שנתקבלו בדרך דמוקרטית.

שרי הממשלה מחויבים לפעול על-פי החלטת הרוב. הם מחויבים לפעול על-פי קווי היסוד. הם מחויבים לאחריות על-פי ההסכם הקואליציוני, ולכל מה שכלול בו. הם מחויבים על-פי החוק, חוק-יסוד: הממשלה, חוק האחריות המשותפת, ועומדת בפניהם גם האחריות האישית. ינהגו לפי זה, הממשלה תמשיך ותפעל: לא ינהג שר לפי הנורמות האלה, הממשלה תפעל בהתאם לסמכויות שהוענקו בחוק לראש הממשלה.

לפיכך אני מציע לדחות את הצעת האי-אמון. לדעתי, על-פי ההנמקות של המציעים, מן הדין היה לדחות אותן גם כלא דיון. אבל, אם יתקיים דיון, תהיה בוודאי תשובה ותהיה הצבעה, כמקובל. הממשלה וראש הממשלה ראויים בנושא זה לאמון הכנסת בשל האומץ והנחרצות שהופגנו בטיפול במקרה זה, וכפי שאני יכול לומר — כך יהיה גם בעתיד.

הו"ר ד' תיכון:

הסיעות יסירו הודעות סיעות במסגרת של עשר דקות. רשות הדיבור לראשון הדוברים, חבר הכנסת דוד מגן. ואחריו — לחברת הכנסת אמירה סרטני.

קריאה:

— — —

הו"ר ד' תיכון:

זכות הדיבור היא לכל הסיעות, אבל חלקן עוד לא נרשמו. הדין יימשך כשעה.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, עמיתי חברי הכנסת, אני מודה כי לא התכוונתי לדבר בשם סיעת הליכוד. משוכנע הייתי שבמקובל, כאשר יש הצעת אי-אמון, ובמיוחד כשהצעת האי-אמון מוגשת על-ידי שלוש סיעות אופוזיציה, יבוא הנה ראש הממשלה וישיב למציעים, ובמקרה דנן, אם לא ראש הממשלה, יבוא לפחות מי שטרח ומי שהיה אחראי במידה ניכרת לכך שממשלת האחדות הלאומית עדיין ממשיכה לתפקד — אני יודע עד מתי, אבל בינתיים היא ממשיכה. אני מתכוון לשר הפנים הרב יצחק פרץ. שטרח רבות וקשות, ואולי רק בזכותו, בזכות המרץ הבתלי-נלאה שלו, בזכות השכל הטוב ובזכות החקשורת בינו לבין השרים הנושנים, בינו לבין ראש הממשלה, נמנע המשרב בשביע שבער.

חייקה גרוסמן (מ"ם):

— — —

הו"ר ד' תיכון:

חברת הכנסת גרוסמן, את צריכה לקבל את אישורי. נא לא להפריע את מנוחה.

דוד מגן (הליכוד):

חברת הכנסת גרוסמן, אם את רוצה שאענה לך, תחשבי במרחק. אני לא שומע את דבריך ממרחק כזה.

אני רוצה להודיע ליושב-ראש, שהייתי מצטרף להצעת האי-אמון לו השכילו הסיעות, אשר הגישו את ההצעה לנסח אותה בעילה של היחסים המעורערים בממשלה, והזוגמה הברולטת לכך ניתנה ממש לפני שניות אחדות על-ידי נציג הממשלה, שר האנרגיה מר משה שחל.

— הצעות סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום. הרשימה המתקדמת לשלום ותנועת "כך" להביע אי-אמון לממשלה —

דוד מגן (הליכוד):

על רקע פסיכוס הספר "פנקס שירות" ב-1977, אחרי מה ששר הביטחון דאז שמעון פרס עשה ועולל לראש הממשלה דאז, שר הביטחון דהיום יצחק רבין, הרי כל המושגים האלה, של חתרן בלתי-נלאה וכל הדברים האלה כולם הם תולדה של ממשלת המערך האחרונה. למה לנו להתייחס לכך?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הנאום שלך עד עכשיו הוכיח אמת פשוטה, שלמשתתף בדיון כדאי להיות בדיון מתחילתו.

דוד מגן (הליכוד):

חבר הכנסת יוסי שריד, הרי לא הסתרתי שלא נזעקתי לדון בגלל הצעות האי-אמון שהשחידו אותי מאוד — אתה יודע בדיוק את דעתי הפרטית, אני לא אתאבל אם תתקבל אי-פעם הצעת אי-אמון — אלא הודעתי לדון בגלל דבריו של השר משה שחל.

אני רוצה להבהיר לחברי הכנסת, במיוחד לאחר שהשר משה שחל אישר בפני כולם, כי התיקון הזה של סעיף 21(א) לחוק-יסוד: הממשלה נתקבל בימי כהונת ממשלת הליכוד, אשר הפעילה את הרוב שהיה לה ב-1981 וכך נתקבל החוק, כי לא לחינם קבע המחוקק, לא לחינם קבעו היוזמים כי ראש הממשלה, כטרם יפטר את השר, יודיע על כוונתו לממשלה, ואכן בשבוע שעבר, אחרי עיון נוסף שהיה כלשכת ראש הממשלה, כשהתברר כי אי-אפשר לשגר מכתב פיטורין בלי שמודיעים על כך לממשלה, נתכנסה הממשלה, ולפי כל הפרסומים והדיווחים היתה ישיבה טובה ופורייה. הממשלה קבעה, גם אם לא בהצבעה, כי ראש הממשלה אינו יכול לפטר את השר שרון. לא לחינם יצאו שרים לגשר בין העמדות השונות, לא לחינם היתה ההתרועעות הברוכה באותם ימים בניסיון להמשיך לקיים את הממשלה. הממשלה לא אישרה דה-פקטו לראש הממשלה להוציא את מכתב הפיטורין.

מעבר לכתוב בסעיף 21(א), אני חושב שממשלת אחדות לאומית, הנשענת על תמיכה רחבה ודורשת תמיכה מוסרית מכל העם, צריכה גם להפגין ערכים של מוסר, להפגין ולומר כי גם אם סעיף בחוק עדיף על האמור בהסכם קואליציוני, לית מאן דפליג כי גם הסכם קואליציוני, במיוחד כשחתום עליו ראש הממשלה וחתום עליו ממלא מקום ראש הממשלה החלומים עליו שרים בכירים כדוגמת השר משה שחל, כולנו חייבים לכבד אותו לפחות מבחינה מוסרית.

בהסכם הקואליציוני בסעיף 118) כתוב בפירוש, כי אותה זכות שיש לראש הממשלה לפטר שר נטלת ממנו בימי כהונת ממשלת האחדות הלאומית, אשר כוננה בספטמבר 1984. והשר שחל יודע, שלא במקרה נכתב הסעיף הזה, ולא בעצימת עין חתם עליו ראש הממשלה. איך יכול השר משה שחל להסביר ולהצהיר כאן, כי ראש הממשלה התעלם מן הסעיף הזה בהסכם הקואליציוני, סעיף שעליו הוא חתום, כאשר אלה שהחזירו את הסעיף הזה, אלה שניסחו אותו, אלה שניהלו משא-ומתן עד לגיבושו ולניסוחו הסופי, אמרו בפירוש, כי מטבע הדברים, בממשלת אחדות לאומית המורכבת משני קצוות — המערך משמאל, והליכוד, היסעה הגדולה ביותר ככנסת, מימין — סכיד להניח שתהיינה אי-הבנות; סכיד להניח שבכיוורים פנימיים, מפלגתיים, תהיינה התבטאויות שלא תמיד יערבו לאוזן הצד השני.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
סכיד להניח זאת כאשר שרון בממשלה.

אני חושב, שכל היוזמה להגיש הצעת אי-אמון בנושא הזה, תוך הדגשת המשך חברותו של השר אריאל שרון בממשלה, יצאה אולי מהסביבה הקרובה של השר משה שחל. הוא עמד כאן ודיבר כאילו הוא דובר סיעת ר"צ. הוא הודיע כאן הודעות כאילו בשם סיעת ר"צ, הודעות שאפילו חבר הכנסת יוסי שריד לא היה מעורב בהן. סיעת ר"צ יצרה את ההזדמנות הנפלאה לנציג הממשלה לעמוד כאן ולנהל מערכת יחסי ציבור, להסביר כמה ראש הממשלה היה חזק, כמה ראש הממשלה חקיף, איך השר שרון התנצל. השר שחל קיבל את הבמה, עלה לדוכן, השלים מערכת של יחסי ציבור, ירד, וכמובן, כדי שלא לפגוע בתיאום הטוב והניכר בין סיעת ר"צ ובין השר משה שחל, הוא אינו מציע להסיר את ההצעה שלהם או להתייחס אליה, כי ההצעה פשוט אינה תקפה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא היית באולם.

דוד מגן (הליכוד):

הוא מתנחם בהתייחסות לשתי סיעות קטנות שמשקלן הפרלמנטרי איננו רב, ככל הידוע.

יאיר צבן (מפ"ם):

אולי היושב-ראש יעדכן את הנואם.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת צבן, הואל בטובך להירגע. הנואם ימשיך ויאמר את שלו, אתה תשיב בוודאי לו בעוד כמה דקות.

דוד מגן (הליכוד):

אני שמח לקריאות הביניים, אשר מחזקות כסך הכול את ההרגשה ואת החשש שיש תיאום, שאסור לנו ככנסת להשלים אתו.

השר משה שחל ניסה להיתלות בסעיף המפורסם בחוק-יסוד: הממשלה, סעיף 21(א), המדבר על סמכות ראש הממשלה לפטר שר, אולם במתכונן הוא התעלם מהפסקה שבחידוש הזה, חידוש שנתקבל בימי ממשלת הליכוד ב-1981, כאשר סעיף זה ניתוסף לחוק-יסוד: הממשלה. הוא התעלם מהפסקה האומרת כי ראש הממשלה יודיע לממשלה על כוונתו: מה קרה, כבוד השר?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אתה מרשה לי לומר משפט אחד?

דוד מגן (הליכוד):

בהחלט.

היו"ר ד' תיכון:

אדוני השר, אני צריך לתת לך אישור.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני עליתי לדוכן בגלל דבריו של השר שחל, ואני חושב שמותר לו לענות.

היו"ר ד' תיכון:

בבקשה.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

התיקון הזה הוגש כהצעת חוק פרטית על-ידי השר רובינשטיין ועל-ידי כשהיינו חברי הכנסת בתקופת ממשלת הליכוד. מצאנו לנכון להציע הצעת חוק באותה תקופה בגלל התקפות שהיו על ראש הממשלה דאז מנחם בגין על-ידי שרים, ובנייהם שר מוסים. חשבונו שזה נחוץ, כרי שהוא ישתמש בסעיף הזה.

— הצעות סיעות התנועה הזכויות האזרח ולשלוש, הרשימה המתקדמת לשלוש ותנועת "כך" — להביע אי-אמון לממשלה —

דוד מגן (הליכוד):

וכפי שבאמת קרה, השר אריאל שרון הופיע בסניף חרות ואמר את דעתו בדיוק, והוא לא חזר בו ממנה. אני מציע לשר משה שחל לקרוא שוב את אותם סעיפים. אני גם מבטיח לך, כפי שהבטחתי לכולנו, שעד המשבר הבא ניתן פרשנויות שונות לסעיפים השונים.

זכותו של שר להופיע במסגרת הגופים הפוליטיים שמהם הוא שואב את כוחו, ולהסביר את עמדותיו. אני שולל מכול וכול את הקביעה של נציג הממשלה אשר דיבר פה היום. לדבריו, במשטר דמוקרטי — הוא אימנם לא אמר "משטר דמוקרטי", אך אני מדגיש זאת כאוזני חברי הכנסת — שר לא יחלוק בפומבי על דעת עמיתו. בהמשך דבריו אמר השר משה שחל: לפניו הברירה — לשחק או להתפטר. איפה אני מצוים? אני מצוים במדינה דמוקרטית. לא זו בלבד ששר רשאי להביע את דעתו, הוא חייב להביע את דעתו בכל עת שנדמה לו שהממשלה שונה, גם אם בראשה עומד מר שמעון פרס, המנסה ללבוש תדמית של אדם נחרץ, של אדם היודע את אשר הוא רוצה, של אדם היכול לפטר שר גם כניגוד לדעת הממשלה. לא יקום ולא יהיה, אלא אם כן אותה תוכנית — שהותוותה ככל הנראה בלשכת ראש הממשלה — להביא לידי פירוקה של ממשלת האחדות הלאומית, עדין קיימת. נראה שגם אחרי יישוב המשבר בשבוע שעבר ופתיחת הפצעים מחדש היום, בנאומי של השר משה שחל, נעשים ניסיונות בלתי נלאים להביא למצב שבו יבקש הליכוד לפרוש מן הממשלה.

נעשו ניסיונות בתחום המדיני. לאחר מכן ניסה כאן ראש הממשלה, בנאומו מ־28 באוקטובר, לדבר בזכות הערפול האסטרטגי, רוב החברים בליכוד, הרוב המכריע, קיבלו את הדעה, שאפשר לחיות עם הערפול האסטרטגי, והליכוד לא פרש.

בשבוע שעבר נעשה ניסיון לגרום לפרישת הליכוד על רקע אישי, צריך לברך על תגובתו של ממלא מקום ראש הממשלה, יצחק שמיר. הוא זה שאמר לראש הממשלה, מר שמעון פרס: את שרון אינך רשאי לפטר. אם אתה עומד על פיטוריו — לך לנשיא. וראש הממשלה, אולי משום המצב הכלכלי, ואולי משום שכל מיני חישובים פוליטיים קואליציוניים שובשו ברגעים האחרונים, חזר בו והסכים, שהשר אריאל שרון, אשר תרומתו לחוכמת הכלכלית ידועה לכול, ושמשקלו הסגולי בקבינט כה גדול, ימשיך לכהן בממשלה וימשיך להיות אחת הדמויות הבולטות והדומיננטיות בה.

לשר משה שחל אסור לדבר על חובת הליאליזם והקולגיאליזם של שר כלפי ראש הממשלה, שעה שהוא עצמו עומד כאן, מעל דוכן הכנסת, ואינו מחמיץ שום ציטוט, מסולף וחצי מסולף, ושום הזדמנות לפגוע בעקרון הקולגיאליזם שבין שר לשר, גם אם השר אריאל שרון יושב ממש לידו בשולחן הממשלה, וגם אם לשר אריאל שרון אין כעת כל אפשרות להגיב, מפני שבברכת הממשלה ובאישורה הוא נמצא בשליחות בתוך-לארץ.

אני מציע לסיעות ר"צ, הרשימה המתקדמת לשלוש וסיעת "כך" — — —

אורה נמיר (המערך):
ולמשה שחל.

דוד מגן (הליכוד):

אני מציע לסיעות אלה, הרוחשות אי-אמון כלפי הממשלה, שיואילו בעתיד לנסח הצעת אי-אמון, נגד כל

הממשלה. יש ליסוד סביר להניח, שיש סיכוי שאי פעם אכן תחקבל הצעה כזאת. לפי הנוסח שהוגש לנשיאות הכנסת, המסביר כי הגורם להגשת הצעת האי-אמון הוא המשך כהונתו של השר אריאל שרון בממשלה — וכאן השר משה שחל יכול לפרש זאת ככניעתו של השר אריאל שרון כלפי ראש הממשלה, ורבים אחרים יכולים לפרש זאת ככניעתו של ראש הממשלה כלפי רצון רוב חברי הממשלה — אני מציע שלא לקבל את הצעת האי-אמון. אני אישית, כפי שניסיתי להסביר, ארוני היושבי-ראש, רוחש אי-אמון כלפי נאומי של השר משה שחל, ועם זאת, חושב שלא זו ההזדמנות ולא זו העילה להביע אי-אמון בממשלה.

הי"ד ר' תיכון:

תודה. רשות הדיבור לחברת הכנסת אמירה סרטני, ואחריה — לחברת הכנסת גאולה כהן.

אמירה סרטני (מפ"ס):

אדוני היושבי-ראש, חברי הכנסת, אינני יכולה שלא לציין בצער את היחס המזלזל של הממשלה ושל חלק גדול מחברי הכנסת אל הבית הזה. עם זאת, אני — אולי בתור חברת כנסת לא ותיקה — רוחשת לבית הזה את מלוא הכבוד והאמון. ואתייחס לגופם של דברים.

חברי הכנסת, בשבוע שעבר היינו עדים להצגת האבסורד של ממשלת הליכוד הלאומי. כל כלי התקשורת התגייסו להעלותה לפנינו, על כל פרטיה, הפתיחה העם קטע מן המחזה המביש הזה, הדריי, הטלוויזיה והתענוגות מסור בדייקנות כל מהלך, כל דחייה וכל מלה, בלוויית דברי הסבר, כמובן. פסטיבל שרון.

מאבק פוליטי מתבטא בדרכים שונות, אך כאן חיונו בשבירת כל כללי המשחק, באימות האמירה המקובלת, שלפיה, הפוליטיקה מלוכלכת ואין בה הגיונות.

חברי הכנסת, מהי המשמעות של היות נבחר ציבור? האם חברי כנסת ושרים כורים אוזנם לרחשי מבוגרים ונוער, השואלים ומטחים דברי גנאי כלפיו ועלפי שרים על התבטאויותיהם איש כלפי רעהו? איזו דמות יש לנו? אילו פנים יש לנו? כיצד ייתן בנו העם אמון וכבוד?

תגובתו הנמרצת והנחרצת של ראש הממשלה על דברי השקר והנאצה בתחילתו של המחזה המוזר הזה עוררה הערכה וכבוד, ותמיהות וצער — בסיומו. לא כבודו של ראש ממשלת ישראל בלבד היה על כך המאזניים, אלא כבודה של הממשלה כולה. חבל שהעניין הסחיים כך, בהתנצלות שאינה התנצלות אלא פארסה נלעגת.

שר המשפטים לשעבר, חיים צדוק, במאמרו בעיתון "דבר" מיום ראשון, 17 בנובמבר, מגדיר את ההתנצלות — רופפת ורופפת. הוא מפרט אחד לאחר את הציטוטים וההבהרות שנתן שרון. אקרא מהמאמר דוגמה אחת. והרי הציטוט: "כבר שכעה תודשים מגהל שמעון פרס מגעים חשאיים עם ירדן ועם הפלשתינים, וכבר סיכם לנסות לשלב את סוריה במשאומתן. על ועידה בין-לאומית כבר הוסכם". ההבהרה: "מעולם לא אמרתי דברים אלה". כותב צדוק: מה פירוש "לא אמרתי"? האם ראש הממשלה בדה את הדברים מלבו? האם עתה יוטעו אותו? והוא מוסיף בהמשך: האם הדברים המיוחסים לראש הממשלה אמת או אינם אמת?

ההבהרה של שרון מזכירה סיפור ידוע. שואל אדם את חברו: האם נכון שאמרת שאני שקרן? משיב לו חברו: זה נכון, אבל אני לא אמרתי זאת.

חוברת ו' ישיבה קל"ט

— הצעות סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, הרשימה המתקדמת לשלום ותנועת "כך" — להביע אי-אמון לממשלה —

הלאומית". אנחנו רואים את האחדות. ראינו אותה כאן היום. אני חושבת שזהו לעג למושג אחדות.

אם בתחום הכלכלי-חברתי אתם מצליחים להתפשר, ובמקרים רבים על חשבון החולים, הקשישים, הילדים, השכירים ועובדי האדמה, הרי אין ספק כי בנושא המדיני יתנפץ הכול. עובדה, כאשר נפתח, אולי, סיכוי כלשהו למשא-ומתן על שלום בגבולו המזרחי, הליכוד אינו יכול לשאת זאת והשר שרון, כמצביא בעל ניסיון קרבי עשיר, מוביל את המהלך, מוביל את הקרב נגד. לשבור ולנתץ פן, חס וחלילה, תהיה ממשות בתהליכים המתרחשים באזורנו, מעבר לגישושים ולהצהרות. בקולו הרם והמאיים כמו רוח קדים הוא נושף בעם. בממשלה ובכרשעה ודואג לכך שקולו יגיע עד למלך חוסיין, כדי להרתיע אותו. גם לנשיא מובאק הוא מאותת. כי השלום עם מצרים בסכנה, בגלל מדיניותו "הרופפת והרופסת של שמעון פרס", כדברי שרון. היש התנצלות שיכולה למחוק את הדברים האלה? והרי לא מדובר כאן לא בעניין של נימוס ולא של כבוד אישי. זוהי מדיניות הקובעת את גורל כולנו.

חברי הכנסת, לממשלה הזאת אין זכות קיום. אומרים, כי לכל עם יש הממשלה שהוא ראוי לה. אך לא הפעם הזאת. העם בישראל ראוי לממשלה אחרת, לממשלה ששריה יודעים תרבות שלטון מה היא, שיש בהם מידת הכבוד לזולת, לאדם, ומידת אחריות לעם ולמדינה.

חברי הכנסת, אנחנו לא נוכל להצביע אמון לממשלה שכזאת.

היו"ר ד' תיכון:

תודה לחברת הכנסת סרטני. רשות הדיבור לחברת הכנסת גאולה כהן, ואחריה — לחבר הכנסת אבנר חי שאקי.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

אדוני היושב-ראש, השמחה שהביע פה השר שחל, ושדרכה הציג באופן אישי את שמחת הממשלה על כך שהכניעו את שרון, היא שמחת עניים. היא לא הכניעה. אנחנו, התחיה, שמאוד לא מרוצים מהממשלה הזאת, ורוצים בפירוקה. אנחנו שמחנו שהממשלה לא נפלה על רקע הזה.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

זו היתה שמחת עשירים.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

גם מפני שלא רצינו ממשלה צרה, וגם מפני ששרון צדק.

זאת היתה עמדתנו, ולא כפי שפירשו אותה כאלה שאינם מבינים, שגם לאופוזיציה יש אחריות לאומית ברגעים מסוימים. באופן עקרוני היא נגד הממשלה, אבל חשוב העיתוי וחשוב על מה הממשלה נופלת.

אנחנו אומרים ששרון צדק בהאשמות שהוא הטיח נגד ראש הממשלה וממשלת המערך. אמרנו את זה גם לפני כן. התחיה אמרה את זה בכנסת, בתקשורת: התחיה אומרת את זה היום. את ההכהרות צריך להגיש לא שרון; ראש הממשלה צריך להגיש הבהרות. הוא צריך להגיש הבהרות בנושא הגולן, כי אין לנו ספק שהוא עומד אצל הממשלה הזאת שבראשות המערך, אצל המערך, על סדר-היום בתור נושא במשא-ומתן. מה זאת אומרת, שאנחנו רוצים לקיים משא-ומתן עם סוריה, כשהקונפציה שלך היא מראש שאתה מוכן לתת אדמה תמורת שלום, שטחים תמורת שלום. ואינך הולך למשא-ומתן אלא אם כן אתה מוכן להתפשר על משהו? על מה תדבר עם סוריה? על פתח-תקווה? מובן שהיא מעוניינת גם בפתח-תקווה כחלק מדרום סוריה; אבל אתה תדבר אתה על הגולן.

היש בינינו, חברי הכנסת, תמים המאמין כי השר שרון לא ירע מה ולשם מה הוא אמר מה שאמר? היתה זאת פליטת פה, טעות? חס ושלום. יש כאן כפירוש ציניות המעוררת שאט נפש, לצורך הפגנת כוח, כחלק מהמאבקים הפנימיים על עמדת כוח בתוך הליכוד. שרון ניסה להרוג שני טורקים בבת אחת: אחד גיסא, לתקוף את ראש הממשלה ולהשפילו, ומאידך גיסא, להראות לשר החוץ וממלא מקום ראש הממשלה, שמיר, מי קובע ומי בעלי-הבית בליכוד. המטרה, לכבוש את הבכורה, מקדשת את כל האמצעים.

ללא מעצור וללא בושה, בכוונה תחילה, בנוסח גס וברוטלי, מנהל השר שרון את מלחמתו. זו דרכו, ולא מהיום. מי שהוביל את הממשלה הקודמת למלחמה הארוכה בלבנון מטיח בשמעון פרס. כי "תוך זולול בכל סדר ומינהל תקין מוליך את הממשלה בדרך עקלקלה". היש ציניות גדולה מזה? לשמוע זאת מפיו של שרון? את הדרך העקלקלה הוא מייחס למהלכים לקראת משא-ומתן לשלום. וזה מה שמפריע לו.

ועוד הוא מאשים, כי "ההגלגול והציניות שלהם כבר עלו לנו הרבה דמים כל השנים, ומה שקורה עכשיו יעלה בדם רב יותר". תמנהי, האם גם היום יכול אריק שרון להישיר מבט בעיני אמהות שכולות, כפי שאמר בריאיון בטלוויזיה בימי מלחמת לבנון.

יתירה מזו, ניסיונו האומלל להציג את מלחמת לבנון כמלחמה צודקת ולהעמידה בשורה אחת עם המלחמות שנכפו עלינו הוא עיוות נוסף, המאפיין את דרכו.

אני רוצה לשאול את ראש הממשלה, שאיננו נמצא כאן לצערי: האם לא ידעת עד כמה מסוכן האיש הזה? דרכו הפוליטית של שרון מעידה, כי לא האידיאולוגיה היא המדריכה אותו, אלא הרצון לתמרן ולהגיע לעמדת כוח. פעם אחת הוא תמך במדינה פלשתינית, פעם אחרת הוא ניסה לחבור עם אחד הנציגים המובהקים של השמאל, ובשנים האחרונות הוא בליכוד, כעמדת כוח. גם בליכוד הוא חריג, קיצוני, נטע זר. אני והליכוד יודעים ורואים זאת, אך נראה שהחשש מפניו גדול מכדי להשתחרר ממנו. יש לו כאן, כך שמענו היום, סניגור אחד. ואיך לו למי שזוכה לתמיכתו של כהנא.

אילו נתקבלו בממשלה תביעותיו של שרון, היתה מופצצת מפקדת אש"ף בירדן, ולא מפקדת אש"ף בתוניס, וחסל סדר משא-ומתן לשלום. התנגדותו הנחרצת למשא-ומתן ולהסכמים היא דרך, שאם תתקבל, הרי תוצאתה תהיה מלחמה בלתי נמנעת נוספת. האם ניסה מישור לדמיין לעצמו מה עלול לקרות אם יכבוש שרון את ראשות הליכוד, אם חלומי יתגשם ויגיע לראשות הממשלה? אני מעדיפה שלא להתנבא, ועדיף לעשות הכול, כדי שלא נגיע לכך.

הממשלה הזאת נקראת "ממשלת האחדות הלאומית" —

גאולה כהן (התחיה-צמח):

אורה נמיר (המערך):

היו"ר ד' תיכון:

גבירותי, חברות הכנסת, בבקשה מכן. חברת הכנסת גאולה כהן, את הבאה בתור לנאום. את תעלי מייד ותוכלי להתייחס לדברים.

אמירה סרטני (מפ"ם):

חברי הכנסת, הממשלה הזאת נקראת "ממשלת האחדות

— הצעות סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, הרשימה המתקדמת לשלום ותנועת "כך" — להביע אי-אמון לממשלה —

עכשיו אני רוצה לשאול — וחבל שחבר הכנסת שריר איננו כאן, הוא אמר את זה היום בדיון — הלוא אלה אינם התנאים שלנו, אלה התנאים של ארצות-הברית. מבחינתנו, האם אנחנו זקוקים שמישהו יכיר בנו? מבחינת התחיה, ככל הנושא של אש"ף — לא בנושא הרצחני והטרוריסטי, אלא מבחינה פוליטית — מבחינתנו אין הבדל, אין לנהל משא-ומתן לא עם אש"ף ולא עם חוסיין. אבל אני שואלת: אם הנושא של ההכרה כל כך לא חשוב, למה זה כל כך חשוב לאש"ף? למה לו זה כל כך חשוב שהוא לא רוצה להכיר בנו? אם זה כלל לא חשוב, למה זה היה כל כך חשוב לארצות-הברית כשהיא הכניסה את זה פעם, לפני כן, לתנאים שלה למשא-ומתן? אם זה לא חשוב לאלה, זה לא חשוב גם לאלה. אבל זה חשוב ביותר, לא לנו. אמרתי שאש"ף יכול לשיר את "התקווה" ולדבר על ארץ-ישראל השלמה. לנו הוא פרטנו למפגש אך ורק בבית-הסוהר; לא בוועידה בין-לאומית ולא במפגש שבו הוא התובע את הגזלה שלו ואנחנו הנאשמים, אלא. כשאנחנו התובעים והוא הנאשם. בבית-הכלא. בבית-המשפט, זה המקום היחיד שבו אנחנו מוכנים להיפגש עם אש"ף.

אבל מה קורה? אין לי ספק שהתסריט הזה יוביל לכך — ולא חשוב אם כבר כתבו או חתמו, אם כבר יש על זה מסמכים כתובים או לא — שלא אש"ף יתקדם לקראת פרס. פרס אימנס אמר לו אחמול בוועידת נעמ"ת: אנחנו הלכנו די לקראתך, עכשיו אש"ף צריך לבוא לקראתנו. הם ייפגשו, אבל לא מפני שהם ילכו אחד לקראת השני, אלא מפני שאש"ף יעמוד, וממשלת ישראל ופרס ילכו לקראתו, ויהיה מפגש, הם ודאי ייפגשו. מי בא לקראת מי — אלה דברים קטנים, אין לזה שום חשיבות. הם ייפגשו.

ויש שני שורשיניים שמשפצים היום את הכלה ומשפרים אותה, מובאק מכאן וחוסיין משם, משנים לה את האדרת, ואפילו יכניסו אותה מחר למקרה, יטבילו אותה, כדי שתהיה כלה כשרה, לפחות כלפי חוץ, כדי שהחתן יואיל להיכנס אתה לחופה.

ובכן, אנחנו אומרים שההבהרות האלה הדרושות מצד ראש הממשלה, יש הכחשות. כל ההכחשות הן מסך הטעיה. זה כמו עם הסיפור של "קצת מעוברת", קצת מעוברת בוועידה בין-לאומית, קצת מעוברת עם אש"ף, קצת מעוברת עם החזרת הגולן. בכל דבר היא קצת מעוברת. או כמו הסיפור עם הקרדה: בהתחלה הוא נגד ועידה בין-לאומית, אחר כך הקרדה קצת שכורה, ליווי בין-לאומי, ברכה, ואחר כך יגידו: הלוא זה ככל זאת יותר טוב מזה שכלל לא ניפגש; הלוא משא-ומתן ישיר הוא דבר חשוב.

ראש הממשלה אמר על מועצת יש"ע — מועצת רשע. כהזדמנות אחרת הוא אמר: אני לא אכנס לוויכוח של גן-ילדים, אם כי הוא התנהג כמו בגן-ילדים. מועצת יש"ע איננה מועצת רשע. אבל הלוא אפשר לומר באותה חוכמה של גן-ילדים ששמעון פרס הוא שמעון הרס. מה החוכמה הגדולה לנהל כך ויכוח על הדברים הכי יסודיים וגורליים למדינת ישראל?

אנחנו, התחיה, חושבים שיש מקום — והיום במיוחד — לפרק את ממשלת הליכוד הלאומי בגלל נושא לאומי ממדרגה ראשונה. אנחנו קוראים נכון את התחויות, כשם שקראנו נכון אז, בנושא מצרים. היינו כמעט יחידים בבית הזה, מלבד כמה חברי כנסת מהליכוד, שלא הסיקו מסקנות, אבל הצביעו יחד. אתנו נגד הסכמי קמפ-דייוויד. ראינו את התחויות בסנינו, ואף שסיני היה רק השומן במגן הביטחוני, אסור היה לוותר עליו

הממשלה הזאת חייבת להבהיר, כשהיא אומרת שהיא מוכנה למשא-ומתן לשלום עם סוריה, שמדובר בשלום תמורת שלום. גם אנחנו מוכנים לשלום תמורת שלום. ממשלה שאינה אומרת "שלום תמורת שלום" חייבת להבהיר שלא מדובר פה על משא-ומתן על הגולן, והיא לא הבהירה זאת.

האם שרון צריך להבהיר את דבריו בנושא של ועידה בין-לאומית, או שמא ראש הממשלה צריך להבהיר איך קרה שהוא מסכים לזה? הוא יסכים בכלל לכל מה שהערכים ירצו. אבל הם פשוט אינם מוכנים, רוסיה עדיין אינה מוכנה לוועידה בין-לאומית בתנאים האלה, אש"ף עוד אינו מוכן לבוא בתנאים האלה, סוריה עוד אינה מוכנה לבוא בתנאים האלה. אם הם יסכימו — לא הם יבואו לקראתנו, אנחנו נבוא לקראתם, זאת אומרת — הממשלה הזאת בראשות פרס.

ראש הממשלה צריך לתת הבהרות גם בנושא האמון שהוא דרש משרון. האם שרון להביע אמון לראש הממשלה? נכון, אינני חושבת שהצורה שבה שרון אמר את הדברים היתה נכונה. לא. אך יש לו כל הזכות לומר את הדברים, דברים פוליטיים, לא רק ככל ממשלה, אלא על אחת כמה וכמה בממשלת אחרות לאומית, שברור שצריך להיאבק שם, וחילוקי הדעות הפוליטיים הייבים להיראות ולהישמע. הוא נכשל בצורה, ולדעת, לו היה הליכוד נאבק כשיש אחד, בתוך הממשלה ומחוץ לממשלה, נאבק כפי שצריך להיאבק — אולי שרון לא היה נכשל בצורה. אבל בנושא של אמון — ראש הממשלה הוא שצריך להבהיר אם יש לו אמון בכוחו של העם הזה להמשיך להיאבק, אין לו אמון בעם, אין לו אמון בכוחו של העם להיאבק, ולכן נכנע ומוותר.

ראש הממשלה צריך לתת את ההבהרות, גם אתמול, גם שלשום, גם היום, והיום שמענו. שמענו היום הבהרה מלשכת ראש הממשלה. ראש הממשלה דיבר בוועדת החוץ והביטחון — וחברי ועדת החוץ והביטחון יכולים לקרוא בפרוטוקול, זה כתוב בו, כל חבר ועדת החוץ והביטחון צריך לדעת את זה. כן, ענה ראש הממשלה כשנשאל האם ממשלת ארצות-הברית נסוגה בנושא ההבטחה, גם עלי-די — — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

לא מקובל לצטט מדיוני ועדה.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

אני לא מצטטת, אני אומרת מה שכתוב בעיתונים.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אדוני היושב-ראש — — —

היו"ר ד' תיכון:

חברת הכנסת גאולה כהן, אני חייב להסב את תשומת לבך לכך, שעל-פי התקנון אסור לצטט מדיוני הוועדות. את תמצאי כוודאי את הדרך.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

בסדר. בעצם אנחנו, התחיה, לא צריכים תקנונים ולא צריכים מסמכים ולא צריכים פרוטוקולים. אנחנו לא צריכים ללכת עם מצלמה לצלם מה שיש. אנחנו יודעים לשקול את התחויות של המצב כלי שזה נכנס למצלמה או לא נכנס למצלמה. אנחנו יודעים שזה כך וזה התסריט. ובכן, ראש הממשלה אומר שלמעשה היתה הסכמה שבשתיקה. זו בעצם איוו חשובה מתחכמת, ובכלל מצבנו הלוא טוב יותר מבעבר. אם ארצות-הברית נסוגה היום מהדבר הראשון, אזי מצבנו יותר טוב.

— הצעות סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, הרשימה המתקדמת לשלום ותנועת "כך" להביע אי-אמון לממשלה —

דב שילנסקי (הליכוד):

גאולה, דיברת כחברת חרות. ישר כוח.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הקמת ממשלת האחדות הלאומית היתה המעשה הנכון והנכון האפשרי בנסיבות שהיו. העם לא נתן כאופן חד-משמעי את אמונו באחד משני הגושים הגדולים. שניהם יצאו שווי כוחות מבחינה פרלמנטרית, ולכן לא היה מנוס מהקמת ממשלת האחדות הלאומית כפתרון היחיד באותה שעה. המפלגה הדתית-הלאומית נתנה ידה, וכמרץ רב, לכינון ממשלה זו. משום שסברנו כי ממשלה זו, והיא בלבד, כשהיא בעלת תשומת פרלמנטרית רחבה, תהיה מסוגלת להתמודד עם הכביעות הרוחניות ביותר, והן, כמובן, כפי שהיו באותה שעה: סיום מלחמת לבנון והמשבר הכלכלי. היה ברור לכל, שאף לא אחת משתי המפלגות ואף לא אחת מכל המפלגות המשתתפות בקואליציה הזאת לא נטלו על עצמן לבטל לקצין במצען, באמונותיהן ובדרך הפוליטית, אלא להיפך, כל אחת הבינה שבשנה-שנתיים הקרובות, בארבע השנים הקרובות, ייעשה מאמץ להתמודד עם השאלות המיידיות הללו, ואכן, לשמחת כולנו, מלחמת לבנון ניתן לראותה כמלחמה שנסתיימה, או כמעט נסתיימה, בזכות העובדה שיש רוב פרלמנטרי כה גדול לאמצעים שננקטו, ואילו המשבר הכלכלי, הטיפול בו נמצא בעיצומו ויש אופטימיסטים שכבר רואים את תחילת הדרך ופריצת הדרך לצמיחה כלכלית.

אבל, היום ניתוספה מטרה חשובה ביותר: מלחמה בטרור האש"ף המתעצם, המשתולל, המוצא גילויים הולכים ומתחדשים של גורמים כתוך מדינת ישראל, ולמרבית הצער בתוך הכנסת הזאת, התומכים או מזדהים עם אש"ף ועם מטרותיו. ומכאן לצורך המצען, הצורך המידי לתוסף לתפקיד ותוסף להתקיים. האלטרגטיבה היחידה בשעה זו היא ממשלה צרה, והמפלגה הדתית-הלאומית הביעה את דעתה בכל דרך אפשרית ומעל כל במה אפשרית, עלי-ידי כל חבריה בכנסת ומחוצה לה, שהיא מתנגדת לממשלה צרה מפני שבנסיבות הקיימות ממשלה צרה כזו לא זו בלבד שלא תוכל להתמודד עם המשבר הכלכלי ולהביאו לפתרון, אלא שאותן בעיות שהיא מנסה להתמודד אתן היא איננה יכולה להביא לפתרון בדרך טובה יותר משמסוגלת לכך ממשלה רחבה זו.

השר שרון טעה בסגנונו, טעה בטון דיבורו, ואכן התנצלנותו היתה הכרחית. הייתי בין אלה שביום הגדול של המשבר צלצל אליו כדי לומר לו שישב על שש השאלות, על שש ההבטחות, כי הדבר הוא לטובת העניין. אבל, ברור היה לי וברור לי כיום, ואני חושב שכבר גם לחברי, שאם מבחינה סגנונית הוא טעה, אין פירושו של דבר שכל הביקורת שהוא חשמיע היא מחוסרת שחר. רבים בתוכנו מתהלכים כהרגשה, בתחושה, כי דברים חשובים ביותר נעשים בלי שאנו יודעים עליהם, דברים רבים נעשים בחשכה, ואומנם, דיפלומטיה חשאית היא דרך מקובלת, ולפעמים היא דרך חיונית, אבל כשמדובר בסטייה ולפעמים בסטייה חמורה מעקרונות היסוד של ההסכם הקואליציוני, מקווי היסוד של הממשלה הזאת, זה מביא לחששות ולדאגות שהן במקומן.

כך, למשל, ההסכם הקואליציוני מדבר על כך שלא תקום מדינה פלשתינית נוספת ביהודה, בשומרון ובעזה. האמירה הזאת "נוספת" — כפי שכבר הערתי כמה פעמים — פירושה שממשלת ישראל הנוכחית מכירה בכך שכבר קיימת מדינה פלשתינית אחת — עובדה שלא משמיעים אותה דיה, עובדה שלא מדגישים אותה דיה, עובדה שלא מביעים אותה בפורומים בין-לאומיים — כך יוצא מדבריה שלה ומחתימה

במצבה של ישראל. אבל יהודה ושומרון הם כבר הבשר והעצם, זו מערכת הלב והחיים שלנו.

בגין נכשל בנושא הסכמי קמפ-דייביד והיה מוכן למסור את כל סיני מפני שהוא רצה לשמור בצורה כלשהי על יהודה ושומרון. לדעתו, כי הוא אמר שאין "לינג"י", אנחנו רואים עד כמה אין "לינג"י", אבל היום? הוא רצה את כל זה כדי לשמור על יהודה ושומרון, אנחנו שואלים את הליכוד מה הוא עושה. קודם כול, מה הוא עושה שם, בתוך ממשלה שזה התסריט שלה ואין לה זכות לכך, כי כאן פרס עוקף את הבוחר באופן דמוקרטי. הבוחר לא נתן לו זכות להמשיך לעשות מדיניות מערך, גם לא מדיניות ליכוד. הוא אמר לליכוד: קיפאון בנושא ההתנחלויות; הוא אמר לפרס, לממשלת המערך: קיפאון בנושא ההתקדמות לשלום והפשרות הטריטוריאליזם. הבוחר כפה עלינו קיפאון זה בשביל לבנון, בשביל הנושא הכלכלי, וצריך היה ללכת הלאה לנושא העלייה, שהיא הבעיה הדמוגרפית מספר אחד של מדינת ישראל ועליה יש קונסנסוס. הרי אף אחד מבחוץ לא כפה על פרס ללכת ליוזמה הזאת, כפי שאיש לא כפה או על בגין ללכת ליוזמה הזאת. גם זה היה מבפנים. והיום פרס, מבפנים, בוועד לו להשיג הישגים — אני לא רוצה עכשיו להיכנס לשאלה למה — לרוץ לקראת יוזמה. בנושא הזה הליכוד צריך לשאול את עצמו אם עדיין הוא צריך לחכות לסוף התסריט כדי ששוב ייכנסו העובדות לתוך המצלמה. כל אחד אומר לי: עוד אף שום דבר, הערכים לא מוכנים. או הם מצפים לנס. מי שמצפה לנס שלא יהיה ככנסת, שילך לביתה-הכנסת, שם יתפצל לנסים.

אנחנו לא מאמינים היום שהערכים יחזרו על אותה מסורת כפי שאנחנו מכירים אותה, שברגע האחרון הם מקלקלים הכול מבחינתם. יש היום בארץ יהודים מבפנים שלימדו אותם לא לעשות את זה, מתוך כוונה לשלום; יהודים שחושבים שהדרך הזאת היא לא בסדר, וצריך לעשות פשרה ושלום. אני רוצה לדון במוטיבציה, אבל היום הם החכימו.

בני שליטא (הליכוד):

את צודקת, יש בעיה יהודית יותר משיש בעיה ערבית.

גאולה (התחיה-צמת):

אפילו אם הערכים לא ירגישו, אנחנו כבר לא רואים את הנוק ואת הדמורליזציה ואת הכרסום בכוחנו ובמוטיבציה הפנימית שלנו.

לכן הליכוד לא יכול להגיד: אני מחכה, אקח את המצלמה ואצלם את העובדות, את הנוקים. זה יהיה כבר מאוחר, זה יהיה מאוחר מאוד, אבל גם אין לאפשר למערך ממשלה צרה. הליכוד אינו יכול להגיד: אני לא רואה, אני לא שומע, אני לא מדבר, כמו הפסל המפורסם. אנחנו דורשים מהליכוד לראות, לשמוע, לדבר, להיאבק ולעוקב ואנחנו יודעים שהיום אנחנו לא רוצים ממשלה צרה, בשום פנים ואופן לא, אבל אנחנו רוצים וקוראים לכל נאמני ארץ-ישראל, וגם לאלה שבמפד"ץ ובתנועות דתיות, הנה אחרי מדבר שאקי, בבקשה, אתה ותהריך, שחוששים בכל זאת ללכת לבחירות ככה סתם, כואו נתאחד בחזית רחבה. במקום ממשלה צרה, חזית רחבה של כל נאמני ארץ-ישראל, שילכו כדגל אחד, בסממה אחת, בלי שום סעיפים נוספים: שלומה ושלמותה של ארץ-ישראל. די בסעיף הזה, ואז אין לי ספק שהעם בקלפי ייתן מכתב פיטורים לא לשרון אלא לפרס, ונוכל להמשיך לקיים ממשלה שתקיים את ארץ-ישראל.

היי "ד' תיכון:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אבנר חי שאקי, ואחרי — לחבר הכנסת תופיק טובי.

— הצעות סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום. הרשימה המתקדמת לשלום ותנועת "כך" — להביע אי-אמון לממשלה —

אתגר נוסף, הוא מלחמת חורמה בטרור המשתולל והרצחני. ההזדהות של כמה גורמים כארץ, דוגמת זו שבאה לידי ביטוי על-ידי ראש מועצת אוס-אל-פחם, שהעז לדבר, בצורה מחוצפת שאין כמותה, על צבא כיבוש ונישול; היום תרגם לי חבר את המושג מן השפה הערבית שפירושו עושק, ניצול וכיבוש גם יחד, מושג שלא היה נסבל כשום מדינה תרבותית. מרכים לדבר על תרבות שלטון. ריבונו של עולם, האם אין גם תרבות של חברות במדינה — — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
ואיזה כיבוש זה — כיבוש נאור?

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):
זה לא כיבוש.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אלא מה זה?

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):
זהו שחרור, אדוני. אתה תלמד לדעת ששחררנו אדמת אבות. זוהי אדמת אבות, ואחיה היהיה חייב לכבד זאת, חבריך יכבדו זאת, וגם מוסקבה תכבד זאת, בסופו של דבר.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

ה"יורד ר' תיכון:

חבר הכנסת תופיק טובי, אתה עולה לדוכן מייד אחרי חבר הכנסת שאקי. תוכל להשיב לו.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):

זו ארץ אבותי, ארץ זו היא ארצי. היא אינה ארצם של פלשתינים, היא אינה ארצם של ירדנים, היא אינה ארצו של שום עם אחר. פלשתינה היא ירדן, הגיע הזמן שתכיר בכך ותודה בכך. זה חלק מארץ-ישראל המקורית. ירדן-היום היא ארץ-ישראל. זוהי אותה פלשתינה שאתה כל כך חפץ ביקרה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
או חבריך עוד מלחמה על ירדן.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):

שום מלחמה, ידידי. אתה מדבר על מלחמה, אנו עם השלום, ואנו רוצים שלום יותר מכם. הסכמי קמפ-דייוויד היו הסכמי שלום. זו היתה אתחלתא של שלום. אך למרבה הצער התחליף נפסק משום-מה. היום מתעלמים מקיום ההסכמים האלה.

הקרבתנו קורבן אדיר, החורנו את סיני על הנפט ועל התשתית שבו. על כל מה שהיה בו כדי שנוכל לתבוע לעצמנו ריבונות כעבור חמש שנים מתחלת האוטונומיה, שטרם התחילה, כיהודה, בשומרון ובעזה. אהנו לא מתכוונים לוותר על הקרישה לריבונות הזאת. היא בעינינו תביעה מוסרית, מדינית ומשפטית, והיא מעוגנת ומוכרת במשפט הבין-לאומי הפומבי.

לכן, אני אצביע נגד האי-אמון. כי אני מאמין שכל עוד הממשלה הזאת היא בעלת כסים פרלמנטריים רחב, לא יעז שום גורם בעם הזה למסור, או להבטיח למסור, לזרים נתחים אלה או אלה לא מיהודה, לא משומרון, לא מעזה ולא מהגולן.

אנו נצביע נגד הצעת האי-אמון. תודה רבה.

ה"יורד ר' תיכון:

תודה רבה לחבר הכנסת שאקי. רשות הדיבור לחבר הכנסת תופיק טובי, ואחרי — לחבר הכנסת יעקב יוסף.

חבריה על ההסכם הקואליציוני וקווי היסוד שלה — שיש כבר מדינה פלשתינית אחת בירדן. זוהי התפיסה המאחדת חלק גדול ממה שנקרא נאמני שלמות ארץ-ישראל.

לכן, הדרישה לאי-הכרה באש"ף בכל צורה שהיא, תחת כל שם שהוא, תחת כל מסווה שהוא, היא דרישה שרק ממשלה רחבה ביותר, בעלת תשתית פרלמנטרית רחבה תוכל לעמוד בה. למרבה הצער, פורסמו היום דברים בכלי התקשורת, שכאילו נאמדו אתמול דברים ולפיהם יש בעניין זה סטייה מסוימת בכך שיש ויתור על הצורך בהכרת אש"ף במדינת ישראל. תמיד גרסתי, כיהודי דתי, מאמין, שאין לנו צורך בהכרה של איה גורם בעולם בזכותנו להתקיים. כשם שזכותו של אדם להתקיים איננה זקוקה להכרתם של בני האדם האחרים, כך זכותה של מדינת ישראל מעולם לא היתה זקוקה לאישור כלשהו של עם כלשהו, בוודאי לא של ארגון מרצחים בראשו. אבל, אם הדרישה הזאת היתה קיימת תמיד אצל ארצות-הברית ויש ממנה נסיגה, פירושו שיש נסיגה מעמדת יסוד של ארצות-הברית, שמשום-מה ישראל מסכימה לה או נוטה להסכים לה. זוהי בוודאי טעות, טעות קשה.

אני חוזר ודורש, ואני בטוח שהמפר"ל תהיה איתנה בדרישה זו. כי מדינת ישראל תמצה את תהליך הסכמי קמפ-דייוויד. את האוטונומיה ביהודה ובשומרון ובעזה. ואכן, הדבר נאמר במפורש בקווי-היסוד של הממשלה הזאת ומעולם לא ניתנה לה הסמכה לסטות מהסכמי קמפ-דייוויד. משאומתן בלא תנאי עם חוסיין, כפי שמוצע כיום, כאשר חוסיין אינו מקבל את הסכמי קמפ-דייוויד ומתנכר להם, פירושו שהממשלה הזאת התחלקה בכיכול מהסכמי קמפ-דייוויד ומעקרון האוטונומיה.

יש לנו דברים רבים, שבשלחם אין אנו מוכנים בשום פנים להסכים לממשלה צרה, שבוודאי תחנך מראשית ימיה לכל הסכמי קמפ-דייוויד שישאל חתומה עליהם וארצות-הברית חתומה עליהם.

כל הדברים האלה מביאים אותנו לומר, שאנו מתנגדים להצעת האי-אמון שהובעה לממשלה הזאת. ממשלה זו לא קמה כדי לוותר על יהודה, שומרון ובעזה. לממשלה זו אין שום רשות לוותר על יהודה, שומרון ובעזה. הממשלה הזאת לא הוסמכה לשלוח שליחים שימירו את הגולן במספר זה או זה של עולים מברית-המועצות. שמחתי כאשר היתה הכחשה לעניין זה, אבל עצה הרעיה, עצם העובדה שהרעיון הזה עלה ועולה, ועצם העובדה שהדברים האלה באים ברצף, מראות שיש כנראה דברים המחבשים ולמרבית הצער אינם מגיעים לידיעת הכנסת ואינם מגיעים לידיעת הציבור הרחב.

לכן, אני מאמין שכל עוד קיימת ממשלה זו, יש בלם שיבלום סחף גדול בתחום מדיניות החוץ. ממשלה צרה, ואפילו תחליף חודשי מעטים, מסוגלים לחלל לגורם סכחף של הדברים לכן שכל ההסכמים שחתמנו עליהם — וכל חברי הקואליציה חתמו ממש על הסכם קואליציוני — יימצאו ניזוקים בצורה חמורה ביותר.

לפני הממשלה הזאת עומדים כמה אתגרים שהיא טרם התמודדה אתם בהצלחה. המשבר הכלכלי בעיצומו. המאמצים כנים, הרצון גדול, חולמים על צמיחה, אבל עדיין הדרך רחוקה. כדי להגיע אליה, על הממשלה הזאת להתמכר ולהתמסר לנושא הזה. עליה להיעזר לקליטת יהודי ברית-המועצות, אם אומנם תצמח ישועה, כפי שכולנו מקווים, לפחות המאמינים שבו, מוועידת הפסגה בוינזה. המדינה הזאת איננה ערוכה היום לקלוט עלייה גדולה מברית-המועצות, וזה אתגר אדיר.

— הצעות סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום. הרשימה המתקדמת לשלום ותנועת "כך" להביע אי-אמון לממשלה —

המאמץ של חוגי השלטון בישראל ושל החוגים הציוניים הקיצוניים, להעלות את נושא זכויות האדם בברית-המועצות במסגרת נושא יהודי בברית-המועצות. לראש נושאי הדיון בוועידת הפסגה הסובייטית-האמריקנית. הוא סיוע לחוגים האימפריאליסטיים הקיצוניים, הפועלים לכישלונה של ועידת הפסגה כדי להמשיך במתיחות הבין-לאומית, במלחמת המוכבים ובמירוץ החימוש המטורף לרעת האנושות כולה. ומה כמו השלום במזרח התיכון, ומי כמו עמי האזור, זקוקים להכנה, להסכם, לשיתוף פעולה בין-לאומי, להפסקת מירוץ החימוש, להפגת המתיחות ולהכחצת קיום שלום העולם?

למרבה הדאגה, החוגים השליטים בישראל רואים את האינטרסים הפוליטיים והכלכליים שלהם קשורים עם התמיכה של ארצות-הברית ועם ההשתלבות בחוכניות האסטרטגיות המלחמתיות, האזוריות והגלובליות של ארצות-הברית; תוכניות הקשורות עם המשך המתיחות והמאבקים הגלובליים בין ארצות-הברית לברית-המועצות, ועם מירוץ החימוש העולמי — כל זה בניגוד גמור לחשבון ארוך הטווח, חשבון שלום וביטחון של העם בישראל, של מדינת ישראל ושל כל עמי האזור.

זו המשמעות האמיתית של הכרות השר רבין אתמול בארצות-הברית. שהביע התנגדות לכך, שכינוס הפסגה הסובייטית-האמריקנית ידון במצב במזרח התיכון, ולכן ששתי המעצמות ישיקו מאמץ לעזור למדינות ולעמי האזור, להשכין שלום צודק, כולל ויציב. כשראשי השלטון בישראל מביעים עמדה זו, ובו בזמן מתנגדים בחקיפות לכינוסה של ועידת שלום בין-לאומית נוסח ועידת ז'נבה, בהשתתפות ברית-המועצות וארצות-הברית, ואומרים שצריך ללכת אך ורק בדרך המשאומתן הישיר — הם מתכוונים לאמיתו של דבר לכך, שהמשאומתן הישיר שמדברים עליו יתנהל בחסותה ובחיווכה של ארצות-הברית בלבד, המעניקה את מלוא הגיבוי למדיניות הכיבושים והסיפוח של שליטי ישראל. חוגי השלטון בישראל מתכוונים, שמשאומתן ישיר זה יתנהל תחת מגפו של משטר הכיבוש הישראלי, כשאין במשאומתן זה שמץ של שוויון ואיזון.

בלי הצד הפלשתיני ונציגו המוסמך אש"ף, תוצאה מהלך זה תהיה לא משאומתן אלא תכתובי הכובש בתמיכה הגלויה של מעצמה אחת, של ארצות-הברית. התוצאה של תהליך זה תהיה רחוקה משלום האזור ומשלום העולם, בהיעדרה של ברית-המועצות, שהיא היחידה בין מעצמות העל, בעלת עמדה המכירה בזכויותיהם היסודיות של שני הצדדים, הישראלי והפלשתיני. מאמץ משותף של שתי המעצמות, ארצות-הברית וברית-המועצות, לעזור לשני הצדדים בסכסוך באזור להגיע להסדר שלום צודק, הוא לא רק כורח המציאות האנטיקטיבית בעולם ובאזור, אלא הוא תואם גם את האינטרסים של כל המדינות והעמים באזור, להבטיח שלום צודק ובר-קיימא שיכבד את הזכויות והאינטרסים היסודיים של כל הצדדים, של כל המדינות והעמים באזור, לרבות הישראלי והפלשתיני.

על כן, חשוב והכרחי להסיר את התנגדותה של ממשלת ישראל לכינוסה של ועידת שלום בין-לאומית בהשתתפות ארצות-הברית, ברית-המועצות וכל הצדדים הנוגעים בדבר באזור. זו גם הדרך היחידה למשאומתן בין הצדדים במסגרת הוועידה, ולשלום צודק ויציב.

ממשלה זו, המדברת על השלום, אך מגבירה בו זמנית את אמצעי הדיכוי והפגיעה בזכויות האדם בשטחים הכבושים, נגד העם הערבי-הפלשתיני — מפעילה גירוישים, הריסת בתים,

תפיס טוכי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אי-אמון נביע לממשלת פרס-שמיר לאו דווקא מפני שהשר שרון ממשיך לשבת בה, אם כי היינו מעדיפים ששר זה עם עמדותיו ההרפתקניות ההתקפניות הקיצוניות ביותר יהיה מחוץ לכל מסגרת בעלת סמכויות החלטת והכרעה. הגם שמתגלעים חילוקי דעות טקטיים בין שרי המערך והליכוד בממשלת פרס-שמיר, ממשלה זו בעלת שני הראשים, העומדת למעשה על קווי יסוד משותפים, אינה ראויה כלל לאמון.

מה שאמר שרון על פרס, מה שאמר פרס על שרון, ההתנגדות או האי-התנגדות של שרון בפני ראש הממשלה, ההצגה המבוזמת על-אודות ההודעה על פיטוריו של השר שרון וביטול הודעת הפיטורין, מסע התיווך והדילוגים של השר פרץ — כל התמונה הזאת לא היתה יותר מהצגה טרגיקומית, ששני השחקנים הראשיים מנסים כל אחד לרשום לזכותו נקודות במשחקו.

אולם, טועה ראש הממשלה אם הוא חושב שהוא יצא עם יתרון, בשעה שהשר שרון לא רק נשאר במקומו חרף כל הגידופים שהטיח בראש הממשלה, אלא אף חיזק את מעמדו בתוך מחנהו וצעד קרימה במאבקי הפנים בחרות נגד יריבו שמיר.

באשר לראש הממשלה, טועה הוא אם הוא חושב שחמורניו הכושלים נגד השר שרון הצליחו לקשט את מהלכיו המדיניים באזור בנוצות הסוואה של עשיית שלום, כאשר צעדיה של ממשלת ישראל במגעים המתקיימים עם המלך חוסיין באמצעות המתווך האמריקני מבוססים למעשה על קווי היסוד המוסכמים של המערך-הליכוד, המנוגדים תכלית ניגוד ליסודותיו של שלום צודק, כולל ויציב באזור.

עם כל השינויים הטקטיים בין ראש הממשלה וחבריו מהמערך לבין ממלא מקומו השר שמיר ותכריז מהליכוד, עומדים הם ביחד על בסיס הקונסנסוס הלאומי האומר "לאו" לנסיגה מהשטחים שנכבשו בשנת 1967, "לאו" לזכות ההגדרה העצמית לעם הערבי הפלשתיני, "לאו" למדינה פלשתינית, "לאו" לנציגו הלגיטימי של העם הפלשתיני והוא אש"ף, "לאו" לוועידה בין-לאומית של שלום בהשתתפות ברית-המועצות וארצות-הברית וכל הצדדים המעוניינים, לרבות אש"ף.

כל זמן שזוהי העמדה הבסיסית של ראש הממשלה ושל כל חברי ממשלתו, כל הקריאות למשאומתן לשלום אינן ארויות לאמון. שום נוצות הסוואה לא יעלימו את התוכניות האמיתיות של הנצחת הסיפוח וריסת זכויות העם הערבי הפלשתיני להגדרה עצמית, גם אם יקראו להן: אוטונומיה וקונדומיניום. לא שלום הן יביאו, גם אם שליט ערבי זה או זה יהיה שותף להן. כל עוד אינן פותרות באופן צודק ויסודי את בעיית ההגדרה העצמית של העם הערבי הפלשתיני, בדרך של הקמת מדינתו העצמאית בצדה של ישראל.

חברי הכנסת, הדיבור הזה על שלום אך ורק באמצעות משאומתן ישיר עם המלך חוסיין כחסר זיקה אמיתית לשלום, כאשר שומעים את התייחסות ממשלת ישראל ושריה לוועידת הפסגה הסובייטית-האמריקנית בזעבה, כששלום העולם עומד על כף המאזניים והוא תלוי בהצלחת ההירברות, בהסכמה לדרישות בשלום, להפסקת מירוץ החימוש בחלל ועל האדמה, לכיסוס שלום העולם על-ידי פתרון במקדי מתיחות אזוריים.

— הצעות סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, הרשימה המתקדמת לשלום ותנועת "כך" —
להביע אי-אמון לממשלה —

מרדכי בר-און (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני הושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני שאגש לעצם הנושא העומד לפנינו, אני רוצה להזכיר, אדוני שר האנרגיה, למשפט הווא, לפלוגתא הווא בקשר למהלך שעשתה מפלגת ר"צ. נאמר לי, שבקדנציה הקודמת אתה היית מראשי האכירים שנלחמו נגד הניסיונות של ממשלת הליכוד לדחות בקשות הצעת אי-אמון, עליידי כך שראש הממשלה היה מפנה את מקומו לשר המשפטים. כאשר אתה נמצא בפוזיציה אתה לא נוהג כפי שנעוץך לימדו אותך.

יתר על כן, דובר כאן על הצעת אי-אמון, לפתוח כפי שר"צ רצתה להציע אותה, אשר נגעה לדברים אשר עשה או לא עשה ראש הממשלה, או שנעשה בינו לבין שר אחר. לכן תשכנו שמן הנכון הוא שראש הממשלה ישיב לנו בעניין זה.

כמובן, אין צורך לומר שלא התכוונו חס וחלילה להפחית באישיותך ובכבודך, אלא בתפקוד הנכון של הצעות אי-אמון.

נימוק אחד שנתת ציער אותי, או הצחיק אותי, אמרת: אילו היו המציעים מציעים הצעה רצינית ואילו היה להם סיכוי להפיל את הממשלה — — —

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל: לא אמרתי כך. אמרתי: יכול להיות שהם ויתרו, כי ההצעה לא היתה רצינית או שלא היה לה סיכוי לקבל רוב.

מרדכי בר-און (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

בסדר, אין לה סיכוי, אך הנוסחה הזאת עדיין גורמת לי צער או צחוק, כי הרי כאן בעצם מסתתרת הבעיה של הפרלמנט הישראלי בקדנציה הזאת, אכן, יש אופוזיציה קטנה, תכונה הפעם היא זו, שאין לה סיכוי להפיל את הממשלה, לא עכשיו ולא בעתיד. יתר על כן, היום ראינו — לא אתמול — שהאופוזיציה האמיתית נמצאת בתוך הממשלה. הרי מה שקורה — ואמרתי זאת פעמים מספר מעל דוכן זה — הוא שהליכוד גונב לר"צ חלק גדול מן ההצגה. אנחנו חושבים שצריך לחקוף את הממשלה, והנה באה התקפה מוחצת מצד הליכוד, שהרי עכשיו ראש הממשלה הוא איש המערך. כוודאי יתחלפו הגורלות בעוד עשרה חודשים.

דוד מגן (הליכוד):

אין חשש, זה לא יקרה בעוד עשרה חודשים...

מרדכי בר-און (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הלוואי שלא תתבדה, דווקא משום כך, אדוני שר האנרגיה, על הממשלה, לפי עניות דעתי, להקפיד מאוד על המוסד שנקרא הצעת אי-אמון. יש לנו כאן מקרה חריג של מי שאת שמו אינני רוצה להזכיר, אם זה התנועה המתקדמת ואם זה גאולה כהן מהתחיה, לא חשוב מי. מוסד האי-אמון הוא מוסד בסיסי, אשר קובע את עקרונות תלותה של הממשלה בכנסת, ובתור שכזה עליו להיות מוסד מקודש, גם אם אנחנו מפרזים לפעמים בשימוש בו. לפי עניות דעתי, ממשלת ישראל אינה צריכה לשמור על כבודו של הכנסת, אלא על תקינותה של עבודת הכנסת, כי ברגע שזו אינה נשמרת, הרי הפרינציפ היסודי של ה"אקאונטיביליטי", חובת מסירת הדין וחשבון של הממשלה לכנסת — בטל. אני חושב שטעויות כמהלך הזה, אבל אלה, ברשותך, רק מלים בשולי ההויכוח.

לגופו של עניין, רבותי חברי הכנסת, הרי ידועה בציבור היטב עמדתה של תנועת ר"צ, שלפיה מקומו של השר שרון לא יכירו כממשלה זו ובשום ממשלה אחרת במדינת ישראל. בפסיקת ועדת כהן ראינו פסילה מוחלטת של השר שרון לשרת בתפקיד פוליטי. אבל אין צורך להיתלות באילנות גבוהים.

מעצרים המוניים ואמצעי דיכוי נוספים — מגדילה במעשיה את הפער בין שני העמים, מצמיחה בצלה גזענות מטורפת ומסוכנת, ולכן אינה ראויה כלל לאמון. ממשלה זו של המערך והליכוד אינה ממשלה היכולה להוביל את ישראל לשלום צודק, כולל ויציב. נוסף על כך, זו ממשלה המוליכה את החברה הישראלית למשכרים חברתיים וכלכליים חמורים יותר ויותר. אם השר מודעי מודה כבר עתה בכישלון התוכנית הכלכלית בתחום האבטלה והיעדרות, מה נשאר מתוכנית זו, המוליכה את החברה הישראלית מדחי אל דחי?

ברור, שבממשלה כזאת אנו מביעים אי-אמון, אך נדחה את הצעת כהנא כדי להרהיב את מגפת הגזענות ולבודדה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יעקב יוסף, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי בר-און.

יעקב יוסף (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדוני הושב-ראש, אני רוצה לומר דברים קצרים. ואני מקווה שהם יהיו גם קולעים. דווקא האנשים התובעים עתה את פיטורי השר שרון, דווקא הם הממלילים אותו. אין זה סוד, שבתחילת הקדנציה הזאת היו מגעים להקמת ממשלה עם כל המפלגות, ובכלל זה סיעת ש"ס. חלק מההצעות נפלו בגלל חוסר גמישות של אנשי השמאל.

הגענו לבית הזה, לא כדי להמליך ולעשות את אנשי השמאל לשרים. לא לשם זה בחרו אותנו הבוחרים שלנו. נשלחנו לכאן, כדי לקדם נושאים מסוימים. כפרט בתחום הדתי, אילו היו אנשי השמאל גמישים, ואילו היו יכולים להיות פתוחים, יכול להיות שהיתה קמה ממשלה יחד עמם. הכול היה פתוח. דווקא הם, שהיו קשוחים מאוד, אילצו אותנו ללכת בדרך אחרת, ודרך זו כוללת גם את השר שרון, בתוך אותה ממשלה. לכן, אם יש להם תלונות, יאשימו גם את עצמם ובעיקר את עצמם.

היו שחשבו שאנחנו, סיעת ש"ס, יכולים להיות שותפים באופן טבעי גם לממשלה צרה. כיוון שאינו פוסלים על הסף את החזרת השטחים — הכול פתוח. אבל אין הדבר כן, זה סילוף. ואני רוצה להבהיר את הדברים בקצרה. אתחיל בדוגמה אחת. כולנו יודעים את הכלל: "פיקוח נפש דוחה שבת". מיהו יאמר שהתורה מתירה לחלל שבת? חלילה, מחללה מות יומת! אלא מאי? היתרה החשיבה מאוד את קדושת החיים, כמו שכתוב: "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" — וחי בהם ולא שימות בהם. עד כדי כך שמותר גם לחלל שבת כדי להציל נפש אחת מישראל.

כך גם בעניין זה. יש ויכוח עקרוני בין חכמי דורנו — זה לא התחיל היום — האם המצווה "וירשתם אותה וישבתם בה" חלה גם במצב של פיקוח נפש, או שמא במצב של פיקוח נפש דוחים מצווה זו. אבל אם אין פיקוח נפש, האם יעלה על הדעת שנהיה בעד החזרת שטחים? על כגון זה אפשר לומר: איהו שוטה המאבד מה שנותנים לו. החזרת שטחים, רק אם נשתכנע שאם נחזיר נוכל באמת להציל. עד לרגע זה כלל לא היה עם מי לדבר, כמו שנאמר בתהלים "אני שלום וכי אדבר המה למלחמה". לכן, ברגע זה ברור שאין על מה לדבר. ש"ס איננה בעד החזרת השטחים.

אני חוזר לנושא הראשון — אנחנו לא נצביע הלילה אי-אמון כממשלה. וכמו שאמר התנא "אל תתחבר לרשע". תודה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי בר-און, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

— הצעות סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, הרשימה המתקדמת לשלום ותנועת "כך" — להביע אי-אמון לממשלה —

בעניין הסעיפים הכתובים בקווי-היסוד של הממשלה. בעניין חימום השלום עם מצרים, בעניין האפשרות של החילת משא-ומתן עם ירדן, הממשלה הזאת מראש היא ממשלת שיתוק. אף שאמרנו מעל הדוכן הזה שאנחנו מאמינים בכנות כוונתו של ראש הממשלה ומשבחים את הצעדים שנקט. שכן בצעדים שנקט יש תועלת אפילו לא יצילת התרגיל, יש בהם תועלת בשיפור התדמית הבין-לאומית, יש תועלת בשיפור האווירה הפנימית, באמון של העם היישוב בציון שזכר כזה אפשרי בבוא המועד, אבל תכלית לא להיות לה, והתרגיל של שרון מדאיג אותנו קודם כול בזה שהוא סימל בעליל, שגם אם ראש הממשלה ימשיך לתמוך במיטב כשרונו, ויש לו כשרון להציע אותנו לעבר תהליך של שלום ממש, הוא לא יצליח.

לכן היה הכרח לפטר את שרון רק בגין ההתנהגות הלא-דמוקרטית שלו, אלא גם בגין הכורח לקבוע את העובדה, שבשלב הזה יצאנו מלבנון, התוכנית הכלכלית עלתה על דרך המלך, והגיע הזמן לעשות מעשים של ממש בעניין השלום עם מצרים ובעניין השלום עם ירדן, ובעניין זה הליכוד חייב להתחיל אם הוא עם המהלך או נגדו. שרון מסמל את ההליכה נגד המהלך, אם הוא יצא מהממשלה והליכוד יחליט שהוא רוצה להישאר בממשלה, הוא ילך עם המהלך, מי שירצה ללכת נגד המהלך, שיצא יחד עם שרון החוצה, ואחם — או תקימו ממשלה צרה, אם זה אפשרי, ואם זה בלתי אפשרי, נלך היום לבחירות ונראה מה העם אומר. היום היתה לכם הזדמנות יוצאת מן הכלל, משום שהאווירה אחרי נאומי של פרס באר"ם ואחרי נאומי של פרס כאן היתה בשלה להכרעה בשאלה היסודית האם העם מוכן לצעד הזה או לא, אבל, אתם נשארתם בקיפאונכם.

פרס ניצח במהלך הזה במובנו המצומצם — הגרסה שלך, אדוני השר, היתה נכונה יותר מהגרסה של דוד מגן — הוא ניצח במאבק הקטן, נקרא לזה המאבק הדמוקרטי, מי יכופף למי את היד, אבל הוא נכשל במהלך הגדול משום ששרון נשאר בממשלה, והוא נכשל בזה שהוא לא יוכל היום בשום צורה להציע הלאה את התהליך המדיני בחודשים שנתו לו עד לרטרציה.

יורשה לי לומר עוד משהו על הצד הדמוקרטי, רבותי, דמוקרטיה נטונית בנויות בצורה כזו: יש ממשלה ולממשלה הזאת יש עוצמות, יש לה יכולת להחליט, היא יכולה אפילו להחליט על מלחמה, קל וחומר על מלחמה, יש לה היכולת לבצע מהלכים שהיא ודיפלומטיים, יש לה היכולת והכלים לבצע מהלכים שהיא רוצה לבצע, ויש לה לכן גם אחריות למהלכים האלה, מפני שהיא ביצעה אותם, מולה עומדת האופוזיציה, לאופוזיציה אין כוח אלא לדבר, כל תפקידה הוא להציג לעם את האלטרנטיבות שיכולות תיאורטית להיות אם וכאשר הממשלה הזאת תיפול והאופוזיציה תעלה לשלטון, זה כל כוחה של האופוזיציה וזה תפקידה, אבל, אני אומר את זה בכל הצינוח, לכן האופוזיציה אינה חייבת להיות כל כך אחראית, צריכה להיות לה אחריות לאומית כוללת, אבל מותר לה להקפיד על לבדים. תפקידה של הממשלה לבחון את הדברים עד הסוף והאופוזיציה צריכה להציג באופן כללי קווים של אלטרנטיבה שלטונית ולא עליה המלאכה לגמור, אבל, לא בא בחשבון שיהיה שר בממשלה, שר של משרד גדול עם יכולת הכרעה, המכוה את הממשלה גם מעבר לסמכותו על-ידי כך שהוא מחליף כל מיני דירקטורים ושולח שליחים שלא לעניין, יש לו עוצמה, יש לו יכולת, אבל אחריות אין לו, אני מסופק אם יש לו אחריות למשרדו, אבל ודאי שאין לו אחריות כוללת לממשלה, הדבר הזה הוא בלתי אפשרי, אי-אפשר לסבול בדמוקרטיה שאדם יהיה לו גם כוח ביצועי וגם היכולת להשתולל מתוך חוסר אחריות.

אנחנו עצמנו פוסקים כך מתוך הכרת העובדות. אנחנו חושבים שהאיש הזה איננו ראוי עוד לשחק בפוליטיקה הישראלית, איש ואין צורך לחזור על פרטי העניינים, הולך את העם למלחמה מיותרת ורבת-קורבנות; סיבך את המדינה מבחינה כלכלית; בזבז את אלמנט ההרתעה של חיל האוויר — על זה דובר מעט מדי, ואין לי כאן זמן לפרט. כל השימוש שנעשה בחיל האוויר במלחמת לבנון היה בזבז משועשע של יסודות ההרתעה. יירשש עכשיו הרבה זמן כדי לשקם אותם, איש זה סיבך אותנו מבחינה פוליטית, בחוץ ובפנים, אבל העיקר, הוא הולך שולל את ממשלתו, הוא, וככל הנראה גם את ראש ממשלתו, הולך אותם בכחש ובשקרים, איש כזה, לפי עניות דעתנו, לא היה צריך לכהן בשום ממשלה בישראל.

חזרתי רק בראשי פרקים על התורה כולה, כפי שכבר נשמעה מעל דוכן זה פעמים רבות מפי ידידי, אבל הפעם הזאת, גם לפי גרסת ממשלת האחדות הלאומית, עשה שרון מעשה שלא ייעשה, וכבר ראינו כאן את ההצגה, ממה נפשך, אם ההצהרות שלו — לא אלה שצוטטו, אלא אלה שאני שמעתי מפיו של השר שרון, ברדיו — הן נכונות, אזי ההכחשה היא שקר, אם ההכחשה נכונה — אזי מה שאמר הוא שקר, יש מי שאומר שזו אינה אלטרנטיבה — שניהם יכולים להיות שקרים.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
הכול שקר.

מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
היום, לא במלחמת לבנון, עומד שר ומטיח בראש הממשלה האשמות אשר בשקר יסודן, ואולם, זו איננה בעיה של שקר בלבד, אף ששרון אמר שהוא הולך עם הממשלה — הרי בסיכומו של דבר הוא אינו הולך עם הממשלה, הוא אינו הולך עם קווי היסוד, שכן קווי היסוד מדברים על משא-ומתן אפשרי עם ירדן, כל מה שהוא עושה בחודשים האחרונים הוא הכשלת משא-ומתן שכזה, אשר לו הוא מתנגד לחלוטין, כל התכסים שהוא עשה — שקר או לא שקר — נועד לתקוע מקל בגלגלי המהלך הזה.

אמרנו מראש שזאת ממשלת שיתוק, והרי לכם הדוגמה. הוצאתם את צה"ל מלבנון — אכן הוצאתם, וכבר אמרתי פעם: גם גאולה כהן, לו היתה ראש הממשלה, היתה מוציאה אותנו מלבנון, זה לא בגלל האחדות הלאומית, הייתי רוצה לראות שהליכוד, אחרי הפיגועים של השיעים, היה מתנגד ליציאת הצבא.

בעניין הכלכלה — אני מקווה שאתם מצליחים. אני מאחל לעצמנו שאתם מצליחים, בשביל זה לא הייתם צריכים ממשלת אחדות, כי בעיית הכלכלה היא בעיה של גורמים כלכליים, הליכוד איננו גורם כלכלי כלשהו, הגורמים הכלכליים הם ההסתדרות, הממשלה והמעסיקים, המעסיקים אינם בידי הליכוד, רובם, לדעתי, אינם מצביעים לליכוד, הבעיה איננה של מפלגות אלא של כוחות כלכליים.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
בלי ממשלת אחדות לאומית אי-אפשר להכריז את הכלכלה...

מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
חבר הכנסת ויינשטיין, אולי תיתן לנו צ'אנס וננסה זאת. נראה, כבר הכריזו את הכלכלה הזאת כאשר אתם הייתם באופוזיציה, אפילו הליברלים, לא רק האחרים, אבל על כך אנחנו חלוקים, בינתיים, מה שראיתי בוועדת הכספים, חבר הכנסת ויינשטיין, זה איך אנשי הליכוד מפרעים לא למערך, אלא לנציג שלכם בממשלה, למודעי.

— הצעות סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, הרשימה המתקדמת לשלום ותנועת "כך" — להביע אי אמון לממשלה —

מעולם לא אמרתי דברים אלה. ואילו דברים הוא לא אמר? — פרס מנהל מגעים בחשאי עם ירדן והפלשתינים וסיכס לנסות לשלב את סוריה במשאומתן בוועידה בין-לאומית. את הדברים האלה אומר שר התעשייה והמסחר שהוא מעולם לא אמר, וכך הוא כותב במכתבו. מאחר שהוא אומר שהוא לא אמר אותם, הם כאילו לא קיימים. ובכל זאת אנחנו מוצאים, שב-11 בנובמבר הוא אמר בקריית-חיים: "מאחורי גבנו מתנהלים מהלכים חשובים עם גורמים שונים, התקיימו מגעים סתר בין נציגי ראש הממשלה לבין מצרים, ירדנים ופלשתינים. הגיעו לכמה הבהרות. תהיה ועידה בין-לאומית. ירדן איננה יכולה ללכת למשאומתן לבדה אלא רק עם סוריה. תימצא דרך שערכים שאינם שייכים לאש"ף ישתלבו במשאומתן". למעשה, השר שרון אמר את אותם דברים שהוא הכחיש שאמרם באותו מכתב שהכין או "בישל" השר פרץ.

אנחנו צריכים לחיות בחברה ולהמשיך ולשחק ב"גדמה" עם ישראל, שאיננו עם חכם במיוחד אבל גם איננו עם מטומטם, צריך לקבל מכתב שבו אדם מכחיש דברים שהוא אמר ולקבל זאת על אף שהוא אמר את הדברים האלה והם גם שודרו ברדיו. גברתי היושבת-ראש, הצביעות הזו מהווה הישג אולימפי אפילו בשביל הפוליטיקה הישראלית.

אני חושב שהדבר היה מצחיק ומגוחך אלמלא הוא היה כה עצוב. כי אלה הם ערכיה של הפוליטיקה הישראלית בשנת 1985. ואפשר לכתוב על כך הרבה בדיחות ולהשמיע הרבה הערות ציניות במפגשים של לילות שבת, אבל אם אנו רואים לנגד עינינו לרגע אחד את התוצאה, שלפיה מותר לשקר במצח נחושה, אבל אם כותבים שזה לא נכון, זה לא קיים — הרי אנחנו אומרים בכך ששום ערך של אמת, שום נורמה של אמירת האמת, אינם שווים דבר. למען היעילות הפוליטית, למען החיים המשותפים המזויפים האלה שיש בממשלת האחדות, מותר לא רק להגיד אלא גם לעשות הכול.

אבל, גברתי היושבת-ראש, יש בעיה הרבה יותר חמורה. הרי הדברים שאמר השר שרון — ואני מצטער שהשר שחל עוזב אותנו — — —

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
אני נשאר באולם המליאה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אני רוצה שתדע, שיש כמדינת ישראל היום קונסנזוס אחד לפחות בממשלה. בכנסת ובמדינה רבה בציבור, שאנחנו רוצים לקיים יחסים תקינים עם המלך חוסיין ועם נשיא מצרים מובאק. אנחנו רוצים יחסים תקינים, ולא חשוב אם הליכוד איננו מוכן לעשות איזה ויתור טריטוריאלי לחוסיין או שהוא מוכן רק לשבת אתו כחתימים שהליכוד יכתיל לו, לחוסיין. אבל, ליחסים הטובים עם חוסיין הליכוד מוכן בהחלט, וממלא מקום ראש הממשלה יצחק שמיר מרגיש זאת. גם אם הליכוד איננו מוכן לוותר למצרים בעניין טאבה, הוא מוכן ליחסים טובים עם נשיא מצרים. אבל השר שרון — ועל כך הוא איננו מתנצל, וזאת הוא איננו לוקח חזרה — קורא לאחד "זד" ולשני "צבוע". כך הוא מכנה שני אנשים בצמרת מדינות ערב, שאתם אנו רוצים לקיים יחסים טובים גם אליהם דמפלגתנו. מה משמעות העובדה, שלאחד הוא קורא "זד" ולשני "צבוע"? אינני יודע אם הוא בחר את השמות האלה, לאחד "זד" ולשני "צבוע", או שכך זה יצא מפיו והוא חילק את התארים בצורה סתמית.

הוא רוצה לפגוע במשאומתן ובניסיון להתקרבות כלשהי, אפילו אותה התקרבות שמפלגתו מעוניינת בה, ואדם

אם מותר לי לומר עוד מלה אחת על המחזה המביש של החיובים. בסך הכול, היה לי צר על ראש הממשלה, משום שכסופו של דבר התמונה אשר חזינו בה כיום ההוא היתה מכיבה. אני מוכרת להגיד, יש לי כבוד כלפי הרב פרץ, שר הפנים, השאלה היא לא אישיותו של שר הפנים; ברור לי למה הוא עשה את זה וברור לי למה נשמעו לו, הרי כל התרגיל היה שקוף לגמרי. אנכי, נדמה לי שאת הממשלה הזאת הציל הרב שך ולא אף אחד אחר, וגם זו בעיה. אבל להיות כמצב זה, שאיש בין ממשלת למשרד ומתוך ומתבזים כבוד מלה או בפחות מלה, רק בגלל זה שיש פה איזו מפלגה קטנה שנצטרך אותה כאשר נעשה ממשלה צרה או אחרי הבחירות, אני אומנם מכין את זה, אבל היתה בזה התבזות. נדמה לי שראש הממשלה היה מטיב לו היה עושה אחרת — לו היה מפתר את שרון או עומד על כך, או ב-48 השעות האבות לו היו באים הם ומתקבלים באופן ברור ואז הוא יכול היה לוותר על החיוב. בדרך שנקטה, הגיבור של העלילה היה שר הפנים בלא שום סיבה ובלא שום הצדקה.

לכן, לסיום, אנחנו נצביע כמוכן נגד הצעתו של כהנא, כי זו הצעת עוול והצעה מבישה. אבל נצביע יחד עם ידידי חבר הכנסת פלד, משום שאיננו יכולים להביע אמון לממשלה, לא בגין חלק זה ולא בגין חלק זה — יבוא יום ונהיה שותפים לחלק מהאנשים שיושבים בממשלה — אלא משום שבהרכב הנוכחי זו איננה ממשלת אחדות אלא ממשלת פלוגות ומריבה מוחלטת, והגיע הזמן שנשים את האופוזיציה במקום הראוי לה. כאופוזיציה, והממשלה תחלך סביב אותם גורמים שמוכנים ללכת עם ראש הממשלה ולהצמיד אותו לעבר השלום.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, ואחריו — לחבר הכנסת מנחם פרוש. אדוני השר, אתה גם תשיב?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
כן.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה קודם כול לתת צל"ש — ציון לשבח — לשר משה שחל שנאם פה ולא התפרץ בצחוק, חוץ כדי לריב.

אמל נטראלדין (הליכוד):
הוא צחק, לא ראתה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

הוא צחק מדי פעם, אבל אני הייתי נתקן מצחוק במשך הדברים שהוא אמר, והוא דיבר די בשטף וניסה לשכנע אותנו, שכל מה שהוא אומר לא זו בלבד שהוא מאמין בו, אלא שזו חזרת חיים. אבל, זה אולי התפקיד שהוטל עליו בתור שר האנרגיה והתשתית לענות בשם הממשלה.

גברתי היושבת-ראש, אני מוכרח לציין שיש כמה דברים שמטרידים אותי מאוד, בתור אזרח המדינה, מפני שהשר שחל אמר לנו, שלמעשה הדברים האלה נאמרו כבר בפרסומים של הימים האחרונים. הרי אם השר שרון הכחיש דברים שהוא אמר, הרי הוא, לא אמר אותם ודי שהוא נתן לנו את זה בכתב, ואם זה כתוב או לא כתוב, או אם זה נאמר או לא נאמר, זה איננו מעלה ואיננו מוריד. אני מוכרח לציין את הנקודה שהשר שרון כתב במכתב שלו, שנקרא בלשון הממשלה "מכתב התגלות", ואני לא אחזור כאן על השם שניתן לו בלשון העם. הוא אמר:

— הצעות סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, הרשימה המתקדמת לשלום ותנועת "כך" להביע אי-אמון לממשלה —

מהו זה אשר לא נותן לנו מנוח? כיצד אנו יכולים לתת יד לממשלה כזאת שמרשה לפרוץ פרצות גסות חדשות בקדושת השבת, פרצות בחומת הסטטוס-קוו, אשר לכאורה כולם דוגלים בו?

אני פונה לראש הממשלה בעניין שאני חוזר עליו בכל הזדמנות מאז כינון הקואליציה הזאת. כאשר נשיא המדינה הטיל עליך את הרכבת הממשלה, כשיצאת מביתו של הנשיא, הכרזת בפני כלי התקשורת בארץ ובעולם, כי תכבד את הסטטוס-קוו בנושאי דת במדינת ישראל, שתשמור על החוקים שהושגו ולא תיתן לפרוץ בסטטוס-קוו ככל מישור בנושאי דת. אין כל ספק שהכרזה זו הניחה את דעתנו.

הגד נא לי, ראש הממשלה המכובד, אני פונה אליך: האם יכולה להיות פרצה יותר גדולה בסטטוס-קוו מאשר פתיחת האינטריוו הגדול ברמת-גן, שבכל שנות קיומו לא הופעל כשבת וכעת אלפים רבים של אנשים ימלאו כבישי המדינה בנסיעות להשתתף במחזה של משחק כדורגל, ובכך בוטטים בקדושת השבת, יקר היקרים, ציפור נפשנו, שבת קודשנו? זה כואב מאוד.

ראש הממשלה פרס, אני שואל אותך איה הבטחתך, למה ומדוע תאכזב אותנו. לא ייתכן שלך, בתור ראש ממשלה, לא תהיה אפשרות לבלום את הפרצה. 37 שנים מאז קום המדינה לא הופעל האינטריוו ברמת-גן, ידוע כי בעת הקמתו של האינטריוו נחתם הסכם וקיבלו על עצמם שלא להפעילו בשבת.

לב כבד עד מאוד יש לנו גם עליך, ממלא מקום ראש הממשלה יצחק שמיר, ועל כל שרי הליכוד, למה ומדוע תעמדו מרחוק ככלע הקודש, חלילה? למה ומדוע לא תוקטנו צעדים נמרצים להוכיח את נאמנותכם להבטחתכם לשמור אמונים לנושאי דת?

כעת תדעו ותבינו כמה קשה לי לתת אמון בממשלה כזאת, שבידה לבלום את הפרצה החמורה בקדושת השבת. ראש הממשלה, אני פונה אליך באופן מיוחד, יגיעו דברי אלה אליך, עליך לדעת כי לבנו שותת דם מפרצה חמורה זו שבידך למנוע אותה. יש קונה עולמו בשעה אחת. תוכיח ההוכחה ותוקטו את האמצעים הדרושים למנוע פרצה בקדושת השבת בהפעלת האינטריוו ברמת-גן בשבת קודש. זה בנפשנו. אנתנו רוצים שתדע: זה בנפשנו ממש.

יש ריש עוד נושאים שמעיקים על לבנו. אבל כדלית ברירה, באין אלטרנטיבה, לא נצביע אי-אמון לממשלה. אבל, בזמן המצומצם שיש לי אני רוצה להעלות עוד נושא מאוד רציני, שהוא לא רק דתי אלא גם לאומי. אני מתכוון להקמת המרכז המיסיונרי המורמוני כמרומי הרי-הצופים אשר בירושלים.

מקימי המרכז המיסיונרי המורמוני, כשהגישו בקשותיהם לרישית הקרקע ולבנייה, הופיעו תחת השם "המרכז הירושלמי ללימודי המורח התיכון", כך שכמה וכמה גורמים שנתנו בשעתם יד לאישור רישית הקרקע ותוכניות הבנייה לא ידעו שמדובר במרכז מיסיונרי מורמוני. נכון, מאשימים פלוגי אלמוני, ואולי אינו אלמוני כלל, שכן ידע, אני לא מזכיר שמות, כי ההאשמה חמורה מאוד ואין לי נתונים כתובים שיאשרו כי ידע והתעלם והעלים, ואומרים שגם העניקו תרומה כתמורה. ברור שהענקת שטח של עשרה דונם סביב המרכז המיסיונרי זה דבר חמור מאוד ואומר דורשני. אין ספק שכל הפרשה הזאת של מתן הרשיונות ומתן התרומה תצטרך עוד להיחקר חקירה יסודית. אולם, ברור מעל כל ספק שהגורמים הרשמיים,

כזה נשאר בממשלה. אדם כזה, שכרור מהתנהגותו שהוא רוצה לחבל במאמצי השלום של שני חלקי הממשלה ויש לו אינטרס אישי וצר לעשות כן — מפני שהוא רוצה אולי להפיל את הממשלה הזאת, אולי הוא רוצה לפגוע בממלא מקום ראש הממשלה ואולי יש לו חשבונות פנימיים והוא רוצה להגיע לצמרת מפלגתו; אינני נכנס לזה וכל אחד יעשה לעצמו את החשבון — אבל אדם כזה, המשחק בעתידה של מדינת ישראל כפי שהממשלה רואה אותו, ממשיך לשבת בממשלה. כך מהמיצים הזדמנות פז שניתנה להוציא אדם מסוכן כזה מהממשלה ישראל ומוצאים דרך שהוא ימשיך לשבת בה. הוא אומנם ילד טוב, הוא חור כו, הוא מסר מכתב. עיתון אחד כתב שהוא הזיל דמעה וקולו רעד כשהוא אמר את הדברים האלה. אבל האם הוא באמת שינה את עורו? האם הוא שינה את גישתו אחרי כל התורשים האלה? האם בגלל המכתב העלוב הזה באמת השרון הזה שונה ממה שהיה כל הזמן? האם הוא רוצה באמת ובתמים בשלום עם מדינות ערב, כפי שאפילו אנשי מפלגתו רוצים?

ראש הממשלה, שתמכתי בכל צעדיו האחרונים ואמשיך לתמוך בהם, כי אני חושב שהוא עושה צעדים נכונים, לא ניצל את הזדמנות הזאת. ולא זו בלבד שההזדמנות הזאת לא נוצלה, אלא מלכתחילה שיחקו עם הקלפים בצורה גרועה, אדוני השר שחל. אם לקחת דימוי ממשחק קלפים, אפשר לומר שהיתה יד לא רעה במשחק הפוקר הזה והיא לא נוצלה.

לצערי הרב, נמשיך לשבת עם האיש הזה בתור שר כאילו לא קרה דבר, והוא ימשיך לחבל, כי זה האינטרס שלו. לחבל בתהליכי השלום, והחברה הישראלית תתייחס ביותר צנינות אל ממשלת ישראל ואל חולשת הפוליטיקאים, שחדוות הכיסא אצלם עולה על הכול.

היו"ר ח' גרוסמן:
תודה רבה. רשות הדיבור לאחרון הדוברים בדיון זה, לחבר הכנסת מנחם פרוש.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
כבוד היושבת-ראש, נכנסת וכבדה, כבר אמרתי בהזדמנות קודמת, שהאמצעי של אי-אמון, שהיה ידוע כאמצעי מרתיע וגורם לזיכרון כנסת, נישלה ממנו בקואליציה רחבה כל כך אותה משמעות שהיתה לו בקואליציות מצומצמות. משום כך חושבני, שהסיעות האופוזיציוניות, כבואן לנצל את האמצעי של אי-אמון לעתים קרובות, רק גורמות לשחיתות.

סיעתנו לא תצטרף למצביעים אי-אמון, כיוון שאין אנו מזדהים עם כל אותם נימוקים שמציעי אי-אמון העלו. אולם, ככל כבד מאוד אצביע אמון לממשלה, ואם אצביע אמון, אודה ולא אבוש כי אני עושה זאת מהעדר אלטרנטיבה לממשלה הקיימת.

ומה מעיק עלי בכל הנוגע לממשלה? — לא מהלכיה בנושאים המדיניים והביטחוניים, כי אנו מצדדים בכל מהלך אשר יקרב את השלום ולא יפגע בביטחון, ואנחנו מתרשמים שאלה הם המהלכים של ראש הממשלה. גם לא מהלכיה בשיקום הכלכלה, כי אנו נותנים יד לכל המהלכים שיביאו לשיקום הכלכלה.

מה כן מעיק עלי? — אלה הם נושאי הפגיעה בקדושת השבת, הפרצות בקדושת השבת, אשר עלולות לגרום לכיטול שמירת השבת בארצנו הקדושה, שזו ציפור נפשנו. חברי הכנסת, לא תוכלו לתאר לעצמכם את חרדתנו הגדולה מחילולי השבת כמישורים השונים שקיימים כל השנים. על כל אלה במסחרים תכבה נפשנו למרא עינינו. אבל מה מסעיר אותנו?

— הצעות סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, הרשימה המתקדמת לשלום ותנועת "כך" להביע אי-אמון לממשלה —

וראי שאין מקום להביע אי-אמון לממשלה בכל הנוגע לאותן הנמקות שהתייחסו להתנהגותה של הממשלה כממשלה, בקולקטיב, ולהתנהגות ראש הממשלה ופעולתו כראש ממשלה שעמד על כך שהממשלה ושריה יפעלו על-פי קווי היסוד, יפעלו על-פי ההסכם הקואליציוני וימלאו את חובתם על-פי החוק.

אבל אני רוצה להתייחס בכמה משפטים לדברים שנאמרו על-ידי כמה חברי כנסת. קודם כולל אתייחס לדברי חבר הכנסת דוד מגן. אני חושב שחסר לו החלק הראשון של ההנמקה. הוא אמר דברים שלא היה להם כל קשר למה שהתרחש כאן באולם. אבל, תמיהני מדוע חבר הכנסת דוד מגן, אשר אינו חוסך מאמצים בכל הזדמנות לבקר את הממשלה הזאת, איננו מסיק מסקנה אמיצה מעמדתו זאת. השאלה איננה נוגעת לאירוע האחרון. לא רק במקרה זה לא הביע חבר הכנסת דוד מגן תמיכה בממשלה. היו גם מקרים קודמים שבהם הוא הצביע נגדה. ולא רק בממשלה זאת, גם בתקופת כהונתה של הממשלה הקודמת היו לו דעות ושלום. אני מכבד אותו, אני רוצה לכבד אותו עד כדי כך שגם הוא יכבד את דעתו.

לא ברור לי אם הוא בא להגן על עמדה, שלפיה מותר לשר לצאת נגד החלטת רוב בממשלה, נגד החלטת רוב בכנסת, נגד החלטת חבריו לסיעה, הרי אין זה סוד שעמדתו, פועלו ודבריו של השר שרון אינם מקובלים לא רק על ראש הממשלה וחלק מהממשלה, הם אינם מקובלים אף על חבריו שלו, על חבריו בממשלה, על חבריו בסיעה. לכן נדמה לי, שטוב יותר היה עושה חבר הכנסת דוד מגן, כשהוא מדבר בשם סיעת הליכוד, אילו קם ותמך בעמדה שכולנו שותפים לה, והיא שכל שר חייב באחריות משותפת כפי שהוא חייב באחריות אישית. אני חושב שעל כך אין עוררין.

אומר יותר מזה. נדמה לי שחבר הכנסת דוד מגן גם לא טרח לקרוא את אחת ההבהרות או ההתנצלויות של השר שרון עצמו. יש חידוש, יש דבר מרענן במכתב הזה, שבו השר אריאל שרון אומר שהוא יכבד החלטת רוב, והחלטת רוב — אלה דברים ברורים. זה כולל החלטת רוב שנתקבלה כאן בכנסת על הודעת ראש הממשלה, בפרטי פרטים. לגבי התוכנית שהוא הציג, תוכנית השלום, הכנסת אישרה את התוכנית הזאת בהצבעה כאן.

לחבר הכנסת שאקי אני רוצה לומר כך: אני מכבד ומוקיר, על סמך היכרות לא מן היום, את מידת הדיוק שלך בהתייחסות לדברים. בכלל, למדתי לא מעט בתחום הזה, אין זה נכון שבהסכם הקואליציוני לא היה ויתור. בדיוק להיפך. חבר הכנסת שאקי, ניסוח קווי היסוד של הממשלה הזאת, בעיקר בפרק המדיני, נמשך שבועות ארוכים, תרחי משמע, ישבנו ימים ולילות על כל מלה ועל כל פסיק. אין זה מדויק לבוא ולומר שלא היו ויתורים.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):
לגבי האוטונומיה לא היו ויתורים.

שר האגרייה והתשתית מ' שחל:

עלינו לדעת לפחות פעם אחת את העובדות הקשורות לקטע הזה של הפרק המדיני. היתה הצעה של הליכוד, בסעיף 1, שכל הנוגע למשאומתן בעתיד יהיה כפוף לעיקרון שכל משאומתן בעתיד יתבסס אך ורק על הסכמי קמפ-דייוויד. לכן לא היתה הסכמה. אין זה המקום להיכנס לפרטי הפרטים של הדבר. בליכוד היתה הצעה, שגם ההתייחסות להזמנת ירון למשאומתן תהיה בסעיף 1, שהרישא שלו יהיה שממשלת ישראל מחויבת להסכמי קמפ-דייוויד והיא תציע אותם לכל מי שיבוא למשאומתן, וזה לא המוצר הסופי, אלה לא קווי-היסוד.

אישירו את הרכישה והבנייה למרכז המיסיונרי המורמוני, לא ידעו כי מתוכנן במקום מרכז מיסיונרי, ובעזרתה התקבלו האישורים. אם כך הדרך, למה ומדוע לא ינקטו את האמצעים הדרושים למנוע כניון המרכז המיסיונרי המורמוני?

כיום ידועה מעל לכל ספק המשמעות והחומרה של הקמת מרכז מיסיונרי זה. כל מי שקורא ושומע על משמעות הכיתה המורמונית, יודע את גודל הסכנה כאשר הם יהיו כאן בירושלים, כאשר יהיו בהרצוצופים, סמוך למקומות שבהם מסתובבים אלפי אלפי בני נוער יהודים, יודע כמה הם מתרחמים במעלליהם להעביר את הדת. סכנה זו ידועה לממשלה, ועד כה לא נעשתה הפעולה הנדרשת למנוע הקמת המרכז המיסיונרי המורמוני. כאן אין לממשלה אמתלות —

מרדכי בראון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אפשר לשאול שאלה?

היו"ר ח' גרוסמן:
לא. הזמן מצומצם ולא זה הנושא שעומד על סדר-היום.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
כאן אין לממשלה אמתלות של פגיעה בחילונים. כי ידוע שכל התונים מתנגדים, ידוע גם כי אף הכיתות הנוצריות האחרות נלחמות בחריפות נגד הפעילות המורמונית. למה אם כן כל כך קשה לממשלת ישראל לנקוט את הצעדים הדרושים?

אני פונה מעל במת הכנסת לראש הממשלה ואני פונה גם למלא מקום ראש הממשלה, אשר ההמלצות והאישורים ניתנו כשהוא כיהן כראש ממשלה, אבל האחריות היא על הממשלה כולה. לכן תבינו למה אני מתהלכים בלב קשה על ממשלה זו.

יש עוד נושא אשר העליתי באחרונה כבר כמה פעמים. אבל לא אוכל שלא להעלותו גם הפעם. כל עוד הוא לא יחוקק, אנהו לא ננוח ולא נשקוט. מאז קום המדינה יכולנו לייסד בתי-חינוך של החינוך העצמאי וגם ת"תים בכל המקומות. והנה כאן בירושלים, בשכונת גילה, אשר בה 30,000 תושבים, קיימים שני בתי-ספר ממלכתיים-דתיים, שבנייניהם לא מלאים, קיים אף בית-ספר קונסרבטיבי, ואילו פתיחת בית-ספר של החינוך העצמאי אסור. את ההורים ששולחים בניהם לחינוך העצמאי מעמידים לדין, אף את רבה של גילה, הרב אליהו שלזינגר, ואני מצביע עליו כאיש אשר אפשר כאמת להתנאות בו, העמידו לדין על שייסד את החינוך העצמאי. דבר כזה לא היה מאז קום המדינה. כתבתי כמה פעמים והמצב לא תוקן. האין זאת פרצה בסטטוס-קוו לשלול בית-ספר של החינוך העצמאי? תבינו עד כמה לבנו כל עמנו עם הממשלה זו, שאין לה אוחן קשבת לנושא זה, כמו ליתר הנושאים הדתיים.

לא אהסס לומר כי אגודת ישראל תצטרך לתת דעתה אם היא יכולה לתת בעתיד יד לממשלה אשר מתעלמת מנושאי דת יסודיים כאלה.

היו"ר ח' גרוסמן:
תודה רבה. אדוני השר, אתה מבקש להשיב? בבקשה.

שר האגרייה והתשתית מ' שחל:
גברתי הנושבת-ראש, חברי הכנסת, לאחר שמיעת הנימוקים אפשר היה לעמוד כאן ולומר, כי אין מקום להשיב, בכחית no case to answer. לפי הטענות וההנמקות שהושמעו כאן. נדמה לי שהנימוקים של חברי הכנסת סתרו זה את זה, כך שלא צריך היה להשיב מדוע במקרה זה אין מקום להביע אי-אמון לממשלה.

חוכרת ו', ישיבה קל"ט

— הצעות סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, הרשימה המתקדמת לשלום ותנועת "כך" להביע אי-אמון לממשלה: הרשאה על-פי סעיף 121 לחקנון הכנסת: הצעה לסדר-היום —

עם חבר הכנסת וירשובסקי אינני רוצה להתפלמס ולא להתווכח. אומר רק דבר אחד. הוא הביא ציטטות מדבריו של השר שרון, וניסה להוכיח שמה שהוכחש על-ידיו בחתימת ידו איננו תואם את העובדות. אינני נכנס לוויכוח הזה. יש בידינו מכתב, שקיבלתם העתק ממנו, חתום על-ידי השר שרון, שבו הוא מבחיש את הדברים, בסעיפים אחרים הוא מתנצל. בדברים אלה חתימתו של האיש היא הקובעת. איך נאמר? דיבורו של אדם כבודו. חתימתו, במקרה זה, היא למעשה החשובה.

גברתי היושבת-ראש, אני מבקש להצביע ולדחות את הצעות האי-אמון לממשלה.

היו"ר ח' גרוסמן:

גם אם לא תבקש. אעמיד להצבעה.

חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות אי-אמון. אחת, כפי שהוגשה על-ידי חבר הכנסת מתתיהו פלד, ושנייה, כפי שהוגשה על-ידי חבר הכנסת מאיר כהנא.

ה צ ב ע

בעד הצעת סיעת תנועת "כך"

להביע אי-אמון לממשלה — אין

נגד — רוב

נמנעים — 2

הצעת סיעת תנועת "כך" להביע אי-אמון לממשלה לא נתקבלה.

בעד הצעת סיעת הרשימה

המתקדמת לשלום להביע

אי-אמון לממשלה — מיעוט

נגד — רוב

נמנעים — אין

הצעת סיעת הרשימה המתקדמת לשלום

להביע אי-אמון לממשלה לא נתקבלה.

אני רוצה לצטט את סעיף 10 בקויר היסוד. נאמר בו: "ישראל תקרא לירדן לפתוח במשאומתן לשלום, כדי להביא לפתיחת דף חדש באזור למען פריחתו ושגשוגו. ממשלת ישראל תדון בהצעות שירדן תעלה במשאומתן". במפורש לא היתה כאן הגבלה אך ורק להסכמי קמפ-דייוויד. נאמר שממשלת האחדות הלאומית תדון בכל מה שירדן תביא לשולחן הדיונים. היא לא תהיה חייבת לקבל הכול, אבל בלא ספק לא תרחיק שום הצעה על הסף. אגב, זה היה כתוצאה מויתור של שני הצדדים. לכן, אין זה נכון שלא היו ויתורים, כפי שאתה אומר. היו ויתורים. על הבסיס הזה הוקמה ממשלת האחדות הלאומית, בידיעה ברורה שהממשלה תזום צעדים לכיור אפשרויות של כינון שלום, וזה לא מותנה אך ורק בהסכמי קמפ-דייוויד. אנוני נציע את הסכמי קמפ-דייוויד כמודל, אבל אין לנו לא זכות וטו, לא זכות לתנאי מוקדם, וזה לא יהיה המודל היחיד להסכמי שלום. מוטב שתדע למה אתה שותף בקאלציה הנוכחית.

את חבר הכנסת יעקב יוסף אני רוצה לשאול רק שאלה אחת. הוא אמר דבר מעניין מאוד. הוא אמר שמפלגות השמאל היו קשותות מאוד. ולכן הן יושבות היום בממשלה שבה יושב גם שרון. לא הבינותי אם זה עונש או פרס. הוא טען את אשר הוא טען בלי לפרש. אולי זמנים יגידו.

מרדכי בר-און (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
היתרון היחיד הוא, שזה לא מאסר עולם.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אפילו הממשלה היא רק לחקופה מסוימת ומוגבלת.

אני רוצה להשיב לחבר הכנסת מרדכי בר-און. אין זה נכון שמה שאירע לפני שבוע מביא לקיפאון. הרגשתי ואני חוזר ואומר בצורה חד-משמעית: לא באנו להיות שותפים בממשלה שתהיה ממשלה מוקפאת, ממשלה שתהיה מנועה מלברר אפשרויות של שלום ומלצעוד אליו. הייתי אומר להיפך. אני חושב שזוהי זכות וגם חובה שבלעדיה לא קמה ממשלה. זאת אינה ממשלה מוניציפלית, שמטפלת אך ורק בענייני פנים, עם כל החשיבות לבעיות הכלכלה ובעיות-אחרות.

ד. הרשאה על-פי סעיף 121 לחקנון הכנסת בדבר חלוקת הצעת

חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 59), התשמ"ה — 1985*

ולקריאה שלישית, רק אותו חלק מהצעת החוק הנדונה שעניינו ביטול התשלום של שקל אחד בעד כל יום של שירות במילואים.

ה צ ב ע

ההרשאה כנ"ל נתקבלה.

ה. הצעה לסדר-היום

המשבר המתמשך במערכת הבריאות

אורה נמיר (המערך):

גברתי וחברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, הסתף בתודעת הציבור בכל הכרוך במערכת הבריאות החל כאשר היינו עדים למחזות המבישים של התעללות בחולים

היו"ר ח' גרוסמן:

אנחנו עובדים להצעות לסדר-היום. לפנינו הצעה לסדר-היום של חברת הכנסת אורה נמיר: המשבר המתמשך במערכת הבריאות. בבקשה.

המבוססים, רבותי חברי הכנסת, ואנחנו בתוכם, ייהנו תמיד מהשירות, גם אחרי הקיצוץ. להם יש ריהיה כסף לקבל טיפולים אצל הרופאים הפרטיים הבכירים הטובים והיקרים ביותר. לפיכך, מתעוררת השאלה למי אנחנו רואים זאת מי אנחנו משרתים.

אני אומרת את הדברים האלה בתור חברת ויושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה, גם יושבת-ראש הישיבה עכשיו, סגנית יושב-ראש הכנסת חייקה גרוסמן וגם חבר'ה הכנסת אליעזר שוסטק, שר הבריאות לשעבר, שלושתנו חברים באותה ועדה, ואנחנו לא חלוקים על קביעה משמעותית, שהתוכנית הכלכלית היא חסרת כל רגישות כלכלית. היא אטומה כלפי האוכלוסיות החלשות. היא אטומה כלפי האוכלוסיות החלשות עד כדי הפקרתן. אנחנו ניצבים אפוא בפני החלטות קשות ביותר. אנחנו חייבים להחליט גם על נושאים שיהיו בבחינת שחיט פרות קדושות. אנחנו נצטרך לבחון את הסכם האשפוז האזורי: במידה שיש עוד בנייה במערכת הבריאות, אנחנו נצטרך להפסיק את הבנייה הבזבזנית. היא עולה כסף לא רק בבנייה, היא עולה כסף גם בהחזקה. נצטרך לסגור מחלקות מיותרות, לחזק את המערכת בניהול בתי-החולים. כל נאמא של ניהול בתי-החולים מחייב בדק-בית יסודי ביותר. צריך יהיה להחזיר את הרגש ואת הלב החם לעוסקים במלאכת הרפואה. התחושה היא שמחלק מהעוסקים כרפואה התרחקו הרגש והלב החם מרחק רב מאוד.

כל אלה אינם הדילמות העיקריות ולא הנושאים שבייאו לברק-בית רציני. הדילמה הגדולה מכולם תתבטא בכך, שאם ימשיכו כמה עושים עכשיו, ואני מתכוונת למדיניות הממשלה בנושא הבריאות, לא תהיה ברירה וצריך יהיה להחליט בין הורדת היקף השירות לבין הורדת רמת הרפואה. מה שעושה היום שר האוצר בקובעו שקופות-החולים חשלמה, וברגע שהן חשלמה יהיה למשרד הבריאות כסף לשלם לספקים, פירושו להוריד היום ומייד את רמת הרפואה ואת היקף השירות שניתן לאזרחי מדינת ישראל. ואם אנחנו רוצים שאוכלוסיות החלשים, הקשישים, מקבלי השכר הנמוך ונתמכי המוסד לביטוח לאומי, שהפכו לנתמכי סעד, לא יהפכו לראשונים שיזרקו מתוך מערכת הבריאות הישראלית, הכנסת איננה יכולה להיות אדישה למדיניות חסרת האחריות של הממשלה בכל מה שזרז בבריאות. החוקים מתחזקים, והחלשים נזרקים.

נכון שלא תהיה ברירה, יהיה צורך להגיע להכרעה גם בנושא החשלוס בעד שירותי בריאות. אבל השאלה תהיה מי ישלם וכמה, ואין תהיה החלוקה. האם ישלמו אלה שהם הזקוקים ביותר לשירותים הרפואיים, הקשישים, המשפחות מדוברות הילדים, מקבלי השכר הנמוך, ושוב ירוויחו מקבלי השכר הגבוה, ואנחנו חברי הכנסת בתוכם? אבל לא תהיה ברירה. שום ממשלה לא תוכל לעמוד בעול של מערכת בריאות מתקדמת ומתפתחת ונתינתה לכלול חנים.

כשאנחנו מדברים היום על חוק ביטוח בריאות ממלכתי — ובעניין זה שיתנו את דעת, יושבת-ראש הישיבה יודעת זאת — אין מנוס מחקיקת חוק. אנחנו חייבים לוכוד דבר אחד. אני אומרת זאת באוזניו של חבר הכנסת שוסטק, גם משום שהוא מצוי בנושא, וגם משום שהוא היחיד מחברי הליכוד שיושב כאן: לא ניתן לוותר על ביצוע חוק ביטוח בריאות ממלכתי באמצעות קופות-החולים הקיימות. שום קופת חולים, ולפי השקפתי ותפיסתי בצדק, לא תתפרק לא מהשקפת עולמה, לא ממסגרתה, וודאי שלא מתרומתה הגדולה למערכת הבריאות. אנחנו חייבים לשבת יחד ולמצוא את הדרך כיצד

בבתי-החולים הגריאטריים הפרטיים. 6,000 חולים מאושפזים באותם בתי-חולים. בעלי בתי-החולים הפרטיים הללו טענו, שבכדי עיכובים חקציים קשים, במשך עשרה חודשים הם צברו תוכנית של 7 מיליארדי שקל, והם לא היו מסוגלים לעמוד — על-פי הקריטריונים שלהם לגבי ניהול מערכת בריאות פרטית — במטלה הזאת של התחבובת ולהמשיך לתת את השירות הנדרש.

אין ספק שבקטע הזה של מערכת האשפוז הגריאטרי החלה מפולה שלא הסתיימה עם העברת הכספים. אנחנו חייבים לדעת, וכולנו עדיין לא הגענו לגיל הזה אבל נגיע אליו, שהיום במדינת ישראל 10% מהאוכלוסייה היא אוכלוסייה קשישה, אבל רק 4.5% ממנה זקוקה למוסדות ולאשפוז.

רבותי חברי הכנסת, מה שקורה כמערכת הבריאות התחיל להתגלגל ככדור שלג שהיום, בממשלה הנוכחית, איש אינו מסוגל לעצור אותו. החוב של משרד הבריאות, נכון להיום, רובו המכריע הוא חוב לספקים, גם לספקי שירותים שונים וגם לספקי חרופות, והשתתפות, שהיא בסביבות 15% מהסכום הזה, באחזקה של בתי-חולים ציבוריים בחלקם, כמו "הדסה" ואחרים, החוב הזה מגיע ל-33.4 מיליארד שקלים. החוב של קופות-החולים למשרד הבריאות מגיע היום לאותו סכום, ל-34 מיליארד שקלים. אפשר לומר, כביכול, שצדק שר האוצר: קופות-החולים יחזירו את החוב ומשרד הבריאות יוכל לשלם את החובות המבישים האלה. אבל, רבותי חברי הכנסת, אפילו בגן-הילדים מבינים שלא על כך נסב הוויכוח, וכאשר אנו באים לדון על הנועשה במערכת הבריאות, אנו חייבים לוכוד היטב, ובגאווה, שבמיוחד בעשר השנים האחרונות חלה התקדמות, שיש המגדירים אותה, כמדהימה, במדע הרפואה. ניתוחים מסובכים, שבעבר לא התקיימו כדוגמתם בישראל, מתקיימים עכשיו בהצלחה רבה. מבצעים השתלת איברים, טיפול בעקרות; יש ציוד חדש, תרופות חדשות, כל-ההתקדמות הזאת מחייבת תוספת כוח-אדם רפואי ברמה גבוהה ובמספרים גדולים, ותוספת משמעותית ביותר של אמצעים כספיים.

אביא לדוגמה בתי-חולים אחד בארץ, בתי-החולים רמב"ם, שהוא בתי-חולים ממשלתי. לא אביא לדוגמה בתי-חולים של קופת-חולים, כי אז אישוד כמשוחדת. על-פי רבריו של מנהל בתי-החולים רמב"ם, תקציב הטיפול השוטף לשנת 1984/85 כ-93 חולי יראליה, כ-1,300 חולים במחלקה האונקולוגית — חולי סרטן, כ-120 חולים שהושתלו בהם קוצבי לב, כלומר טיפול באותה שנה באוכלוסיות אלה, שמנו 1,513 חולים, הסתכם ב-2 מיליוני דולר, ואת לעומת כלל המאושפזים האחרים בבתי-החולים רמב"ם, שהגיע באותה שנה ל-35,000, והטיפול בהם הסתכם ב-1.9 מיליון דולר. אם כן, מבחינת ימי האשפוז או מספר המטופלים, הטיפול ב-1,513 עלה כמו הטיפול ב-35,000 חולים באותה תקופה.

אין אזהר במדינה, רבותי חברי הכנסת, שמוכן לוותר על הישגי הרפואה, המתחדשים לעתים קרובות, וכולנו מכריזים על כך, אין ממשלה שתוכל להגביל או למנוע את ניצול ההישגים הרפואיים האלה. אבל, רבותי חברי הכנסת, אין ממשלה שתוכל לעמוד במטלה הכספית העצומה הזאת. זאת הדילמה, ועל כך נטוש הוויכוח. כל קיצוץ בתקציב, במיוחד בתקציב הבריאות, פירושו פגיעה קודם כול וכמעט אך ורק באוכלוסיות החלשות: בקשישים, בנתמכי המוסד לביטוח לאומי, בשכירים דלי השכר. לפי הערכתי, שלוש האוכלוסיות הללו מונות כ-300,000 מפתים-לפחות. קיצוץ משמעותי בשירותי הבריאות אינו אפשרי בלי לפגוע בחלשים.

השונים, ואלה הגורמים שאני קורא להם סובייקטיביים, שלפי דעתי אנחנו לא רגישים אליהם די הצורך, והם מעמידים בסכנות מיותרות ובסבל מיותר את האנשים הנוקשים לשירותי הבריאות. אם יתקיים דיון במליאה ויעלו כל הגורמים השותפים לתוכניות כאלה, ייתכן מאוד שהתוצאות תהיינה חיוביות יותר. מה עוד שאנחנו עומדים לקראת דיונים על שנת התקציב הבאה, ואני חושב שהרבה הזה יכול להיות בעל חשיבות.

אני מודה לחבר הכנסת שוסטק על נוכחותו בדיון. ברעיון של חוק ביטוח בריאות ממלכתי, שאותו הוכירה גם חברת הכנסת אורה נמיר, עומדת חובת הכנסת וזכותה להחליט על סל הבריאות ועל דרכי המימון של הבריאות. יש לנו ויכוחים, אולי כבר לא פחות גדולים, על דרכי הביצוע של החוק, אבל על המשמעות של המימון הטמונה בחוק נדמה לי שאין ויכוח.

אני רוצה לומר, שאני עובר עכשיו בהרבה מקומות ומציג שאלה פשוטה להרבה אנשים, אשר בגלל כל מיני סיבות מתנגדים כביכול לחוק ביטוח בריאות ממלכתי. גם במפלגתי אני צריך להכשיר קצת את הרוח לקראת העניין. אני שואל שאלה פשוטה: עליפי החוק של שוסטק — וכשאני אומר במפלגתי "החוק של שוסטק", כולם קופצים כמו כונוס טילים — מה הגודל של התמיכה הממשלתית במערכת הבריאות? — אני שומע תשובות מאפס ומעלה, יש מעטים מאוד שמתקברים לסכום. אני שמח שגם שר האוצר הצטרף עכשיו לדיון, כיוון שעל-פי ההצעה המתוקנת של שוסטק תמיכת הממשלה בקופות-החולים תהיה 36%, מהחיסור של המס המקביל והמס האחיד. ואילו הייתי עושה את זה בשנת 1985 —

אורה נמיר (המערך):
לא היה משבר.

שר הבריאות מ' גור:
— היתה תמיכה ממשלתית של 180 מיליון דולר.

אליעזר שוסטק (הליכוד):
הצעה שוסטק היתה 56%, אבל אחר כך שר האוצר אמר: רק 36%.

שר הבריאות מ' גור:
ההצעה האורייגנלית — אם משהו לא שמע — היתה 56%, ורק בגלל לחצים שונים הסכים השר שוסטק לרדת ל-36%.

אליעזר שוסטק (הליכוד):
בקריאה ראשונה נתקבל 56%.

שר הבריאות מ' גור:
נכון.

שר האוצר י' מודעי:
על מה אתם מתחרים ביניכם? אם נושא הבריאות הוא היחיד שיש לו תביעות כחלק, אפשר להזרים לו יותר מזה, אבל יש עוד נושאים.

היו"ר ח' גרוסמן:
אדוני שר האוצר, מדובר על ההיסטוריה.

אליעזר שוסטק (הליכוד):
מדובר על החוק שאתה הצבעת בעדו כמזני.

שר הבריאות מ' גור:
מדובר על אותו חוק.

לבצע זאת, גם לשמור על מעמדן ועצמאותן של קופות-החולים הקיימות, וגם למצוא את הדרך להנהגת תשלום שיפול קודם כול, וברובו, על האוכלוסייה החזקה, וכמעט לא על האוכלוסייה החלשה. שאם לא כן, חבל על הטרדה, חבל על העבודה, חבל על המאמץ וחבל על הנאומים. החוקים יהיו בריאים והתלשים ייהפכו אצלנו לחולים יותר.

מכל הסיבות האלה, גברתי היושבת-ראש, אני מבקשת להעלות את הנושא על סדר-היום של הכנסת, ואבקש לקיים דיון במליאה.

היו"ר ח' גרוסמן:
תודה רבה. אני מבקשת משר הבריאות להשיב על ההצעה.

שר הבריאות מ' גור:
גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני מסכים בהחלט שיחקים דיון בנושא זה במליאה. עם זאת, אף שאני רגיל לשבת בהרבה דיונים שיש בהם יותר חברי כנסת או פחות חברי כנסת, אבל אני מוכרח לציין את הפער שיש בין הנוכחות ובין מספר הפניות האישיות שיש אלי מחברי ממשלה ומחברי כנסת בנושאי בריאות. ואני מוכרח לציין שברובם הגדול אלה הנושאים היקרים מאוד ולא הפשוטים שבהם. לכן אני חושב, בלי שיהיה לי אשליה לגבי מספר המשתתפים, שכדאי בהחלט שהנושא יעלה לדיון במליאה. המצב אכן חמור, והתיאורים שתראה פה חברת הכנסת נמיר הם נכונים.

חלק מהקשיים נובעים ממצב אוכייקטיבי של התייקרות הבריאות והרפואה בכל העולם, לרבות אצלנו. אין טעם להיכנס לפורטים, צריך להתמודד עם התופעה הזאת על-ידי התייעלות, על-ידי שינוי מסגרות, על-ידי שילוב מלא יותר של הון ציבורי עם הון פרטי. יש דרכים להתגבר על הסוגיה הזאת, אם כי בסמינר שהתקיים בשבוע שעבר בבית-החולים "הרס" בנוכחות ארגון הבריאות העולמי וראש הישג האמריקני, סוכנות שמאשרת תרופות ומכשירי בריאות, הוא הציג מצב שכמעט אי-אפשר להתגבר עליו. החידושים הטכנולוגיים הם כאלה שכמעט אי-אפשר להתמודד אתם. אבל, מדינת ישראל עדיין אינה נמצאת בראש ההתפתחות הטכנולוגית הזאת, ולפי מיטב הכרתי עוד אפשר להתמודד עם זה. זה החלק האוכייקטיבי.

יש חלק סובייקטיבי, שקשור אלינו בלבד, והוא פונקציה של התוכנית הכלכלית. כל תוכנית מבוססת על מטרות ועל כוונות. לא היה שום ספק שממשלת ישראל הנוכחית צריכה להכין, להציג ולבצע תוכנית כלכלית כוללת. זה גם לא סוד שאני הצעתי כבר בימים הראשונים לקיום הממשלה תוכנית חירום, כי היה ברור לי על מה מדובר, ולא לכמה חודשים. כי אי-אפשר לתקן מצב כלכלי בכמה חודשים, אלא לתקופת זמן ארוכה הרבה יותר. אבל, בכל תוכנית כלכלית מוכרחה להיות רגישות חברתית בלתי פוסקת. ככל שהתוכנית הכלכלית מחייבת יותר, כן גם מחייבת הרגישות החברתית למערכות חברתיות וגם לאנשים הנזנים מהשירותים המקובלים במדינה מודרנית. את השירותים האלה צריך להמשיך ולהבטיח. גם אם יש קשיים, יש קווים מסוימים שאותם אין חוצים. ואם מערכות חברתיות פועלות כמומנטום מסוים ורוצים לשנות אותן, ובצדק רוצים לשנות אותן, השינוי צריך להיות הדרגתי ולא בשיטת ה"זבנג". מערכות חברתיות אינן מסוגלות לעבוד כך, כשם שאנשים אינם מסוגלים לקבל מכה חזקה מדי, וגם ניתוח לא עושים לגוף חלש מדי ולא נוקטים אמצעים שהגוף איננו יכול לעמוד בהם.

אלה הקשיים הסובייקטיביים, שעל חלקם עמדה חברת הכנסת נמיר, ועל חלקים גדולים אנחנו עומדים בדיונים

סובייקטיבית שלנו, ואם לא רוצים להכניס שוב את כל המערכת לסחרור של גירעונות, צריך למצוא לה פתרון, והוא לא רחוק.

אבל הפנייה היא לא רק לממשלה. חזרתי ופניתי, ואני חוזר ופונה להסתדרות ולקופות-החולים: המס האחיד חייב להשתנות ותקרותיו צריכות להיות דומות לחקרות הביטוח הלאומי, והמערכת הזאת חייבת להורים בין 30 ל-50 מיליון דולר לשנה לפחות. השילוב של השניים צריך להעניק למערכת הבריאות אפשרות לטפל באנשים בכבוד. לכן אני טוען שזה לא מעבר לסמבטיון. זה בידוני, גם במצב הכלכלי שבו אנחנו נמצאים.

אני מקווה שחוק ביטוח סיעוד יעבור בקרב. ועדת המומחים גמרה את הטיפול. לפי המלצתה, בשנה הראשונה יורס פחות כסף ממה שהייתי רוצה, אבל הם טוענים שזה הכסף שאפשר יהיה לנצל בצורה סבירה, והסכום הולך וגדל עם השנים. כל יום-שבו ביצוע החוק הזה נדחה הוא שעוררייה. אני צריך להגיע בימים הקרובים לוועדת השרים לחקיקה, ואני מקווה שאחר כך — לוועדת העבודה והרווחה, ושם הוא יקבל טיפול מהיר ויובא אל הכנסת במליאתה.

כמו כן אני מקווה, כי תיעשה פעולה על-ידי חברי הכנסת משני הצדדים — חבר הכנסת שוסטק, שר הבריאות לשעבר, מצדו, ואני מצדו — כדי לקדם את רוח הפשרה בחוק ביטוח בריאות ממלכתי ויפסקו הוויכוחים על מי עושה מה בדיוק, אלא ייקבע שהגופים הקיימים ייתנו טיפול עם מימון מתאים לחולים הנזקקים. אם זה יהיה העיקרון, אפשר יהיה להעביר את החוק.

חברי הכנסת, התוכנית הכלכלית הכרחית, והיא צריכה גם להימשך. אבל מטרות נלוות לתוכנית הכלכלית, מטרות שאפשר לראותן כפוגעות במערכות חברתיות קיימות, או בגופים קיימים, או בתחיקה סוציאלית קיימת, או בבריאות הציבורית, אלה מטרות נלוות שרק יכשילו את התוכנית הכלכלית, ודאי שיפגעו בתולים ובנוקשים.

לכן, אני מקווה שבדיון שיתקיים במליאה בנושא זה יעלה מכלול העניינים הקשורים בו, הן מבחינת מימון, הן מבחינת תקציבית, הן מבחינת ארגונית והן מבחינת חברתית. ייתכן שזה יהווה צעד חשוב מאוד בדרך למציאת הפתרון הכולל לנושא רגיש זה, של מערכת הבריאות, כרוח הדברים שהועלו פה על-ידי חברת הכנסת אורה נמיר. אני מקווה שבדיון במליאה יגידו כל אלה הכותבים אלי מכתבים ומבקשים אישור נסיעה ב־50,000 דולר ואישור ניתוח פרטי ב־70,000 דולר — ואני אביא לכאן את המכתבים של חברי ממשלה וחברי הכנסת — שהמערכת יכולה להיות עם תקציב אחר או עם מימון אחר.

אני מקבל ברצון ובשמחה את ההצעה לקיים בנושא זה דיון במליאה.

היורר ח' גרוסמן:

תודה רבה. חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת בלבד — לקיים דיון במליאה על ההצעה לסדר-היום של חברת הכנסת אורה נמיר, מי בעדה?

ה צ כ ה

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

אומנם זה נכון שבמשך תקופה מסוימת הוזרמו כספים מעבר ליכולת של הממשלה, של המדינה, ולכן נאלצנו להיכנס לתוכנית כלכלית קיצונית שאותה הצדקת, אבל בין 180 מיליון דולר ובין 34 מיליון דולר, מה הפלא שיש משבר? וזה סובייקטיבי ולא יכולה להתקיים שום קופת-חולים, לא בארץ ולא שום גוף ביטוח רפואי בעולם. שתמיכת הממשלה הישירה להוצאות שלו נופלת מסכסום הזה, חבר הכנסת שוסטק, שאתה הסכמת לחקן — בסביבת 30%, אבל, בהתחשב במצבה של מדינת ישראל — ולא ניכנס לניתוח ההיסטורי — לא נקבל 30%, ועד שיתקבל החוק — אני מקווה שנעביר אותו ושר האוצר מודיע אמר לי שהוא לא יתנגד לחוק הזה בגין התקציב, כי הלכתי לשאול אותו, שמא יפריעו גורמים אחרים — עד אז ודאי שלא יכולה להתקיים מערכת בריאות עם 34 מיליון דולר. תמיכה בקופות-החולים, מה עוד ששנים על שנים היו קופות-החולים במערכת הסכמים מסוימת ובמערכת מימון מסוימת.

אני פוסל כל השוואה בין מערכת הבריאות למערכת הביטחון מצד אחד, ובין כל מערכת אחרת במדינה מהצד השני. במערכת הביטחון אי-אפשר לדעת לעולם מתי היא באה לידי מבחן, ולכן כל פגיעה בה מחייבת זהירות רבה מאוד. בניגוד מוחלט למערכת הבריאות איננה כביש נסלל, היא איננה בית שנבנה, ולא עץ שנוטעים, היא בני אדם שצריכים לקבל טיפול כל רגע, כל שעה, לא לפי בחירת הממשלה אלא לפי מחלת בני האדם, וההוצאות אינן חלויות בשום דבר, הן חלויות באופי המערכת החברתית של המדינה, ומה הפלא שכאשר החליטה הממשלה להקים ועדה, המליצה הוועדה לקחו את כל הפערים של שנת 1985/84, שכן קופות-החולים לא יוכלו לעמוד בזה, אף לא אחת מהן. וזאת אינה המצאה שלי, אם כי ראיתי את זה בהתחלה ודיברתי על זה עשרות פעמים, אבל זה מוכן מעצמו, וקובעת הוועדה שדיון קופות-החולים יצטרך להיות כדיון קופות-החולים בשנים של השר שוסטק — 1982 — 1983, כי אם לא כן הן לא תוכלנה להתחזק מעמד, ולכן הן גם לא יכולות לשלם.

ומה תפקידה של ממשלה אם לא למשול, בשעה שיש משברים וקשיים ואי-הבנות? הממשלה מושלת ומקבלת החלטות ומבצעת וממונעת את נפילת השירותים הבסיסיים. ואני אכן מקווה שאת הדבר הזה הממשלה תעשה.

אין ריכוז שקופות-החולים חייבות כסף למשרד הבריאות — 32 — 34 מיליארד שקל — חלק בגלל השנה שעברה, חלק מפני שההחלטה הסופית על תקציב הבריאות התקבלה רק לפני שלושה חודשים, ושנה שלמה נסחבו קופות-החולים בלא תקציב מוגדר. אני, בדרך השם, לא הייתי כממשלות הקודמות שגרמו למצב הכלכלי הגרוע, ולא הייתי שר הבריאות, שטיפל במערכת באופן ישיר. בתור אדם אובייקטיבי, מחוץ למערכת, ביקשתי מהצוות של גד יעקבי בוועדת השרים שהטיפול בכל קופות-החולים יהיה שווה, שלא תהיה איפה ואיפה. וקבעה הוועדה — והדבר הזה חיוני כיוון שהיא הרגישה צורך להתערב גם בתקציב של השנה — שלא ייווצר גירעון שאי-אפשר לעמוד בו. אני אומנם מקווה שהממשלה, אשר החליטה על הוועדה הזאת של השרים — אני אומר את זה לחברת הכנסת אורה נמיר — תאשר את המלצותיה.

היתה לי הסתייגות בוועדה לגבי שיעור תמיכה הממשלה בקופות-החולים, התמיכה לא יכולה להישאר כהיקף הזה של 34 מיליון דולר, לא אובייקטיבית כלל-עולמית ולא

ו. הצעה לסדר-היום

הנתונים על צבירת רווחי הון של מאות מיליוני דולרים בתקופת ההקפאה

כיכולתם — — — הנה, כשאנו באים לבדוק מה קרה באמת במשק, אנו מגלים שלוש תופעות שאי-אפשר להתעלם מהן והן הסיבה להצטני הדחופה לסדר-היום.

אם אדוני השר ירשה לי, הרי לעניות דעתי, התופעות האלה הן גם סיבה לדיון עמוק בנושא במליאת הכנסת, או, אם לא תסכים לכך — לדיון בוועדה.

מי שהיו לו פיקדונות בצורות שונות ומשונות, ובעיקר קשורות למט"ח — מטבע חוץ — התיר אותם למחרת היום ביולי והפקיד אותם בפיקדונות שקליים — ההערכה היא בסכומים של 800—900 מיליון דולר — קיבל כשלושת החודשים הראשונים כ-10% בממוצע בפיקדון שקלי, בעוד הדולר צמוד ומוקפא מאז ועד היום ואפילו ירד מעט בכרכו.

בחודשים מאוחרים יותר, אחרי ה-10 באוקטובר, חלה ירידה מסוימת בתשואה, אבל היא היתה עדיין חיובית ולא מבוטלת. בהערכה גסה ביותר אנו מגיעים לסכום הכנסה נטו של מחזיקי הכספים הללו כחשבונות הבנקאיים השקליים, בסכום של 300—400 מיליון דולר.

הדבר המעניין בהרכב הכנסה זאת הוא בכך, שמקורה איננו בייצור, בכך שניתן למשק איה פרי, או בכך שהיו מוצרים שנוצרו, אלא כמעט כל ההכנסה היא מקופת המדינה שמימנה כספים האלה.

אדוני השר, במקרה או שלא במקרה, שמענו אותך השבוע בוועדת העבודה והרווחה של הכנסת, אני חייב לומר, שלא הוכחש שהתופעה הזאת היתה, כנראה, חלק ממגמה שלא להציף את השוק בכסף רב, כדי לא לחזור לממדי האינפלציה העצומים. הווי אומר, ההחלטה היתה בעצם החלטה רציונלית, אולם, מה קרה כאותו זמן בנושא השכר? הדברים ידועים, ולא אלאה אתכם בפרטים אלא אתאר כאן רק תיאור מספרי ממש.

בחודש יוני השנה הגיע השכר הכולל לסכום של 850 מיליון מיליארד שקל. בחודש יולי השנה הגיע השכר הכולל לסכום של 929 מיליון מיליארד שקל. עלייה לא גדולה, פחות מ-10%. בחודש זה היה, כמדומני, מדד של 27.3%, אם כן, רק בחודש זה היתה שחיקה עצומה של הכסף, אני מודה, אדוני השר, אדוני היושב-ראש, שזה כריק מה שעמדתי לתשכ, אלא שכיתיים עסקתי בנושאים אחרים, אבל נדמה לי שהמספרים מדברים בעד עצמם. סדרי הגודל הם של מאות מיליארדי שקלים.

באוגוסט אותה שנה, אדוני השר, השכר הכולל היה 933 מיליארד שקל, עלייה של 4 מיליארדי שקל בסך הכול, כשהמדד באותו חודש היה בשיעור של 3.7%, וכממדים האלה זה פיעשרה בערך לעומת המדד. שוב, שחיקה בעלת משמעות רבה. זה מה שקרה לשכר, ואילו חישבונו את זה, היינו מגלים תופעה מדהימה, אדוני, היינו מגלים מחד גיסא את המתנה שניתנה עלי-די ממשלת ישראל לבעלי חשבונות בבנקים, שלא עבדו כלל — מלבד הרמת הטלפון לברוקר הנכון, או למי שמנהל להם את החשבון בבנק הנכון — לא השקיעו, לא התאמצו, לא סיכנו דבר וקיבלו רווחים מפליגים, ומאידך גיסא היינו מגלים את העובדים שעבדו באותו זמן וקיבלו הרבה פחות ממה שהגיע להם או ממה שקיבלו חודשים ספורים קודם לכן.

היו"ר ח' גרוסמן:

אנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום, מאת חבר הכנסת רן כהן, בנושא: הנתונים על צבירת רווחי הון של מאות מיליוני דולרים בתקופת ההקפאה. בבקשה, חבר הכנסת רן כהן.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

גברתי היושבת-ראש, אדוני שר האוצר, חברות וחברי הכנסת, הצעה זו היתה אמורה להיות ההצעה השלישית שלי לסדר-היום. הראשונה היתה הצעה בנושא שכרם של השוטרים. אני שמח שהיא ירדה היום מעל הפרק, אף שלעניות דעתי הבעיה לא נפתרה כפי שצריכה היתה להיפתר.

אורה נמיר (המערך):

היא נפתרה לא רע.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לא, הפתרון הוא חלקי, אבל אנמנוד על כך בהודמנות אחרת.

הצעתי השנייה היתה אמורה להיות בנושא מספנות ישראל, והיא נדמתה משום-מה כרגע האחרון.

היו"ר ח' גרוסמן:

הצעה זאת הועברה למחר — כך כתוב.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הצעתי הנוכחית היתה אמורה להיות השלישית והפכה להיות הראשונה.

אחת התופעות המעניינות ביותר במצב הכלכלי שבו אנו נתונים היא העובדה, שהמשק נמצא בהקפאה מה-10 ביולי, ואולם, כשאני בודק את הנתונים של ההוצאות לצריכה, מתגלה תמונה מדהימה ממש. למעשה, בשטח המכירות כמעט שלא היתה ירידה בין החודשים יוני עד ספטמבר, היתה עלייה מסוימת בחודש אוגוסט, וירידה מסוימת בחודש ספטמבר, כך שהדברים כמעט מתאזנים. היתה גם ירידה מסוימת בצריכת מוצרים בני-קיימא, אבל בשאר הסעיפים אין כמעט ירידה.

ראה זה פלא, הרי מטרת המדיניות הכלכלית היתה להקטין את כוח הקנייה. האמת היא, שכמות הכסף במשק באמת קטנה, אך המצב אינו דומה מבחינת היקף הקניות של מוצרי צריכה בקרב הציבור.

אני חייב לומר, שכאשר התבשרנו ב-10 ביולי על החלטת הממשלה, באותו בוקר דרמטי שאדוני השר הופיע ובישר — עד כמה שבדבריו היו כוונות — על החלטות הממשלה לגבי ההקפאה, הרושם היה שהממשלה עומדת להטיל את עומס ההכרזה הכלכלית על הציבור כולו. כאשר אנו, חשדנים בני חשדנים, אופוזיציונרים ללא חקנה, חשדנו שהממשלה עומדת לשחרר מהעומס הכלכלי ומהנטל חלק משכבות האוכלוסיה, מיד ללא היסוס ותוך זמן קצר מאוד של ימים ושכונות הופעת, אדוני השר, הופיע גם ראש הממשלה על במה זאת, ובדבריו תוכחה קשים טענות, שכל מה שאנו דואים זה מהרהורי לבנו, ולמעשה הנטל יוטל על כל שכבות האוכלוסיה.

אדוני השר, אל תיעלב אם אומר, שכאשר אתה הופעת בדיון, עוד אפשר היה להתייחס אל הדברים בצורה עניינית, לקבל אותם או להתנגד להם, אבל, כאשר הופיע כאן ראש הממשלה, ובפתוס דרמטי דיבר על כך שבעלי היכולת ייתנו

1,000 שקל של עובדים ומלווים. שם יש תשואה ריאלית של 5%. אבל אתה לא קראת את הנתונים כמה משלמים מהלוואה וכמה מזה נותר להלוות.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני השר, אני נותן לך את הנתונים של "אחריר", לא של "לפני". חרגמתי בדיוק. למדתי את החומר גם באוניברסיטה וגם פה. מונה לפני הדוח של בנק ישראל וממנו אני לומד, לא ממישהו אחר. לא רק זאת, אלא שאני מניח שמגמת הבנק, כפי שהיא מפורטת כאן, נכונה ואיננה מקרית. כיוון שהבנק בא וטוען היום בצדק — אני מניח שמתוך מגמה שגם אתה תסכים לה — שבנק ישראל צריך להקטין את הרווח של הבנקים, כי הוא עדיין גדול מדי. זה מה שאומר בנק ישראל. איך ייתכן שבנק ישראל יטען טענה כזאת, כאשר המאזנים של הבנקים בהפסד? איך הוא יטען שהוא הולך להקטין רווח שאיננו? זה אינו מתקבל על הדעת, אבל אשמח, כמובן, לכל הבהרה שלך בנדון. רציתי רק להראות, אדוני, שקיים פער מדהים בין הרווח על הכסף ועל ההון לבין השכר.

הי"ר א' שוסטק:

והעבודה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

העבודה והייצור.

אדנים את זה בקצרה עליידי שתיים-שלוש דוגמאות ובכך אסיים. אדוני היושב-ראש, דוגמה אחת — 150 יישובים העבירו היום לממשלה הודעה, כי עקב העובדה שבנקים גדולים הודיעו להם שלא ייתנו להם אשראי ללא ערבות של הממשלה, הם עומדים להתמוטט. ייתכן שאין שם יעילות, ייתכן שלא הכול שפיר שם, אבל זאת מדינת ישראל, זאת העבודה. זה הייצור, אלה האנשים שישנם, והם מתמוטטים. הם מתמוטטים, לא הבנקים, לא הברוקרים, לא הפיננסיסטים, לא המורוויזים למיניהם. מי שעובד היום במדינת ישראל מתמוטט, וזה הדבר העצוב.

דוגמה שנייה, ואני חייב להציגה, אדוני, היא העובדה, שכאותו זמן שבו היו כל הוויתורים המפליגים האלה לטובת ההון והרווחים, לא נתנו כל הקלות במס הכנסה לאלמנות שאירים ולגמלאים. והנה קרה מה שקרה, ובצווי החירום ביולי הטילו עליהם שלם מס הכנסה — הכוונה על מי שמצורפים לו את הקצבה ואת ההכנסה ממקורות אחרים וכו'. זה היה בצו, וניכו להם מס הכנסה. אולם באוקטובר כבר לא היה צו, כבר היה חוק, לפי החוק צריכה היתה ועדת הכספים לאשר ניכוי במקור. לאותן אלמנות, לאותם גמלאים הורידו במקור, בניגוד לחוק, כי כאן לא היתה סבלנות. כאן לא היה כוח לחכות וכאן אפילו רחמים לא היו. עם כל הרצון לעשות את מה שאתם מתכוונים לעשות, אני באמת שואל, אדוני השר, עם כל הכבוד, האם אפשר לעשות את כל העוולות ואת כל הפערים הללו, גם בין ההון והרווחים לבין העבודה והייצור, וגם בין השכבות הסובלות ממצוקה לבין מי שחי מרווחים מופלגים. תודה רבה.

כמובן, אין זה פלא שאלה שלא עלו על סדר-היום — השוטרים, צבא-קבע, כלל מערכת השכירים — פנועים בגלל שיטה זאת. אני רוצה לטעון שהדבר לא היה מקרי, כי הנקודה השלישית שאני רוצה לפרט, אדוני, היא מה קרה למערכת הבנקאית באותו זמן. גם הבנקים נטלו חלק באותה חגיגה. שמעתי מפיו — ואשמח מאוד אם תבהיר את הנקודה הזאת — שהבנקים ממש רובצים על פתחן ומגלים את גודל מסכומם. אבל מה אני יכול לעשות, בבריקת הנתונים הרברים מתגלים בהיפוכם, ואני מסתמך על הנתונים של בנק ישראל. לא של מישהו אחר. באותו פרק זמן, כלומר בחודש אוגוסט, נשארה לבנקים תשואה ריאלית של 5% מהאשראי שהם נתנו. בספטמבר — שוב 5%. בגלל פעולות שונות של בנק ישראל, השיעור הזה הורד בין 2% ל-3%. השיעור עדיין לא ידוע בדיוק.

שר האוצר י' מודעי:

התשואה כמה?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

התשואה מכלל האשראי, רווח של הבנק.

שר האוצר י' מודעי:

מהסכום שאותו הם יכולים להלוות?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כן.

שר האוצר י' מודעי:

אתה יודע שיש — — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לפי הנתונים של בנק ישראל, זה הסכום שנשאר להם לאחר שהם משלמים.

שר האוצר י' מודעי:

פה הטעות. תראה את המאזנים של הבנקים. זה צריך לקבל ביטוי במאזנים החצי-שנתיים.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לחודש ספטמבר, אדוני? אשמח לדעת שזה אחרת. אלה הנתונים לפי חשבוני, — ולקחתי את הסכומים של האשראי ואת הכול — רק זה הותיר בידי הבנקים רווחים של עשרות מיליוני דולרים בפרק הזמן הנדון. אגב, המקור פה הוא גם כן ברור — היציבור, התעשייה ואותן 1,130 חברות שבקושי גומרות — — —

שר האוצר י' מודעי:

— — — מדוע אינך שואל? אני אספר לך.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני צריך לשאול את הבנק? אני הולך לבנק הלאומי שלי. בנק ישראל נותן את הנתונים.

שר האוצר י' מודעי:

צריך לקרוא נכון. מה שאתה קורא זה ההבדל בין אותם

ז. הצעה לסדר-היום

עליה ברווחי ההון בצד שחיקת השכר של העובדים

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני השר, 35% מהשכירים חיים בקו העוני או מתחת לקו העוני. נתון כזה עוד לא היה במדינת ישראל ביחס לשכירים, וזה נתון של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה והמוסד לביטוח לאומי. עכשיו כולם

הי"ר א' שוסטק:

אנו עובדים להצעה לסדר-היום מס' 2657: עליה ברווחי ההון בצד שחיקת השכר של העובדים. מאת חברת הכנסת חייקה גרוסמן. שר האוצר ישיב על שתי ההצעות לסדר-היום ביחד. בבקשה, חברת הכנסת חייקה גרוסמן.

לפי זה, סך הכול עלתה הריבית ב־50%, במקום 15%, וכולה על גב הייצור. אני מגינה גם על הייצור, ולא רק על השכיר.

אדוני השר, איננו מציעים הצפת השוק באשראי זול באופן בלתי מבוקר אלא למטרות אלה: קיום רמת תעסוקה ותפוקה סבירה; צמיחה כלכלית; יציבות מחירים; קיום שער חליפין יציג והגנה על הדורכות הלאומיות.

ריבית חודשית ריאלית של 7% — 8% שיערן חייב לשלם מעמידה אותו בפני שתי אפשרויות: אפשרות אחת — להסתכן בחובות עד להחמוטות המפעל או צמצומו או פיטורי עובדים; אפשרות אחרת — הדממת קווי הייצור מראש, לפני ההסתכנות. אז אפשר לעשות פעולות פיננסיות כדאיות יותר.

אני רוצה לקבוע בצער, שמדיניות הממשלה מעודדת את החיסכון לזמן הקצר, המניב מייד פירות, כך משרתים את עודפי הנוטיות הזמניים, הקצרים. הווי אומר, לא פיתוח המשק אלא הקפאתו מחד גיסא וצריכה עודפת מאידך גיסא, דבר שחבר הכנסת רן כהן דיבר עליו.

שר האוצר י' מודעי:

חבר הכנסת רן כהן רק ניסה והתאמץ להוכיח, שאין ירידה בצריכה. את כבר הופכת זאת לגידול בצריכה. הבא אחר כך כבר יגיד הכפלת הצריכה.

חייקה גרוסמן (מפ"ס):

אדוני השר, אתה חוכל לומר פה כל מה שתרצה ולהשיב. אתה רוצה לומר שהצריכה ירדה? אני מדברת על שכבה מסוימת, שהיא הגדילה את הצריכה.

שר האוצר י' מודעי:

צריכת מוצרים בנייקיימא ירדה. השכבה העשירה קונה אותם. לחם היא לא קונה יותר מאחרים.

חייקה גרוסמן (מפ"ס):

אדוני השר, אני קוראת סטטיסטיקות. לא עומד לרשותי זמן רב. אם יש לך סטטיסטיקות אחרות — בבקשה.

בעלי הכסף הפנוי — ויש כאלה, אתה לא תכחיש — יכולים להקדיש חלק גדול מהכנסתם השוטפת להגדלת הונם בזמן קצר וגם לצרכיה ולביקושים במקום לחיסכון לזמן ארוך ולהשקעה בייצור. כל זאת בלי לשלם מס רווחי הון.

מדיניות מונטרית זו מגדילה את הפערים בהכנסות. אתה לא יכול להכחיש את הנתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ושל הביטוח הלאומי על גידול הפער. איך בכל זאת גדל הפער בזמן הקפאה ובזמן המיתון?

חלק מהחברות הסתכנו בהחלט בגלל האשראי הגבוה. מפעלי חקלאות נמצאים בצרות. לפי הצפוי, כאשר מפעלים קורסים ומתמוטטים, זה עלול לפעול כבומרנג נגד יציבות הבנקים. וזה אמור גם לגבי יצרנים שעובדים ליצוא.

אדוני השר, אין ספק שיש יצרנים העולים טרמפ על מדיניות זאת ומשלמים שכר רעב ומעזים לטלפן לביטוח הלאומי ולשאלו כמה הם צריכים לשלם כדי שהשכיר שלהם, העובד שלהם, יוכל גם ליהנות מהכנסת הכנסה. נדמה לי שאתה שמעת זאת במו אוזניך. שמענו זאת מהביטוח הלאומי. כל זה מהווה "גול" עצמי למשק.

שמענו כולנו בימים האחרונים תוכנית של הורדת הריבית ל־4% — 6%. נדמה לי שזה לא עונה על הבעיה ותור הקונברסיה יגיע ואז זה יעלה הרבה מאוד כסף.

מדברים על הצורך בקביעת שכר מינימום כאחוז קבוע מהשכר הממוצע במשק. מדובר ב־50% לפחות, אך משום מה הממשלה מתנגדת לכך שחברי כנסת יניחו חוק כזה על שולחן הכנסת, ואילו היא עצמה, הממשלה, אינה יוזמת חוק זה.

עלי לומר, שאם הצעה כזאת לא תונח על שולחנו, בין שאני רוצה ובין שאיני רוצה לגרום לפיחות בהצעות אי-אמון, לא תהיה לנו ברירה אלא להגיש הצעת אי-אמון בנושא זה.

שכר המינימום ירד ל־29% מהשכר הממוצע במשק. יותר ויותר שכירים פונים לביטוח הלאומי כדי שישלימו את הכנסתם לפי חוק הכנסת הכנסה של הביטוח הלאומי, אותו חוק המחליף את חוק הסעד.

מגמת העוני גדלה בשנה הקודמת ב־40%. שנת 1985 לא הייתה, לכל הדעות, שנת ברכה מבחינה זאת. להיפך, הקיטוב גדל בשנה האחרונה. הברכת המשק בעזרת שחיקת השכר לא הבריאה את המשק, ולעומת זאת — היא החליאה את החברה.

הקוטביות נגרמת לא רק על-ידי כך שעניים נעשים עניים יותר, אלא גם על-ידי כך שעשירים נעשים עשירים יותר. שוב, נתון שלא אני המצאתי אותו: הכנסותיו של העשירון העליון גדלו ב־10% בשנה האחרונה והכנסותיו של העשירון התחתון ירדו בשנה האחרונה ב־8%.

מי נמצא בעשירון העליון? מי נהנה מאותם פירות השחיקה בשכר? המשק? המציחה הכלכלית? אתה יודע כמנני, אדוני השר, שלא.

שמעתי את מזכיר ההסתדרות אומר, כי בכנסת הוואת יש לובי להון אבל אין לובי לשכר. אני מצטערת מאוד על שאין פה אף לא חבר אחד מהמערך, אבל אני מצפה שגם בממשלה יהיה לובי לשכר.

לצער, לפעמים אין גם לובי לייצור. כולם טוענים שממדי המשבר בתעשייה, בייצור ובתעסוקה, כל אלה לא היו צפויים למי שתכנן את התוכנית הכלכלית. אני שואלת: הכיזד? גם שחיקת השכר לא היתה צפויה? אם כן, למה באו עם צויר חירום? למה מנסים עתה לחפש פטנטים כיזד לא לשלם תוספת יוקר לפי הסכמי העבודה אלא להמיר זאת בהקלות מס?

עלי לקבוע, כי כל אלה היו חלק מהתוכנית לייצוב המשק. ורא כי טוב, הפך השכר הנשחק מכשיר להתעשרות. השאלה היא רק התעשרות של מי.

כולם יודעים שהממשלה הורידה את השכר, אבל לא רוצים להודות שזה נעשה במקום להוריד את הריבית. המפעלים, כדי להתקיים, "תוססים" בשכר ומשלמים לבנקים ריבית. שחיקת השכר לא הורידה את עלות הייצור, אתה יודע זאת, ולא הורידה את האינפלציה. הראיה — המדד האחרון. אני לא יודעת, אני מקווה שזו היתה איזו התפרצות. מה שפונה מן השכר עובר לריבית. זה גם לא שיפר את כושר התחרות של הייצור הישראלי ביצוא. כל זה לא מצא את פתורנו. מכל מקום, לא שמעתי, אולי זה קיים, אולי אתה תעמיד אותי על טעותי. אין יצואן שמייצא היום יותר בזול בגין שחיקת השכר.

לפי שיעורי הריבית היום, כדאי לצרוך ולא לייצר. כך טוענים לפחות היצרנים. היצרן שמחיריו מוקפאים לשלושה חודשים — כך הם טוענים — משלם ריבית של קרוב ל־50% אגורות על כל שקל. המערכת המונטרית חזלה לתווך בין תוסכים לבין לווים בחלוקת העושר הלאומי. שכבה אחת אוכלת את פירות עסקיה הפיננסיים ומגדילה באופן ניכר את התוספת הריאלית בהון הנצבר והולך, ושכבה אחרת אוכלת את חסכוניותיה הדילים וגומרת את החודש באובדן רפט.

שמציעים בזמן האחרון. וכוונתי להורדת נטל המס. האם זה נכון? אשמח מאוד אם תאמר שזה לא נכון. האם מדובר על הורדת מדרגת המס הנמוכה מ-20% ל-15%, וזה הולך בד בבד עם הורדת שיעור השכר הנמוך שממנו משלמים את המינימום או העלאת השכר הגבוה שממנו משלמים את המקסימום? זה מעניין אותי מאוד. כי אם זהו הפתרון, שיורידו את שיעור המס במקום לתת תוספת יוקר או לפי איזו-עסקה, אנחנו יכולים להגיע למצב כזה שהשכר המינימלי יהיה אף נמוך יותר.

אני מדרגת על כמה דברים. אדוני השר, האם זה נכון ש-90% מהחיסכון הפיננסי מגיע לכיסם של בעלי נכסים פיננסיים כבדים כרווח נקי, בלי להתאמץ, בלי להשקיע, בלי לתרום לצמיחה כלכלית? אם זה נכון, הרי שיש שליש מבעלי החסכונות מחזיקים רק 10% מהנכסים הפיננסיים ושליש אחד מחזיק בכל יתר ה-90%, אם זה נכון. אלה המספרים שמתפרסמים. אם כן, אלה הם בעיקר מן הפטור במס ששוויו 430 מיליון דולר.

יש לי נתונים על כוח הקנייה של השכר בארץ. ראיתי טבלה מדהימה, שלפיה כוח הקנייה של השכר בארץ, בתל-אביב, הוא כמו בסן-פאולו, ואני יודעת מה זה סן-פאולו ומהו השכר שם.

אדוני השר, במקום לשחוק את השכר תוך שמירה על הנכסים הפיננסיים, יכלה הממשלה לשחוק את השכר לא 30%-40% וכלי צווי חירום, בהסכם עם ההסתדרות על שחיקה נמוכה של 5%-10%, לקבוע ריבית נמוכה של 40% במקום 60% ולהטיל מגבלות ומסים על הנכסים הפיננסיים הנזילים. כך היתה נמנע גידול הפער.

אני מסיימת כזה, שהתרוששות של הרבים מול התעשרות של המעטים זוהי נוסחה. אני יודעת, זה נשמע כססמה, אבל הייתי רוצה שאחיה לנאום נתונים שמעמידים את כל הנתונים על האלה על הראש ותשכנע אותנו שהנוסחה הזאת איננה נכונה בזמן ביצוע התוכנית הכלכלית של הממשלה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת חייקה גרוסמן. דברי תשובה לכבוד שר האוצר, בבקשה.

שר האוצר י' מודעי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הדוכן הזה התרגל למצעד של בעלי תביעות — תובעי שכר, תובעי רווחים, תובעי תקציבים, ואני שומע פה אפילו הערב צעצועים לימים הטובים, כאשר היתה היר פתוחה וכולם קיבלו מקרן השפע. 1982, 1983, תקציבי בריאות מרשימים, תקציבי רווחה מרשימים, משכורת כשיאה, תקציב מדינה בשיאו עם גירעון של 20%, 18%, 12%. אני מרגיש, שאני צריך להתגונן. מדוע היינו צריכים להפסיק את החלום המתוק הזה, את המציאות הנעימה הזאת, שלכולם היה? העובדים לא התאוננו על שכר, החלשים לא התאוננו על אי-יחסי, אפילו שרי הממשלה היו מאושרים, הכול קיבלו את הכול.

אני מבין, שכאשר צריך לתבוע, טוב להתעלם מהתוצאות של התביעה הזאת. שאם לא כן, מהי ההצדקה לתבוע גם לצרכים שהם צודקים? התוצאה היתה ועדיין היא הסכנה, שאומנם כולם ייהנו, אכול ושתה, אבל מה מחר? וכולנו היינו קרובים מאוד למחר.

היום העלו שני חברי הכנסת נושא שונה באופיו. הפעם הם לא תבעו יש מאין, הם אמרו: קח מכאן ותן שם. זוהי כבר תביעה הרבה יותר הגיונית.

לפני שבועות אחדים הציע נגיד בנק ישראל לממשלה לקצץ עוד אשראי ב-500 מיליון דולר, או להוריד את האשראי. הוא תולה את הצלחת התוכנית הכלכלית — ואני רוצה לדעת אם גם אתה תולה את הצלחת התוכנית הכלכלית — בירידה דרסטית בשכר הריאלי. בריסון הביקושים ובריסון מונוטרי. אני מדברת על השכר הריאלי. כל אלה, לדבריו, קשורים ברמת ריבית גבוהה. כל המוטוטות במפעלים הגורות לאבטלה מקורה, לדבריו, בניהול כושל ולא בריבית גבוהה.

אדוני השר, יש להבין כי גם האבטלה היא חלק מן המשחק. אני לא אמרתי כוועדה שזה בכוונה תחילה, שזאת היתה מטרה בפני עצמה, אבל אין משיגים השלמה של העובדים עם הורדה דרסטית של השכר אם לא בעזרת אבטלה?

מי ומי בין המפעלים המתמוטטים — אין קוראים להם, כל ילדי הפלא של המשק הישראלי — "סייטקס", "אליסינט", דנות, לא אפרט, הם באים אליך וראי עם הצרות האלה, ואתה יודע, מפעלי יוקרה לאומיים כמו צייט, מספנות ישראל, רסקו, קיבוצים ומושבאים, כולם בצרות. יש להם חובות בהיקף של 1.5 מיליארד דולר. רשימת המפעלים המסובכים בצרות מדהימה, שלא לדבר על "סולל בונה" ואחרים. אינני רוצה לפרט יותר, חבל לי על אותם מעטים המשתחפים כאן בדיון.

אם זה נכון, בתחילת השנה נקלעו לקשיים רק 262 חברות, בסוף ספטמבר — 1,178. אם כל אלה יתמוטטו, יפוטרו עוד 10,000 עובדים. זה נכון? אני יודעת, אני שואלת, כך כותבים. כך מפרסמים. כולם מבקשים הסדרי אשראי מיוחדים, ובנק ישראל מתנגד להסדרים אלו. הפחד של הבנקים הוא פשיטות רגל ובריחת בעלי החוב. אנחנו מכירים את הפתרון — כונס הנכסים.

לעומת כל אלה, בעלי נכסים פיננסיים זכו ברווחי הון של מאות מיליוני דולרים מאז תחילת התוכנית הכלכלית החדשה של הממשלה. חבר הכנסת רן כהן הביא את הנתונים, אין לי נתונים אחרים: פק"ם, תפ"ס, פת"ם, תעודות מק"ם ואיגרות-חוב. באמצע אוקטובר הם הגיעו ל-7.1 מיליארדי דולר, עלייה של 700 מיליון דולר בתוך 3.5 חודשים. באותו זמן היתה שחיקת השכר הריאלי ב-30%. אין ספק שבנק ישראל מימן חלק גדול של רווחי ההון של הציבור, של מחזיקי העושר הפיננסי.

לפני שבועות מספר הזרים בנק ישראל לבנקים המסחריים 150 מיליון דולר בחור תשלום ריבית לבעלי פיקדונות שקליים. כתמיכה בשערי הריבית הגבוהים. הם ימשיכו להתעשר, השכר ימשיך להישחק, האבטלה תמשיך לתגדל — אמרו שבחורש האחרון האבטלה גדלה ב-10%. השכרים משלמים את מלוא מחיר ההתעשרות. אפשר להוסיף לשכירים גם חלק נכבד של הסקטור היצירני. מול חלוקה כלתי צודקת של הנכסים הפיננסיים ומול הצבר הון בשוק החופשי צריך — אני יכולה רק לתת לך עצות, אין לי שום כוח הכרעה והחלטה — לעשות את אלה: 1. שער ריבית נמוך יותר למען תוכנית פיתוח והשקעה בייצור שתשואתה גבוהה משער הריבית; 2. כדאיות החיסכון לטווח ארוך, במקום נזילות וצריכה עודפת.

שר האוצר י' מודעי:

מה היתה ההצעה הראשונה?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

להוריד את שער הריבית לצרכים מסוימים, אינני אומרת שצריך להציף באופן טוטלי את השוק.

אדוני השר, אינני יכולה שלא להתחייס לפטורים

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
זה לא חדש.

שר האוצר י' מודעי:
זה לא חדש, זה רק לא נכון, לא מוסרית אלא עניינית ומהותית.

חשבתי שאולי זוהי ההודמנות לנסות פעם אחת להבין יחדיו את המערכות הכלכליות. כל אחד צודק בתביעתו הספציפית. אולי לא כל אחד, הרוב, אבל, בשילוב של המערכות איך משפיעה תביעה צודקת אחת על תביעה צודקת אחרת, אם אין כוונה לתת יש מאין — זאת יש להבין.

הערב יש לנו לכאורה איזו משוואת פלא, שיכולה לקחת מן העשירים או מן המתעשרים ולתת לעניים, או לאלה שהולכים ונעשים עניים. מי יכול לעמוד בפני תביעה כזאת?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
שר האוצר.

שר האוצר י' מודעי:
לא. זה היה ניסיון בדיאלקטיקה להציג כך את שר האוצר, מפני שלגביכם העניינים פשוטים לגמרי: קח מכאן ותן שם. ומה פשוט מזה? ולשם גיבוי מביאים נתונים חלקיים, מקוטעים, לא עם המסקנות שלהם, לא עם ההשלמות שלהם.

התכוננתי להתזיק אתכם הערב שעה ארוכה, אבל, אדוני היושב-ראש, אני חושב שמהשקעת מאמץ כזה אדם צריך לצפות גם לתשומות. ועל-פי הכיסאות הריקים נדמה לי שאעשה בכך עוול לעניין, ובמידה מסוימת עוול לעצמי, ואני עוד באמצע יום עבודה, באחיל-לכאן משיבות, אשמח מאוד אם הנושא הזה יחזור לדיון במליאה. אבל היום אני רק רוצה להשיב כאורח טכני על ההצגה של הנושא ועל ההצעות שהועלו כאן, חלקן על-ידי הסבר לתופעות שאינן מצדיקות אותו וחלקן על-ידי השלמת המידע שמראה תהליכים ולא בדיקה נקודתית.

אילו בדקו כל אחד מאתנו ברגע מסוים לא מוצלח, היו אומרים: איזה אדם מוזר הוא זה, הוא עומד כפוף, אבל זה מקרי. אילו עקבו אחרי תהליך היו רואים לאן התהליך הזה מוביל ומדוע יש אתנחתות ואפילו נסיגות בתהליך הזה. ואני רוצה לדבר מנקודת מבטם של המציעים, ואיני מתנגד לה. רק אדם חסר בינה יתמודד בהתעשרות של עשירים ובכרסום שכרם של העניים, או רשע, או מומר להכעים.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):
או שלושתם גם יחד.

שר האוצר י' מודעי:
אבל יש פעמים שאינך רוצה בתוצאה והתוצאה נכפית עליך מכורח הנסיבות. ואתחיל בשוק ההון.

יכולתי לעמוד כאן ולהסביר לחברים הכוודים היושבים בבית, או לפחות להתחלק אתם במחשבה אם לא להסביר, שאנחנו בנינו שוק הון אדיר. המדינה הזאת חייבת לאזרחיה סכומי עתק נזילים ולא נזילים בשיעור של תוצר לאומי גולמי של שנה וחצי. היכן המשאבים הללו? מה ייצרנו אתם? היכן המקורות שהם צריכים להתזיר לנו תמורת החוב האדיר הזה? את זה אכלו אזרחי מדינת ישראל, עשירים ועניים כאחד.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
מתי?

שר האוצר י' מודעי:

במשך שנות השפע המדומות, כאשר התוצר הלאומי הגולמי עלה ב-12% בשתיים-עשרה השנים האחרונות — לא שבע אלא שתיים-עשרה — והמת החיים עלתה ב-28%, מי שילם את ההפרש? מי? אינני מדבר על סיוע החוץ, אלא מעבר לזה, כי ההוצאה שלנו כאן היתה הוצאה שקלית. ניפחנו את הכרסים שלנו, והכרסים הרחבות והמורחבות האלה תובעות מזון כל הזמן, וזה כואב אם אתה משאיר אותן כאשר חצי בלען בהן. זה מציק.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אתה מדבר בהכללה. כאשר אני בא משכבות שהן כמעט רעבות, שטובלות מתחת-תווה, אי-אפשר לדבר בהכללות. כולם השמינו והתנפחו? יש מי שהשמן יוש מי שלא השמן.

שר האוצר י' מודעי:

לא אדבר בהכללות, עוד מעט אתן נתונים. אבל אינני רוצה שהנתונים ייפלו על נקודה, אלא על ראייה כללית.

דבר אחד אין בתוכנית הכלכלית: היא לא באה להקטין את הקיטוב החברתי-הכלכלי. אין לה עוצמה כזאת. אי-אפשר לתבוע מתוכנית שהופעלה על סף תהום, שיהיו בה כל השיפורים האפשריים במשק ובחברה הישראלית. אם מישוה יודע לעשות זאת, הוא מוזמן.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
לא צריך להגדיל את הקיטוב.

שר האוצר י' מודעי:

היא הגדילה רק במקומות שבהם אין ברירה, ואתן את הנתונים. אבל אם אומרים לי שיש רעבים — האם לא היה קיטוב במדינת ישראל בשנים קודמות, וקיטוב חמור מזה? אנשים גרו בבדונים. זה חלק מההיסטוריה של הדור הזה. אנשים גרו בצפיפות של 4.4 נפשות בחדר. היום הצפיפות היא 2.3. האם אלה רק העשירים? המוני העם, דלת העם — לא? מסתכלים, ואם רוצים רואים את חצי הכוס הריקה.

עכשיו נעבור לנתונים ריאליים. זה הרבה יותר משמעותי. אמרתי שבשלב הצמיחה של התוכנית הכלכלית יהיה מאמץ בכיוון זה. בשלב הבלימה היא לא נועדה לצמצם את הקיטוב הכלכלי, היא לא נועדה לעשות חלוקה מהחלק הקדמי של האוטובוס לחלק האחורי: היא נועדה להביא לכך שכל האוטובוס כולו לא יירד לתהום, והוא היה בדרך לכך.

אני מציע לחברי הבית שלא לחלק עדיין את עור הדוב. הדוב של האינפלציה ושל אובדן הרזרבות במטבע-חוץ עדיין חי, והוא עדיין מסוכן. הקדמתם קצת בתביעות של סגירת קיטוב.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מי הקדים?

שר האוצר י' מודעי:
לא אתה, פלוני הקדים.

הי"ר א' נתמיאס:

חבר הכנסת רן כהן, חקשיך לדברי השר, הוא משיב על ההצעות.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
השר הגדיל היטב את מה שאמרנו: איננו מסכימים ששכבה אחת בעלת יכולת תתעשר והשכבה השנייה תהיה ענייה.

רמזות שכן אמר ראש הממשלה — איש לפי יכולתו. כאשר יש עשירים מופלגים, אם תטיל עליהם מס על רווחי ההון, ואפילו כפול, משולש, אתה לא יכול לקחת מהם יותר מרווח ההון, והם עדיין עשירים מופלגים. עדיין יתרמו לביקושים, אם ירצו, יותר ממאה או מאلف מקבלי שכר נורמלי ממוצע. אנחנו רוצים שהם לא ירצו, והדרך היחידה לכך היא, לעשות שבשלב זה כדאי יהיה להם להיצמד לחסכוניות שלהם. הלוואי שיכולנו לתת להם תשואות גבוהות מספיק לחסכוניות לטווחים ארוכים, אבל התנאי לזה הוא משק יציב. שום אדם לא יסכים להפקיד את כספו אפילו בחשואה הכי גבוהה שנציע לו אם הוא אינו יודע מה ילד יום.

לכן, המאמץ שלנו הוא לייצב את המשק, להבטיח לו שגם אם הוא ישיקע את השקל הזה צמוד-מדד לתקופות ארוכות, השקל יישאר בערכו המלא, כי המשק יהיה יציב. כל זמן שלא נבטיח לו את זה, לא יהיה אפשר להפוך הפקדות צורות להפקדות ארוכות טווח. לכן אנחנו משלמים מס עובר להון. נכון, זו המציאות הישראלית היום, ואיש איננו יכול לטאטא את המציאות הזאת אל מתחת לשטיח. אבל אנחנו עושים את זה, מפני שכלי הבלימה הזאת לא תהיה לנו תקומה. אפשר היה להמשיך את החגיגה, ברגע שנייצב — אני אומר את זה באוזני בעלי ההון, כי הם לא יצאו נזוקים — ברגע שנייצב יהיה כדאי להם, על-פי שיקוליהם, לקבל תשואות הרבה יותר נמוכות ועדיין להיצמד לשקל הזה. מפני שבהצמדות אחרות יש סיכונים אחרים.

על רקע זה, מה הם הנתונים הראליים, מה הם הנתונים האמיתיים? המעבר של הציבור מנכסים צמודי מטבע-חוץ לנכסים שקליים העמידו אותנו בפני צורך. היינו מוכרחים לעשות פיתוח, כי אם לא כן, כל אוצרותיה של המדינה לא היו מספיקים כדי לתמוך ביצוא. היינו מוכרחים, ואז, בצדק, צמודי מטבע-חוץ עברו לצמודי שקל וזכו בהטבה שאתה אומרת, זה נכון. אבל איך אתה יכול לעשות את זה אחרת? אחרת יהיה קצוץ מדינה גירעוני, תעודד יצוא בסכומים אלה, גם הכסף ייעלם וגם התוב לא יקטן. בתרנו כפחות רעה משתי האלטרנטיבות.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, אתה מרשה לי לשאול שאלה?

שר האוצר י' מודעי:

המעבר של הציבור מנכסים צמודי מטבע-חוץ לנכסים שקליים והצורך לספוג בשלושה חודשים בלבד גרם לתוספת הוצאות של 150 מיליון דולר לבנק ישראל.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ברביבות.

שר האוצר י' מודעי:

ברביבות ובהגדלת ההטבות, ובלבד שיבואו, כי התחליף שלהם היה להתגפל על שוק הסחורות: לא רוצים יותר צמודי מטבע-חוץ, רוצים פריג'דרים, רוצים כלי רכב, רוצים חגיגות. ואז כל המאמץ שלנו בתוכנית הכלכלית עולה על מוקש בתחילתו.

שילמנו מס עובר. אם אתם רוצים יותר מזה, זה לעשירים, לצמודי מטבע-חוץ. לקשישים שהחזיקו במניות הבנקים לא שילמנו מס עובר ובלבד שלא יתגפלו על שוק הסחורות? אותו מס עובר, אותם הפרשים, אם לא תמזוד אותם נקודתית. בכלכלה, במשק, מי שמזוד נקודה הוא מי שמזוד את גובה הבית רק עד לגובה שהיד שלו יכולה להגיע. בתהליכים הכלכליים אין שום הברל בין ההטבות שנתנו לקשישים בעלי

שר האוצר י' מודעי:

נכסי ההון המצויים בידי מי שהם מצויים לא הפכו לערכים ריאליים. הם הפכו לחוב המדינה לאורחיה. ומטבע-הדברים, מי שהיו לו יותר משאבים להעמיד לרשות המדינה יקבל יותר תשואות, כי אלה הם חוקי המשק החופשי. אי-אפשר לצפות שמי שהלווה למדינה כאשר היא היתה זקוקה לכספו סכום קטן יקבל פרוגרסיבית תשואה יותר גדולה. זה לא מתקבל על הדעת. אין חוקי כלכלה כאלה. אבל הקושי הוא, וזהו הבעיה שלנו, שגם לגבי המלווים הגדולים וגם לגבי הקטנים — אין לנו מקורות שמהם נחזיר להם. מנין ניקח? האם זה הושקע בהשקעה יצרנית? זה הושקע בהעלאת רמת החיים, שהיא רק חלק מחשומות ייצור. רמת חייו של העובד היא חלק ממה שהוא יכול להקדיש לו במאמציו, אבל זה איננו הכול.

רוב הכסף הזה נאכל, והוא נאכל ברמת חיים, וכולם נהנו ממנה. לא רק מגזר אחד. כשאני עושה היום אנליזות של המגזר החקלאי או של מגזר השירותים, זה סיפור שמצבם הוא כפי שהוא בגלל הריבית הגבוהה. לפני שחלמו על ריבית גבוהה הם היו פושטי רגל. אלא מה, הם יכלו לגלגל. בתוך הגלגל הענקית הזאת של כוונת האוויר הגדולה, גם הם התגלגלו.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

— — —

שר האוצר י' מודעי:

חשאלי אותם. היום היו אצלי אנשי הקיבוץ הארצי, נתנו לי שקפים שלהם. כמשך שעה וחצי.

כאשר נפסקת תגינה, גם החוגגים מפסיקים לחגוג. אתה לא יכול להפסיק תגינה ושהחוגגים ימשיכו, החוגגים למיניהם ולסוגיהם. איש לא טמן ידו בצלחת. עוד לא ראיתי את המתנזרים מכל חוג שהוא.

נוצר החוב הזה. אני בא לכפייה שיש לנו במערכת הכלכלית שלנו. בלימת אינפלציה פירושה צמצום הצריכה והביקושים קודם לכול. אין טכניקה אחרת. שום בלימה של ביקושים לא יכולה להיות כשעל ראשינו הר אדיר כזה של חסכוניות נזילים. כל מאמץ שלא נעשה — נבטל שכר לגמרי, הרי השכר הוא רק חלק מהתל"ג, ופה עומדת ערמת תביעות, כוח קנייה של תל"ג וחצי. גם אם נביא את השכר לאפס, נביא את הרווחים לאפס, נביא את התשואות להון לאפס, רק חלק מההון הזה נופל על הביקושים — ויש לך גידול של ביקושים, לא הקטנה: יש לך דלק על האינפלציה, לא קצף לכיבוי.

לכן צריך לשלם את המס, כדי שההון הגדול הזה לא ייפול עלינו בעת שאנחנו וזחלים החוצה מחלים שעשינו מהכלכלה שלנו, חלי עפר. מה אתם רוצים, לצמוד בראש זקוף דרך המחילות הללו? צריך לשלם מס עובר להון, מפני שהוא מחזיק אותנו, לא אנחנו אותו, והוא לא עשה את זה אלא כדי לסייע למדינה שהרחיבה והשמינה. לכן אנחנו מוכרחים לשלם תשואות גבוהות להון ומתחננים לפנינו שיסכים לקבל את התשואות הגבוהות ובלבד שלא ייפול על שוק הביקושים.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

שישלם מס.

שר האוצר י' מודעי:

כן, שישלם מס. יש מיסים שמשלמים מסך כל ההכנסה, מה שאת מתכוונת זה לא שישלם מס, אלא שישלם חלק מההון, כי מס הוא משלם, התשואה מצטרפת להכנסתו. אלא שאת אומרת כי המס לא עושה אותו פחות עשיר, הוא רק עושה אותו מתעשר בקצב יותר קטן. זה נכון, הרי אני יודע מה הכוונה.

אנשים אידיאליסטים מאוד, שהתיאבון שלהם היה גדול, והעניינים שלהם היו גדולות יותר מקיבתם. אלה היו חוזרים אחר-כך אל הממשלה ומבקשים שתושיע. האם ברווחים הם היו מוכנים להתחלק?

אני מבקש להזכיר כאן, אף שזה אינו צידוק, אבל מרבית הציבור בישראל, ובכלל זה השכירים, הוא בעל נכסים פיננסיים. מדובר במאות אלפים. אם יש מאות אלפים בעלי חיקי חיסכון, כאלה שהחיסכון נכפה עליהם וכאלה שעשו את החיסכון מרצונם — לרבות קרנות השתלמות — הרי הם נהנים מרווחי ההון. האם החיסכון שלהם אינו מוצמד? האם החיסכון שלהם אינו מקבל ריבית? וגם אליהם אנחנו מתחננים: נשלם לכם יותר תשומות, אל תוציאו היום את הכסף כדי להתנפל על שוק הסחורות, ובניגוד לעצותיהם של כמה חברי כנסת מכובדים — הציבור מאמין. היום הציבור נצמד לשקל. ואילו אני לא הייתי מאמין שהייעוד של הציבור בתוכנית הכלכלית הוא ייעוד של אמת ויש לו סיכוי רב להצלחה, לא הייתי מעז לעמוד לפני הציבור וגם, לא לפניכם כאן. לא צריך לכרסם בכל עשייה. לא צריך תמיד למצוא את המגרעות. ולא מפני שזו הפרה של שליחות חברי כנסת. הרי איננו מרברים כאן בחדר סגור. הציבור שומע שהוא מקופה, שלוקחים ממנו ונותנים לעשייתם.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הוא איננו יודע את זה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
הוא איננו יודע שיש לו שכר שהוא שכר רעב.

שר האוצר י' מודעי:

הרי נציגי הציבור היו שותפים לתוכנית הכלכלית, נציגי הציבור הזה. בחודשים הקרובים, לאחר שנגרש שההתייבבות במשק, שתקבל ביטוי בשיעורי האינפלציה, היא התייבבות מבוססת, תרד הריבית הריאלית עוד יותר ותתייצב על הרמה המקובלת בארצות מתקונות. את המס שילמנו, ואולי לחקופה מסוימת עוד נצטרך לשלם. אחרי שנייצב את המשק, אין לנו שום סיבה להעדיף את התשואה להון על התשואה לעבודה. להיפך. וזה לא בשל מספר הבוחרים שהם בעלי ההון מול מספר הבוחרים שהם העובדים. זה משום שאם אנחנו לא ננהיג כאן תהליכים של כדאיות למאמץ, ואני מסכים אתכם שהמאמץ בתשואות להון הוא לאין שיעור קטן יותר, אבל היה מאמץ לעשות את ההון הזה, אלא אם כן אתם טוענים שהוא כולו גזול.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אתה טוענת. לא אני.

שר האוצר י' מודעי:

אני אמרתי, אתה טוענת, שבאשר להון הקיים, מישוהו עבד כדי לעשות אותו. אני יודע למי המדינה נתנה מתנות, לא בהכרח לבעלי ההון של היום; לא בהכרח. לכן, הייתי מציע שלא נתננו על השאלה מי הרוויח את הונו ביושר ומי לא. אמרתי שבשלב המעבר הזה אנחנו מוכרחים לשחרר אותם, כדי שההון שהם צברו, לא בגזל, לא יישפך על התוכנית הכלכלית וישים אותה לאל. את זה אמרתי. אבל יש הבדל בין זה לבין הצבירה של ההון. כי בשום פנים ואופן, בשום תהליך ובשום נימוק, אי אפשר להטות כפני בעלי ההון האשמות כלשהן. הם אפילו לא דרשו את הריבית הזאת, אני מבקש מהם שייקחו אותה, כי אין לי בירה. לא מפני שאני חפץ ביקרם.

אעבור לצד השני של המשואה — רווחי הון מול שכר.

אני מודה ליושב-ראש שגאל אותי מהצורך להיכנס לאספקטים השונים. היושב-ראש העיר לי שאם אני מתכוון

מניות הכנסים ולעיתרי ההון — ותיכף נראה איך זה מחולק — שעזבו את המט"ח ועברו להצמדה שקלית. האלטרנטיבה גם במקרה הראשון וגם במקרה השני היתה התמוטטות של השוק או התמוטטות של הרווחה, כי היינו צריכים בדולרים להביא סחורות להשיב על הביקושים של סכומים אדירים כאלה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
פה ספקולנטים ושם קשישים.

שר האוצר י' מודעי:

כן. אבל התופעה הפיננסית זהה לחלוטין. אתה אומר שאין הצדקה במקרה א' ויש הצדקה במקרה ב'. ואני אומר שמבחינה כלכלית הלוואי שיכולנו להימנע ממקרה א' וממקרה ב'. אבל לא יכולנו להימנע. אינני רוצה להתוכח אתך, מקרה א' אתה מקבל — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתה עונה לי עניינית, ואני שמח מאוד על הגישה. אבל יש בעיה שאתה לא רואה אותה. אדוני השר, אותו גלגל ענק שהתנפח בשנות השפע, כביכול, עליו לא הטלתם אפילו מיסוי קטן שבקטנים. הכרוזים שחטילו מס רכוש, אבל לא עשיתם מאומה בעניין זה, פרט למס על מכוניות.

שר האוצר י' מודעי:

הבית הזה קבע — ולא אני, ולא בהמלצתי, ואפילו לא הייתי אז שר האוצר — שלא יוטלו מסים אלא על הכנסות שוטפות, אם שכר ואם רווחים, ולא יוטלו מסים על קרן. אני חרדתי לגבי כל הנוגע לרכוש.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

לא היית אז בממשלה.

שר האוצר י' מודעי:

הייתי בממשלה, אבל לא הייתי בממשלה הקודמת לה, שלא עשתה את זה. היא זו שהתחילה לבנות את התהליך האינפלציוני, אבל אינני רוצה להתחשבן כעת. את היית תמיד באופוזיציה. סליחה, היה עשהיית כפנים. זהו הקטע.

הריבית הריאלית עלתה, אף שהיא ירדה נומינלית. מבחינה זו, אני מודה וחוזר ומודה, שהייתה למדיניות ריסון האינפלציה השפעה על חלוקת ההכנסות במשק בין שכר להון. זה נכון. הסברתי מדוע נאלצנו לעשות זאת. ומכל הוגי הדעות, האקדמאים ואנשי המעשה, איש עדיין לא בא להציע לנו דרך אחרת להיחלץ מצוואר הבקבוק הזה. גם לא אתם, הערב.

אני ממשיך ואומר, שההיבטים הדביטורית הריאלית הגבוהה פגעה בבעלי חוב נטו. זה נכון. במעלים רבים נקלצו לקשיים בגלל היתום חייבים נטו. אבל, גבירותי ורבותי, לעסק טוב אין חוב נטו גדול. להיפך, לעסק טוב, עסק שיש לו יסוד מוצק, ניהול טוב ועובדים טובים, אין חוב נטו. להיפך, יש לו וכאות. הרי הוא מרוויח באופן שוטף. אלה שלא ניהלו היטב, או שלא הורכבו היטב — אלה היו בעלי חוב נטו. הם גלגלו את החוב במשך הזמן, ולא הריבית הגבוהה פגעה בהם אלא הפסקת הגלגול. כי הנייר סובל הכול — היום אני חייב מיליון, מחר שני מיליון ומחרתיים שישה מיליון. מה אכפת? הרי זה רשום רק על הנייר. אבל כרגע שאינני מרשה למלווה לרשום אלא אומר לו: תגבה — הגלגל הזה נפסק. מחלום של נייר זה הופך למציאות כלכלית, ובמציאות אי אפשר רק להתחשבן. צריך גם ליישם — וזה הקושי של חייבים. יש עתירות של חייבים, מנימוקים טובים, מנימוקים של שליחות לאומית וגם מנימוקים של ספקולציה. מן הרמות הנמוכות ביותר, ביניהם

הכנסת ר' כהן וח' גרוסמן בסדר-היום של
הכנסת נחקלה.

היו"ר א' נחמיאס:

נתקבלה ההצעה לקיים במליאה דיון על הנושא שהעלה
חבר הכנסת רן כהן: הנתונים על צבירת רווחי הון של מאות
מיליוני דולרים בחקופת ההקפאה; ועל הנושא שהעלתה חברת
הכנסת חייקה גרוסמן: עלייה ברווחי ההון בצד שחיקת השכר
של העובדים.

להסכים לדיון בנושא במליאה. אין טעם לקיים היום דיון מקיף
מוקדם לפני דיון מקיף יותר שיחיקים במליאה. ואני מודה לו.
היו"ר א' נחמיאס:

תודה לשר האוצר. חברי הכנסת. אנחנו ניגשים להצבעה.
מאחר שהשר הסכים לדיון במליאה, כהצעת חברי הכנסת.
לפנינו הצעה אחת: לקיים דיון במליאה.

ה צ ב ע

ההצעה לכלול את הנושאים שהעלו חברי

ח. הצעות לסדר-היום

איי-הכללתם של שלושה כפרים ערביים בגבול הצפון כתקנות הנחות במס הכנסה

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת. אנו עוברים לסעיף הכא: איי-הכללתם של
שלושה כפרים ערביים בגבול הצפון. כתקנות הנחות במס
הכנסה. רשות הדיבור לראשון המציעים. חבר הכנסת מרדכי
בריאון. בבקשה.

מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנושא שאנחנו מעלים
כאן היה בדיון בוועדת הכספים, כאשר הביא שר האוצר לפני
ועדת הכספים תקנה הפוטרת כ-30 יישובים בגבול הצפון
כ-10% מס. תקנה זו הייתה קשורה לנסיגה מלבנון, והיא נתקנה
בגלל ההנחה שהעומס המתורש של הביטחון על יישובי הצפון
גדל, מצד אחד, ומצד שני, בגלל רצון הממשלה לעודד את
התושבים ביישובי הצפון בזמן הזה.

לצערי, אף שהעליתי את העניין גם בוועדת הכספים, לא
נתרצו אנשי האוצר לקבל את הערותינו, ואני רוצה להביא זאת
לפני המליאה. בתקווה שהממשלה תחקן את הפגם שפגמה.

מדובר בכך, שבתוך כ-300 כפרים, עיירות וערים בצפון,
כלל זה מעלות, נהריה וכמובן קריית-שמונה, שזכו בהקלה
הזאת, נכללו שני כפרים של מיעוטים, האחד הוא רחניה —
כפר צירקסי, והשני — חורפיש, שרוב תושביו דרוזים. אם
נבדוק את המפה מנקודת ראות של המרחק מהגבול נמצא, כי
נשמטו מרשימת הפטורים שלושה או ארבעה יישובים כסך
הכול, יישובים שרוב תושביהם ערבים מוסלמים או ערבים
דרוזים: תרשיחא; הסמוכה למעלות; גייש הקרובה לגבול יותר
מאשר חלק גדול מהיישובים שזכו להקלה הזאת.

אמנון לין (המערך):
גוש-חלב.

מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
תרשה לי לקרוא לכפר זה בשם שהערבים קוראים לו. יש
להוסיף עוד את הכפר פסוטה. יכול להיות, אינני בטוח, שגם
מעליא נכללת ברשימת הכפרים האלה, אבל לא בדקתי את
המפה.

שר התקלאות א' נחמקין:
לא.

מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אולי לא. שלושת הכפרים שהזכרתי אינם נופלים מבחינת
קרבתם לגבול מחלק ניכר של היישובים שזכו בהקלה זאת.

אנחנו מבקשים מהממשלה לחזור ולשקול עניין זה,
ולכלול את שלושת היישובים הערביים האלה בין מקבלי
ההנחה. הנימוקים שלנו הם אלו: א. הטענה הצורקת שעל

יישובי הצפון מוטל עומס ביטחוני נוסף. היא טענה נכונה
בחלקה. אך אין שום הבטח שקטיושות שתיפולנה אם
תיפולנה. על סאסא לא תפגענה גם בגייש, וכבר היו דברים
מעולם: ב. הממשלה השקיעה השקעות מיוחדות בנושא
הביטחון באותם יישובים שלפי דעת אנשי הצבא נתונים
כבעיה, אם בבנייה של מקלטות ואם בסיוע כמערך הביטחון
וכך הלאה. הפטור הנדון הוא כעצם עניין של עידוד התושבים.
נראה לי, ש-10% אלה לא עומדים ביחס ישיר להוצאות
ביטחוניות אלה, אלא הן קשורים יותר בהכעת עידוד, שאני
מצדיק אותה. שהמדינה מבקשת לתת לתושבי הצפון, אבל,
בעניין זה אין התושבים הערבים שונים במאומה מהתושבים
האחרים. אותם קשים שהם נחלת סאסא ואכזבים הם גם
נחלתם של פסוטה וגייש.

מה שמדאיג אותי איננו המקרה הספציפי הזה, אלא
הגישה עצמה. רבותי, אנחנו חיים עם מיעוט ערבי, עם קרוב
ל-700,000 בני מיעוטים. אני אהיה הראשון להודות בכך.
שכמצב הלאומי שבו אנחנו נחונים, כקונפליקטים שלנו עם
הפלשתינים ועם הערבים, אין אפשרות למנוע אפליות באופן
מוחלט. יש אפליות שהן כורה הנסיבות, ואיני צריך להזכיר את
כולן כאן. אלא אביא דוגמה אחת. אחד הדברים שהכבירו על
המיעוט הערבי, בעבר יותר ועכשיו פחות, הוא העין המפקחת
של גורמי הביטחון. אני הראשון להודות בכך, שבעונותינו זה
עדיין הכרחי והיה הכרח במשך שנים רבות. וזאת אפליה
ברורה. זה מטיל על המיעוט הערבי עומס נפשי גדול. וזו רק
דוגמה אחת. אפשר להביא עוד דוגמאות. אינני חושב שקל
לקחת מהגדר ערבי ולהעסיק אותו במפעל ביטחוני. הבעיה
היא בעיה אמיתית ריאלית. אבל, דווקא משום כך, ממשלת
ישראל חייבת לעשות כל מאמץ למנוע אפליה שאיננה נחוצה.
דווקא בגלל המצב הנוכחי צריכה ממשלת ישראל לעשות כל
מאמץ ולבחון את עצמה חמש פעמים אם האפליה שנוצרת היא
הכרחית באמת בנסיבות הקונפליקט. והנה לפנינו מקרה
מובהק המוכיח שהיא לא הכרחית.

לא מדובר כאן בסכומים גדולים. שלושה כפרים אלה מול
30 הכפרים שקיבלו הקלות במס, ביניהם גם ערים ועיירות
גדולות — זה כבר לא מוריד ולא מעלה לאוצר. הנוק שיהיה
לאוצר מכך איננו משמעותי כאן.

מה יחשוב ערבי בפסוטה? אני רוצה לטעון, שהצעד
שהמדינה נקטה במקרה זה מביא נזק לביטחון. הרי הכעיה של
ערביי אותם כפרים היא בדיוק השאלה באיזו מידה הם יאמינו
שזאת מדינתם. לא מדובר ככולם, אבל יש ביניהם כוודאי
צעירים הנתונים להשפעה זו או זו, והם עלולים לחשוב, שאולי
באמת המדינה הזאת מציקה להם שלא בצדק ולא לצורך, ולכן
כדאי אולי לעשות איזה מעשה. על מנת להרגיע את השטח, על

מנת להבטיח שהצעירים במקומות אלה יהיו נאמנים, לפחות כמובן הפסיכי, שיהיו אוחזים טובים, יקבלו את החוקים ויחשמו עליהם — לפחות מבחינה זו, שלא לדבר על הוזהות — הרי אנחנו צריכים לתת את ההרגשה שאין מקפחים אותם בשום דבר שאיננו הכרחי.

אני טוען שההשפעה המיידית שיש להוצאת שלושה כפרים אלה מן הכלל היא כרסום עמוק באמינות רצונה של ישראל לראות באזרחים אלה אזרחים שווים-מעלה, בלי שום סיבה וכלי שום הצדקה. לכן זה פועל נגד הביטחון, ונרמזה לי שהגיעה השעה שממשלת ישראל, במקרה זה וגם במקרים אחרים לעתיד, תשקול וחבין מדוע היא לא צריכה לעשות אפליה שאיננה הכרחית, תחזור בה ותכלול אח כל היישובים האלה לפי חפיסה אוניברסלית. לפי קטגוריה אוניברסלית של המחוק שלהם מהגבול. הדבר הזה אפשרי, ניתן לעשותו, הוא יהיה צודק ומועיל גם לביטחון הגליל היום וגם, לפי הבנת כולנו, לעתיד המשותף בינינו לבין אנשים אלה. שגרו שם מאות שנים ורצו שם עוד מאות שנים אחת ביחד.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה לחבר הכנסת מרדכי בר-און. רשות הדיבור, באותו
נושא, לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

כבוד היושבראש, כנסת נכבדה, קודם כול אני רוצה להביע הערכה גדולה לאופן הענייני מאוד, ההוגן, ולפי דעתי גם המשכנע ביותר, שבו הציג חבר הכנסת בריאון את הנושא. אני רוצה להציג את העניין מנקודת מבט נוספת, או להעלות היבט נוסף של כל התופעה הזאת. ולהלכיר את האחריות הגדירה הכנסת את מדינת ישראל כמדינת העם היהודי, הגדרה קצרה שאין בה אכזר, מפורש או משתמע, של אותם 700,000 אזרחים שאינם יהודים, ערבים בני העם הפלשטיני. שחיים כה באדימונות זו או רוצה להבחיר — משום שבבעיניי זה היה אדימונות — שאנחנו איננו מערערים על ההגדרה הזאת, איננו מערערים על הגדרתה של ישראל כמדינה יהודית או כמדינת העם היהודי. כל מה שביקשנו להדגיש הוא את הסתייגותנו מן ההתעלמות החוקתית — וחוקי־סוד, כפי שאנחנו מבינים, הוא חלק מחוקה שהולכת ומתרחקת — מנוכחותו של מיעוט ערבי חשוב. ועל כך אנו מצטערים.

אני יודע גם שהדברים נתפסים בצורה אחרת על-ידי אחרים. הייתי רוצה להציע שנתאר לעצמנו מצב דמיוני, שכנסת ישראל קם חבר כנסת ומציע הצעת חוק גזענית. בכנסת חוקי נייבנרג הידועים לשמצה. עד לפני זמן לא רב קשה היה להעלות את הצירוף של יהודי ונאצי. אבל אנחנו יודעים שהיום הדברים האלה אפשריים, ורק לאחרונה התייחסה הכנסת לאפשרות הזאת באופן מקיף ביותר. ובכן, לא צריך דמיון פרוע כדי לתאר מה היה מתרחש בבית אילו הייתה עולה הצעת חוק נאצית על סדר-היום. אני בטוח שכל הבית היה ממתיג ממנה. חברי כנסת מסיעות שונות היו מצהירים, כי דבר כזה לא ייתכן במדינת העם היהודי. בעלי יצרון וגם מי שאינו כבעל יצרון חזק במיוחד, כולם היו מטיחים בנאצים דברים כדבריהם. היו אמרים לו: אנחנו זוכרים ולא שוכחים. וכטור מתמשך היו חברי הבית עולים לדוכן, איש איש בתורו, ומוצהרים כי גם הנאצים התחילו בקטנות וגמרו בגדולות. התחילו בזוטות חוקיות וחוקיות, וגמרו בהפעלתה של מכונת הריכוז, הגירוש וההשמדה הנוראה מכל מה שידעה האנושות בתולדותיה, ואומנם, ראינו כיצד נהג יושיע ראש הכנסת ואין נהגו סגור כאשר נעשה ניסיון להעלות הצעתה של חוקים

כאמור, המהלך הזה כולו היה מהלך שאמור לחזק את היישובים שבספר הצפוני, אשר היו חשופים לפגיעות ועלולים להיות חשופים מחדש. מוכן שזה מהלך חלקי ומוגבל. מעבר לו צריכות להיעשות רייעשו גם פעולות נוספות, כגון בתחומי ההשקעות, בתחומי ההפשרה של חקציבים לכנייה ציבורית, בתחומי ההפשרה של חקציבים לפיתוח תעשייה ובתחומים אחרים שחלים על כל יישובי וערי ואזורי הפיתוח בישראל. שאינם כלולים או אינם קשורים במישרין אך ורק להחלטה שאתם עסקתם בה כאן בהצעות שלכם לסדר-היום, אשר יחייבו סיווג מחדש של אזורי וערי הפיתוח על-פי תפיסתה של הממשלה הנוכחית ועל-פי השינויים שחלו במהלך השנים האחרונות מאז נעשה הסיווג הקודם.

לא ארחיב את הדיבור יתר על מה שעשיתי עד כה. השעה מאוחרת והדברים כרוכים. אני מתנגד להעברת ההצעה הזאת לוועדת הכספים מחדש.

אמנון לין (המערך):
איזו הצעה?

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:
ההצעות של שני חברי הכנסת.

עדנה סולודר (המערך):
לי יש הצעה אחרת.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:
בבקשה. אני רואה טעם להפריד ביניהן. זו דעתי.

הבעתי את דעתי על ההתבטאות של חבר הכנסת פלד בעניין חוקי נירנברג: אני מתקומם נגדה, אני מסתייג ממנה, אני חושב שהיא לא היתה במקומה, אני מצטער עליה ואני חושב שגם הוא צריך להצטער עליה.

מתחיה פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
זאת היתה אי-הבנה. אני אמרתי שאילו היו חוקי נירנברג

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

אני הייתי מייצג באופן החבוי ביותר, בלי התנצחות וכלי עמדות קוטביות בין קואליציה לאופוזיציה, שהביטוי הזה בהקשר הזה אין מקומו מעל דוכן הכנסת. אני חושב שהוא משתמע שלא כהלכה ומתפרש שלא כהלכה והאסוציאציה שלו היא בלתי נסבלת בהקשר שאנחנו מדברים בו. מותר לי לחשוב כך. את דברי אלה אמרתי.

אני לא אתנגד להעברת ההצעה לוועדת הכספים של הכנסת לדיון חוזר, אם הדבר מקובל על כל חברי הבית היושבים כאן: אם לא, אפשר להסיר אותה מסדר-היום. אני אומר: חברי הבית הנמצאים כאן, ובראש ובראשונה שני המציעים, אם זה מקובל עליהם, אני מוכן להציע את ההצעה הזאת. אם זה לא מקובל עליהם, אציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה לשר הכלכלה והתכנון.

עדנה סולודר (המערך):
הצעה אחרת.

היו"ר א' נחמיאס:
כן, גברתי, בבקשה.

אני מציע כי נושא זה יידון במליאה, מן האספקט המסוים שבו העליתי אותו ומן האספקט הרחב יותר של חקיקה המפלה אזרחים מטעמים לאומיים.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מתחיה פלד. אני מזמין את השר גר יעקבי להשיב על ההצעות.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בשעת לילה מאוחרת זאת אינני רוצה ללכת בעקבות השר, שקדם לי פה כתשובות על ההצעות לסדר-היום, ולהשיב על ההצעות בקיצור, כפי שהוא נהג, ולכן אעשה זאת באריכות ואשיב רק במשפטים ספורים על ההצעות שהועלו.

וראי שאינני ממעיט מערך הטיעונים שנאמרו על-ידי חברי הכנסת בראון ופלד. אני מכין את המניעים שהביאו אותם להעלות את ההצעות האלה במליאת הכנסת. קצת כאב לי לשמוע את ההגדרות של חבר הכנסת פלד כאילו מדובר פה בחוקי נירנברג, לא פחות ולא יותר, או במשהו דומה להם, או בא עקבותיהם, או מקביל להם. במקומו הייתי בוחר מלים קצת פחות מרחיקות. לכת ובוחר אסוציאציות קצת פחות מזועזעות. כך היה עושה כל אדם שיש בו לפחות רגישות כלשהי למה שמעוררים חוקי נירנברג אצל כל בן-תרבות במאה שלנו.

לגבי התוכן אני רוצה להעיר כמה הערות: כוונת הממשלה, כאשר החליטה את ההחלטה הזאת בעקבות מלחמת לבנון ומה שקדם לה — ואני אינני בא כאן לטעון איזו טענה בעניין מלחמת לבנון, שכן דעתי בעניין זה היתה ידועה ברבים, אבל בעקבות מה שקדם למלחמת לבנון ומה שהתרחש במהלכה — היתה לחזק את יישובי גבול הצפון, את יישובי קו העימות, כפי שהם קרויים, מבחינה כלכלית, חברתית, ביטחונית ומוסרית-מורלית, על-ידי שורה של אמצעי סיוע שהממשלה חשמה לרשותם. מדובר באותם יישובים שהיו חשופים, והם חשופים אולי גם היום במידה זו או זו, להתנכלויות חיצוניות, שכן הרקע היה מה שקדם להחלטות הללו של הממשלה, בין שהרקע הזה, כאמור, היה מקובל עלי באופן אישי כתור חבר הכנסת, איש ציבור ואזרח, ובין שהרקע הזה נולד כתוצאה מהחלטות מוטעות של ממשלה שלא היה לי חלק ונחלה בה, לשמחתי. כמו כן, הוחלט לחזק את אותם יישובים המהווים חלק ממערך ההגנה המרחבית באזור הצפון.

הקביעה של חברי הכנסת, שיש פה אפליה ברורה, היא קביעה מרחיקה לכת ואפשר לחלוק עליה, שכן מה שהדריך את הממשלה היתה דווקא גישה של אי-אפליה, גישה שמקובלת עלי בכל חסות לגבי אזרחים לא-יהודים במדינת ישראל: וכל תופעה של אפליה היא תופעה שאיננה מקובלת עלי, ואיני יכול לתמוך בה. אבל פה היתה גישה שאמרה: היישובים הללו, שהם חלק ממערך ההגנה המרחבית והם חשופים להתנכלויות חיצוניות, שסבלו כתוצאה מפגיעות חיצוניות, ראויים לתמיכה יותר מיישובים אחרים.

איני בא לטעון שכל טיעון נגדי מופרך מעיקרו, או בא להציג את הטיעון הנגדי לטיעון שנשמע כאן: ואכן, שני יישובים לא-יהודיים נכללו, כפי שאתם בעצמכם ציינתם, בהחלטה הזאת, ובזמן הקרוב, אני מקווה — אני יכול לומר זאת גם על דעת ראש הממשלה, שהערב שאלתי אותו שוב אם זו עמדתו — גם תרשיחא תיכלל בהסדר הזה, משום שלא היה היגיון מלכתחילה, ודאי שאין היגיון עכשיו, שלא לכלול אותה בהסדר של ההקלה הזאת.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת. אני מבקשת להסיר את הצעתו של חבר הכנסת מתי פלד מסדר-היום. כתור חברת ועדת הכספים הייתי שותפה לדיון והערתי את הערותי. בין השאר לגבי כמה כפרים שנוכרו כאן, ובמיוחד לגבי תרשיחא — הייתי שותפה לדיון שנמשך ישיבות מספר בסוגיה הזאת — ואני מתקוממת נוכח הביטויים ונוכח ההשוואות שעשה כאן חבר הכנסת מתי פלד, ואני חושבת שיש גבול גם להשוואות. עם כל הרצון להביא נימוקים נגד העוול, נדמה לי שהשוואה היפותטית, בנוסח: "מה היה אילו היינו מקבלים. חס וחלילה, את אותם חוקים שעשינו מאמץ גדול למנוע את הבאתם לכנסת", היא מרחיקה לכת, ועל כן אני מבקשת להסיר את הצעתו של חבר הכנסת פלד מסדר-היום.

אני מצטרפת לעמדת השר לגבי ההצעה של חבר הכנסת מרדכי בריאון.

היו"ר א' נחמיאס:

את זה את לא יכולה להציע. את יכולה להציע רק לגבי הצעה אחת.

חבר הכנסת בריאון, אתה מסכים להעביר את הצעתך לוועדה?

מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מסכים, אבל יש לי בקשה לשר, שהמשלה תשקול, לפני שזה יעבור לוועדה, את הפרדת תרשיחא משני הכפרים האחרים.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:
זה אני יכול לומר.

ט. הצעה לסדר-היום

קיצוץ הסובסידיות לחלב והעלאת מחיר מוצרי החלב בעתיד

היו"ר א' נחמיאס:

אנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום: קיצוץ הסובסידיות לחלב והעלאת מחיר מוצרי החלב בעתיד, מאת חברת הכנסת אמירה סרטני. בבקשה, גברתי.

אמירה סרטני (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כבוד השר, חברת הכנסת עדנה סולודר — זה מה שיש לנו.

שר החקלאות א' נחמקין:
חברי העמקים.

אמירה סרטני (מפ"ם):
חברי העמקים ונציגי החקלאים.

לפני זמן מה התבשרנו כי האוצר מתכוון לקצץ בסובסידיות לחלב כ-75 מיליון דולר, שהם 50% מהסובסידיות שהיו נהוגות עד כה לחלב.

שר החקלאות א' נחמקין:
100%.

אמירה סרטני (מפ"ם):
100%.

היום כבר מדברים על קיצוץ טוטלי של כל הסובסידיות. נמסר לי מאיגוד מגדלי הבקר, שהמשמעות תהיה עליית מחיר

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת מתתיהו פלד, אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה?

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
מסכים.

אהרן נחמיאס (המערך):

חברי הכנסת, אצבע תחילה את ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת מרדכי בריאון, שלגביה יש רק הצעה אחת: להעביר אותה לוועדה. אני מעמיד הצעה זו להצבעה.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר

הכנסת מ' בריאון לדיון בוועדת הכספים

נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

לגבי ההצעה של חבר הכנסת מתתיהו פלד יש שתי הצעות: האחת — להעבירה לוועדה; השנייה — להסירה מעל סדר-היום. אני מעמיד את שתי ההצעות להצבעה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לדיון בוועדת הכספים — רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת — מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר

הכנסת מ' פלד לדיון בוועדת הכספים

נתקבלה.

החלב כ-25% בערך, ושוה ישפיע גם על מחירי מוצרי החלב. אינני יודעת כיצד זה מחייב עם הקפאת מחירים, בעיקר כאשר עד כה היתה הסובסידיה, עד כמה שידוע לי, ברמה של כ-30%. נכון, אדוני השר?

היו"ר א' נחמיאס:

סליחה, אני מבקש, לא דרשית.

אמירה סרטני (מפ"ם):

טוב, אנחנו פה בהרכב כזה.

ובכן, מדובר על 30% ומובן שלהעלאת המחירים תהיה השלכה על אלה שנוקטים בעיקר למצרכי היסוד וצורכים הרבה מצרכים מסובסדים.

הסבסוד ברמה כזאת משמש כעצם כלי לתכנון המשק. לקביעת מכסות החלב ומצרכים אחרים. בלעדיו אנו עדים לתופעות כמו התופעה שהיינו עדים לה לא מזמן — חגיגת העגבניות, מחיר העגבניות, החיפוש אחרי העגבניה הזולה ומחירים אסטרונומיים של העגבניות. כעת, כפי שנמסר לי, כתגובה על מה שקורה במשק, יש עודף עגבניות, יש הבשלה מוקדמת, וחקלאים אפילו נמנעים מלקטוף אותן כי זה לא כדאי להם. חברי הכנסת, המשק שלנו משוער לתכנון. לא ייתכן לשגע את החקלאים. היו סובסידיות, הן הורדו לאפס, והעלו לרמה גבוהה לא סבירה, הורדו שוב ועכשיו הן מתקצצות לחלוטין.

במרצות שנת הכספים הואת ל-100%, ובהסכמתי הורדת ל-25%. עקב התיסוף המלאכותי של השקל היא תגיע עד ל-20%. אין בכונת האוצר לעשות זאת במרצות שנת הכספים הנוכחית. זו הצעה לשנת הכספים הבאה. לכן לא יעלה מחיר החלב, אם תקוצץ הסובסידיה — בזאת חיכך אגו — בתקופת הקפאה. אם תימשך הקפאת המחירים בשנת התקציב הבאה, תהיה בעיה, אך אני מקווה שלא יקצצו בסובסידיה, על אף שההורדה לעיתון באה ממשרד החקלאות, היות שהאוצר הודיע לי שיש בכונתו להציע הורדת הסובסידיה בחלב עד אפס. עלי זה איננו מקובל.

אני מסכים עם חברת הכנסת שהסובסידיה היא אמצעי חנווני מצדן. בלי תכנון אין חקלאות במדינה מודרנית. זה גם אמצעי לייצוב מחירים ולאספקה סדירה. לכן ההצעה אינה מקובלת עלי, ואעשה כול שביכולתי כדי שהיא לא תעבור במתכונת הזאת.

הצעתי היתה והינה שנקבל סכום סובסידיה גלובלי למוצרים החקלאיים ונעשה בו שימוש בהתאם לצורך — עליה וירידה במחירים ובאספקת תוצרת. נעשה אז את המיטב בתקציב מינימלי. זו הצעתי. היא עדין לא נדונה, היות שהתקציב לא הונח כהצעה לדיון על שולחן הממשלה.

בזעמתי כאשר למצב בחקלאות הגעתי לגבול המותר בעיני בוויכוח בין חבר ממשלה, שהוא שר החקלאות, לבין חבר ממשלה, שהוא שר האוצר. עשיתי זאת היום בוועדת הכלכלה של הכנסת, ואני יכול לנהל ויכוח קשה ולעמוד על דעתי, אך אינני רוצה לעבור את גבול המותר. לכן קיימת בעיה. לא רק שאינני משלים עם המצב, אלא בכל הזדמנות ובכל פורום אני אומר את דעתי כאשר למצוקה שנקלענו אליה, שהיא תוצאה ישירה של כמה שנים שבהן היתה מדיניות, שלפי הערכתי היתה מביאה להרס מוחלט לו לא נקטנו כמה אמצעים כעת.

ליתר אני מסכים, כמוכן. אין מטפחים משק חקלאי מהיום למחר, אין עוד אפשרות לקצץ בסובסידיות. סובסידיות הן דבר שכולו חיובי למשק מודרני, ולכן אנחנו צריכים לשמור על רמת הסובסידיות, לפחות במתכונת הקיימת, אך אינני רואה טעם והיגיון לקיים דיון במליאה, כאשר יושבים בה הרבה פחות חברי כנסת מבוועדה. לכן אני ממליץ שנעביר את הנושא לדיון בוועדה, שם הדיון מרוכז יותר, עם משתתפים רבים יותר, ונדמה לי, שהיחס אליו אינו טוב פחות.

היו"ר א' נחמיאס:

לאיזו ועדה אדוני מציע להעביר את הנושא?

שר החקלאות א' נחמקין:

אני מציע להעביר את הנושא לוועדת הכספים, שהיא האחראית לאישור התקציב על כל מרכיביו.

היו"ר א' נחמיאס:

חברת הכנסת סרטני, את מסכימה להעברת הנושא לוועדה?

אמירה סרטני (מפ"ם):

כן.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. לפנינו הצעה אחת — להעביר את הצעתה לסדר-היום של חברת הכנסת אמירה סרטני: קיצוץ הסובסידיות לחלב ובעתיד העלאת מחיר מוצרי החלב — לוועדת הכספים, כהצעת השר. מי להצעה זו? אין צורך לשאול מי נגד, כי אין מי שמתנגד.

אינני רוצה לחזור ולתאר את תפקיד הסובסידיות. אני חושבת שהדברים ברורים וחד-משמעיים. ושביטול מוחלט של הסובסידיות יהפוך את המשק למשק כלי פיקוח והכוננה מצד אחד, ומצד שני יגרום לידידה בצריכת מוצרי החלב, דבר שיפגע בחקלאים עצמם.

עכשיו דווקא חוזרים במערב לפיקוח על החקלאות ולתכנונה. באירופה עושים זאת עליידי סבסוד וקביעת מכסות שמיות, ובארצות-הברית הממשלה קונה עודפי ייצור במחיר ידוע לכל, ולאחר מכן מכוננת ומתכננת את המשק, ואנו, מדינת ישראל, הולכים בדיוק בכיוון ההפוך.

גידול בקר איננו נעשה כהרף עין. יש לגדל את הפרה ולטפח אותה כדי להפיק ממנה לאחר מכן תנובה ראויה, אשר תצדיק את העבודה והמאמצים שהושקעו בה. כיצד זה מתיישב עם דיבורים על צמיחה במשק? אנו עדים, במקום לצמיחה, להרס של המשק החקלאי מיום ליום. אנו שומעים ויודעים כי משקים רבים עומדים לפני פשיטת רגל, גם מושבים, ושם המצב חמור ביותר, ואם קיבוצים, התנועה הקיבוצית גם היא איננה כמצב מזהיר. יש גם קיבוצים, אלמלא הסיוע של התנועות, היו מגיעים בוודאי לפשיטת רגל.

קראתי בעיתון — אינני יודעת אם זה נכון, והייתי שמחה לשמוע מפי השר שזה אינו נכון — שהסכום של 90 מיליון דולר שהובטח לא הגיע למשקים. כל עיכוב של יום מגדיל את החוב, מגדיל את הריבית ומקשה על החקלאים להמשיך ולהתקיים.

אינני מסוגלת בשום פנים ואופן להבין את המדיניות הזאת. כיצד אפשר לומר שכרגע אנו חיים בתקופה של בלימה וכאשר תגיע תקופת הצמיחה ננהג אחרת? איזה מין מדיניות היא זו? האם יהיה ממה להצמיח? מאיזו חקלאות חושבים להתחיל להצמיח משקים? איפה המבט לעתיד? איפה הראייה הבסיסית שאם רוצים להצמיח משק אסור לתת לו לגווע? ומדובר על משק שהיה משק לתפארת, עם הישגים חקלאיים כקנה מידה בין-לאומי.

יש לי טענה קשה אל משרד החקלאות. אני יודעת שהוא במצוקה, שמענו את השר מדבר מעל דוכן הכנסת ולבי היה אחו. אבל, שפה כנראה איזה שלמה, איזו הסכמה שבשתיקה. אם אין הסכמה שבשתיקה, היינו צריכים לשמוע זאת. אני חושבת שתפקידו של משרד החקלאות להיאבק נחרצות נגד כל פגיעה נוספת בחקלאות, לזעוק ולהשמיע.

אדוני השר, כאשר אני מסתכלת על החקלאים במדינה שלנו, מוזר בעיני שהתגובה שלהם היא קול דממה דקה. אני חוששת מאוד שזה ביטוי לייאוש העמוק הפוקד אותם ולחוסר האמונה שהשמעת קולם ומאבק ציבורי, או מאבק בכל דרך אחרת, עשוי להועיל להם.

אני מציעה לקיים דיון על נושא הסובסידיות במליאת הכנסת, כדי להבהיר את הדברים האלה בצורה רחבה יותר, תורה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת אמירה סרטני, לדברי תשובה, בבקשה, שר החקלאות.

שר החקלאות א' נחמקין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, עלי לחקן כמה פרטים בהנמקת ההצעה לסדר-היום של חברת הכנסת סרטני.

ראשית, אני מתנגד בכל תוקף להורדת הסובסידיה ממעמדה הקיים, שהוא בין 20% ל-25%. הסובסידיה הגיעה

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:
ההצעה של חברת הכנסת אמירה סרטני תועבר לוועדה.

י. הצעה לסדר-היום

נוכח המצב המדיני הצורך הדחוף להאיץ הקמתן עד סוף השנה של

שש התנחלויות המחויבות על-פי קווי-היסוד של הממשלה

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא: נוכח המצב המדיני הצורך הדחוף להאיץ הקמתן עד סוף השנה של שש התנחלויות המחויבות על-פי קווי-היסוד של הממשלה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יובל נאמן להבאת ההצעה.

יובל נאמן (התחיה-צמח):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, ממשלת האחדות הלאומית הנוכחית קמה כדי לפתור כמה בעיות, בעיקר הבעיות הכלכליות של המדינה, ובצד המדיני היא היתה אמורה להיות ממשלת תיקו — לא הקו של המערך, לא הקו של הליכוד, פשרות שלמעשה היתה בהן משום הקפאה מסוימת של המצב המדיני.

אנחנו רואים שבאשר לצדדים הפוליטיים המערך אינו שוקט על שמרו, וראש הממשלה מצא אין סוף דרכים לעקוף את החוק וליוצר עובדות — גם היום שמענו על עובדות כאלה — שבהן המצב המדיני ממשיך להתקדם על אף ההסכם שהיה אמור ליצור הקפאה.

יש תחום שבו יכול היה הליכוד למצות לפחות את מה שניתן בהסכם. התחום הזה הוא התחום ההתיישבותי. בעת חתימת ההסכם הקואליציוני רצה הליכוד בהמשך הקמה נרחבת של יישובים. המערך רצה להקפיא זאת. התפשרו על הירושה שירשנו מהממשלה הקודמת — הוועדה להתיישבות המשותפת לממשלה ולהסדרות הציונית — הירושה של 27 יישובים שטרם הספיקו להקים מתוך 82 החלטות שעברו אז, ונאמר שהממשלה החדשה תקים את אותם 27 יישובים במשך ארבע שנותיה. אותם 27 חולקו לארבע, ושישה יישובים היו צריכים לקום השנה.

חברי הכנסת, אנחנו נמצאים כבר יותר מ-14 חודש מאז קמה ממשלת האחדות הלאומית, ובמשך 14 חודש אלה, שהם למעלה משנה, כבר היו צריכים לקום אותם שישה יישובים. וצריכים היינו לשמוע כבר גם על המשך התוכנית, על שישה או שבעה יישובים נוספים בשנה הזאת. כבר היינו צריכים להיות בתוך העשייה לגבי היישובים האלה. בהסכם הקואליציוני נאמר גם, שיימשכו העיבוי וההרחבה של היישובים האחרים.

חברי הכנסת, בפועל לא קרה דבר. תחילה לא חשבו כלל לבצע גם את ההחלטה לגבי ששת היישובים. אני מזכיר לאלה הנוכחים כאן חוזרים וזה, כי כולם היו מעורבים בכך. שהתחיה העלתה כאן את עניין ששת היישובים, ושר התקלאות אמר, והרגיז את אנשי הליכוד: מה אתם רוצים? שמות אתם רוצים? אמצא לכם שמות — הוא אמר אז. למעשה, לאחר הלחץ אכן הומצאו השמות, ומעבר לזה לא נעשה דבר בפועל. אם כן, שמות יש, והם שמות יפים של יישובים בארץ-ישראל, אבל מתוכם, מתוך שישה בשלושה לא נעשה דבר: בעשהאל — קיבוץ, בפלס — קיבוץ שצריך היה לקום, באבני-חפץ — לא נעשה דבר. באחר יש התחלת פעילות של הטיבה

להתיישבות, ובשניים יש אותם אנשים שעלו עוד לפני הקמת הממשלה הזאת ומצבם כפי שהיה. אולי ניתוסף פה ושם איזה קרונו. אם כן, בפועל, שמו את הליכוד ללעג במשך השנה הזאת בכך שבששת היישובים שהיו צריכים להיות הנדונים לשנה הראשונה, בעצם לא נעשה דבר. לא הועברה לחטיבה להתיישבות ולא למשרד הבינוי פרוטה שתוקה אחת בסעיף שאושר ותוקצב ונמצא בהחלטות הממשלה.

אם כן, כיצד ייתכן, שבנושא שהוא מוסכם, ולכאורה, מבחינת הליכוד, הוא צריך להיות כראש מעייניו, לשכן זו התשובה היחידה שמאזנת את המעשים המדיניים שפורצים פרצות קשות, ומאותתת שבכל זאת עדיין ישראל אינה נשלטת על-ידי מי שמוכן לתת ורק לתת. אם כן, באותו תהליך למעשה לא נעשה דבר, אם בדרך של פעולתה של הממשלה, ואם בדרך פעולתו של המשרד הממונה, ואיני יודע אם הכול כא ממשרד החקלאות, יש גם אחדות לשר הבינוי והשיכון בעניין זה. בסופו של דבר, גם בוועדת הכספים, שהיא גוף קואליציוני, וגם היא חסמה בפועל, לא הגיעה פרוטה שתוקה לגורמים שצריכים לבצע את ההתיישבות, אם נעשה משהו בשניים מן היישובים, אלה אותם יישובים שבהם התנדבו אנשים ועלו בחלקם על הקרקע עוד לפני הקמת הממשלה הזאת, וזה נעשה בכספים מקומיים של הגופים המיישבים ולא בכספים של האוצר.

חברי הכנסת, כל זה לגבי ששת היישובים ששמותיהם נקבעו, כפי שאמר שר החקלאות, ולכאורה צריך היה לעשות משהו לגביהם. והיכן השמות וההחלטות לגבי שבעה יישובים נוספים, כדי שהממשלה הזאת, אם אכן תגיע לרעויה, תעמוד בתוכנית של הקמת 27 יישובים בארבע שנים? היכן המשך הטיפול? אנחנו עומדים עכשיו חודשיים לאחר גמר השנה הראשונה — ודבר עוד לא נעשה בקבוצה הראשונה של השמות שקיבלנו. היכן ההמשך?

חברי הכנסת, יאמר שעוסקים בתכנון, וזה נכון. יש עבודת תכנון שנעשת לגבי כמה מן היישובים. אבל, חברי הכנסת, תכנון צריך לעסוק היום לגבי היישובים של השנה השלישית. לגבי השנה הראשונה, היישובים היו צריכים כבר להיות מוקמים, ולגבי השנה השנייה צריך היה להיות מצב של סיום התכנון והתחלת הביצוע. צריך היה לסמן את היישובים של השנה השלישית ולעסוק בתכנונם, כדי שאפשר יהיה באמת לבצע אותם בניהיגות.

מה באשר לעיכובי? — אנחנו יודעים וקוראים על אותם יישובים שבהם יש כמה משפחות והן נאחזות בקרקע. אני מציע לחברי הכנסת לעבור, למשל, ביישוב הנקרא אביר-עקב, הנמצא מצפון לירושלים ועלה על הקרקע לפני כשנה וחצי. יש בו קומץ משפחות, והן עדיין נאחזות בקרקע בשיניים. שום דבר לא נעשה לגבי עיכוב, בינוי וייצוב של אותם יישובים. זאת על אף שבקווי-היסוד של הממשלה נאמר במפורש שהדבר ייעשה.

אני רוצה שתדעו, חברי הכנסת, שרק בעד אספקת מים לכמה יישובים שהוקמו בחופזה חייב היום האוצר ל"מקורות" 10 מיליון דולר, וזה הופיע כהוראה של ועדת שרים להתיישבות בזמנה. המבצעים ביצעו והאוצר איננו מעביר כסף. כעוד שנה יהיה בודאי דיון מדוע קרה מה שקרה ל"מקורות", שהיא איננה עומדת בהתחייבויות, שהיא איננה משלמת משכורות, שכסוף החודש העובדים נשארים בלי משכורות — כל זה סביב חוסר אחריות של הקמה בלי כל תקציב.

יובל נאמן (התחיה-צמח):

ואתה יכול לקבל את זה שראש הממשלה יכול להודיע, כפי שהודיע בכנסת ובמקומות אחרים, שהפסקנו את ההתיישבות?

שר החקלאות א' נחמקין:

איני מבין. הודעתי מעל במה זו, שאם ישאלו את דעתי אני אומר, שבעיני שמירה על יישובים קיימים בארץ-ישראל חשובה מתוספת יישובים, כי אם נוסף — כולם ייפלו. ואני יודע שלא קיבלו את דעתי, ואמר, שכאשר מקימים — יש מי שמחזיק. כפי הנראה, עברו הזמנים האלה.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

בקווי היסוד של הממשלה — — —

שר החקלאות א' נחמקין:

אני מקבל מדי פעם תשובה מהאוצר, שמוטב שיפלו היום מאשר שיפלו בעוד שנתיים. נדמה לי שהאוצר לא שייך לשמאל המוגדר במדינת ישראל.

קריאות:

— — —

שר החקלאות א' נחמקין:

כן, כואב לבי.

יובל נאמן (התחיה-צמח):

זה הליכוד — — —

אורה נמיר (המערך):

התחייבו גם לשמור על רמת המחיה של האוכלוסייה. התחייבו.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

— — —

שר החקלאות א' נחמקין:

האמת חייבת להיאמר, שזה נובע אולי מתוך חוסר האחריות שהופגנה בעבר. מאז ומעולם דגלתי בהתיישבות ורציתי שיוקצבו לה הסכומים הנדרשים. אבל להקים יישובים ולא לאפשר את קיומם — זה אי-אפשר.

לכן אינני רואה לא טעם, לא היגיון ולא צורך לקיים דיון במליאה. פנו, בבקשה, לשר האוצר. אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום, כי שום דיון לא ישנה את פני הדברים.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

שר ההתיישבות מציע להוריד את ההתיישבות.

היור"ר א' נחמקין:

חברי הכנסת, בפנינו שתי הצעות: האחת — לקיים דיון במליאה, השנייה — להסיר את הצעתו של חבר הכנסת יובל נאמן מעל סדר-היום. אני מעמיד אותן להצבעה.

חברי הכנסת, בנושא ההתיישבות הממשלה הזאת אינה מבצעת את הפרוגרמה שלה. את קווי-היסוד שהיא עצמה קבעה אותם. יש בממשלה לפחות מחצית אחת שחייבת לעמוד על כך וחייבת היתה לוודא שאכן הדברים יתבצעו ויתקדמו. לא ייתכן המצב הזה, שבפועל יש מצב שבו צד אחד אינו עושה והצד השני רדום. בעניין זה צריך שחברי הכנסת יתעוררו. אם מה שדרוש, כפי שהדבר נעשה בשנה שעברה, הוא תזכורת של התחיה — אני עוסק בזה כאן.

חברי הכנסת, לא ייתכן מצב כזה שבו סעיף שלם, שיש לו חשיבות מדינית גדולה ביותר, למעשה זהה לחשיבות שיש למשאומתן המדיני, דבר לא נעשה בעניינו, והליכוד עצמו מחריש. נהיה אנחנו לפה לו.

חברי הכנסת, לא ייתכן שהעובדות המדיניות תיקבענה רק על-ידי צד אחד. אנחנו שומעים על הסחף הזה יום יום. כל יום ויתור חדש, פתח חדש לערבים להצדיק אצלם את הציפיות שאכן הנה הנה הכול ייפול לידיהם. ואף שיש בקווי-היסוד של הממשלה הזאת נושאים שיכולים להיות משקל נגד — שום דבר לא נעשה בהם.

אנחנו קוראים כאן לליכוד לתבוע את ביצוע קווי-היסוד של הממשלה בנושא ההתיישבות. אני מציע לקיים דיון במליאה.

היור"ר א' נחמקין:

תודה לחבר הכנסת יובל נאמן. אני מזמין את שר החקלאות לדבר תשובה, בבקשה.

שר החקלאות א' נחמקין:

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, עלי להזכיר שאנחנו ביצענו כלשוננו את ההסכם הקואליציוני. אנחנו — קרי: הממשלה. מייד לאחר הקמתה, הופיעו ששת היישובים, שיש לקבוע את מיקומם ואת שמותיהם, ואכן נכון אמר חבר הכנסת נאמן, שמעל כמה זו ענייני לכמה חברים ואמרתי להם: אם הבעיה היא שמות — התנ"ך מלא שמות מפוראים מהעבר, אם יש מקום — אפשר להוסיף שם.

הבעיה לצערי איננה מקום ושם. אני רוצה שתדעו — זאת דעתי לפחות — שאי-אפשר להקים יישובים בלי שיש תקציב העומד לרשותם. עשו כמה מעשים לא אחראיים, בעיני ואינני רוצה להגדירם בהגדרה מחמירה יותר, כשהקימו יישובים בלא שום כיסוי תקציבי. לפנינו כמה יישובים בבקעת-הירדן שמצבם הוא חסר מוצא, אלא אם כן יחרם להם תקציב, וגם אז אינני יודע אם מצבם ישתפר, משום שביסודם הם הוקמו על בסיס רעוע. בלא מבנה כלכלי המאפשר קיום.

לכן, מי שרוגל בכיטחון חייב לדעת, שהמצב הכספי שהביאו השנים האחרונות מחייב אותנו לשקול שש פעמים לפני שאנחנו מוסיפים יישוב אחד נוסף על הקיימים, כי כולם ייפלו יחדיו.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

גם יישוב הוא ביטחון.

שר החקלאות א' נחמקין:

סליחה, יישוב נופל זה בדיוק הצד ההפוך של הביטחון. אני אומר שאנחנו בסכנה אמיתית של נפילת יישובים.

לכן יש להבדיל בין הוויכוח על מדיניות, על תפיסת העולם הפוליטית, לבין הוויכוח על הקצבה לאחזקת יישובים קיימים. יש בעיות ביטחון.

חוברת ר', ישיבה קל"ט, ר' בכסליו התשמ"ו (19 בנובמבר 1985)
— הצעה לסדר־היום —

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, מיצינו את סדר־היום. פרט לאותן הצעות
שחברי כנסת ביטלו או ביקשו לדחות את העלאתן על
סדר־היום.

הישיבה הבאה — מחר בשעה 11:00. ישיבה זו נעולה.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה שלא לכלול את
הנושא בסדר־היום של הכנסת — רוב
בעד ההצעה לכלול את
הנושא בסדר־היום של הכנסת — מיעוט
ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר־היום
של הכנסת נתקבלה.

הישיבה ננעלה בשעה 21:53.